

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 5

20—25 februari

Debatter m. m.

Fredagen den 20 februari

	sid.
Interpellation av fröken Vinge ang. stärkande av seminarieelevernas rättsliga ställning i visst avseende	3

Tisdagen den 24 februari

Svar på interpellationer av:

herr Hagnell ang. direktiv för värderingen av icke börsnoterade aktiebolags tillgångar	6
herr Björkman ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekost- nader m. m.	11

Interpellationer av:

herr Gustavsson i Alvesta ang. vården och övervakningen av far- liga kriminalpatienter	25
herr Elmwall ang. tillämpningen av rationaliseringskungörelsen ..	25

Onsdagen den 25 februari

Kungl. Maj:ts hovhållning	28
Utgifter under riksstatens andra huvudtitel:	
Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar	38
D:o: Omkostnader	48
Justitiedepartementet: Omkostnader	59
Justitiekanslersämbetet: Omkostnader	60
Riksåklagarämbetet: Omkostnader	60
Hovrätterna: Avlöningar	61
Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän	64
Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet	66
Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader	67

	sid.
Utgifter under riksstatens tolfte huvudtitel:	
Statens lönenämnd: Omkostnader	68
Statens avtalsnämnd: Omkostnader	68
Statens pensionsanstalt: Omkostnader	69
Skärpta straff för våldsbrott	70
Fortsatt giltighet av hembiträdeslagen	75
Fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland	78
Interpellationer av:	
herr Senander ang. förhandlingarna om statstjänstemännens löner	80
herr Antby ang. den planerade broförbindelsen vid Jordfallet över Göta älv	81

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 25 februari

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. utgifter under första huvudtiteln (kungl. hov- och slottsstaterna)	28
— nr 2, ang. utgifter under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	38
— nr 12, ang. utgifter under tolfte huvudtiteln (civildepartementet)	67
— nr 31, ang. anslag å kapitalbudgeten för utrikesdepartementet . .	69
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 8, ang. avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring	69
— nr 9, om utsträckning av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt . .	69
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 4, om ändring av utsökningslagens stadganden om kungörande av försäljning av utmätt egendom . .	69
— nr 5, om skärpta straff för våldsbrott	70
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 1, om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen	75
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 3, om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete	78
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	78
— nr 7, ang. fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland	78

Fredagen den 20 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 13 innevarande februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att riksdagsman Bernhard Fredrik Sundelin, f. d. 20/8 1911 och boende i Bredbyn, vårdas å härvarande kirurgiska avdelning.

Länslasarettet, Örnsköldsvik den 18 febr. 1959

K. Tronhjem
2:e und.läk.

Herr Sundelin beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 18 innevarande februari tills vidare.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner. Därvid remitterades

till jordbruksutskottet propositionen nr 53, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna: nr 55, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktieföretag för budgetåret 1959/60, m. m., och

nr 56, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde.

§ 4

Föredrogs var efter annan följande på bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 476; samt

till jordbruksutskottet motionerna nr 477—479.

§ 5

Föredrogs den av herr *Jansson* i Bnestad vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående kommunikationsledningerna inom och mellan jordbruksfastigheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs herr *Gustavssons* i Alvesta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i anledning av arbetstidsutredningens betänkande angående beroende uppdragstagare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Interpellation ang. stärkande av seminarieelevernas rättsliga ställning i visst avseende

Ordet lämnades på begäran till

Fröken **VINGE** (fp), som anförde:

Herr talman! Enligt praxis vid åtminstone vissa av våra folkskoleseminarier behöver eleverna vid frånvaro inte styrka orsaken till denna. Den situationen kan då uppstå, att en seminarieelev, som varit frånvarande på grund av sjukdom, av kollegiet antages ha ute-

Interpellation ang. stärkande av seminarieelevernas rättsliga ställning i visst avseende

blivit utan giltigt skäl. Han betraktas som skolkare och riskerar att få nedsatt uppförandebetyg.

Eleven är helt rättslös, om ett kollegium, som betvivlar riktigheten av hans påstående om sjukdom, inte har skyldighet att införskaffa läkarutlåtande före sitt slutliga ställningstagande. Det förefaller med andra ord som om föreskrifter behöver utfärdas, som garanterar att skolläkaren på ett tillräckligt tidigt stadium skall undersöka eleven, innan åtgärder vidtas, som kan äventyra hela hans framtid. En annan möjlighet torde vara att praxis vid seminarierna ändras, så att eleverna vid upprepade frånvaro måste styrka orsaken till denna.

Med stöd av det anförda hemställer jag, herr talman, om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Vill statsrådet vidtaga åtgärder för att stärka seminarieelevernas rättsliga ställning i det i interpellationen berörda avseendet?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion, och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring, och

nr 9, i anledning av väckt motion om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om ändring av utsökningslagens stadganden om kungörande av försäljning av utmätt egendom, och

nr 5, i anledning av väckta motioner om skärpta straff för våldsbrott;

andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket, och

nr 7, i anledning av väckta motioner angående fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland.

§ 9

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från viss betalningsskyldighet till kronan;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till F. M. From m. fl.; samt

från bevillningsutskottet:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skattebefrielse för bidrag från s. k. länsstiftelser m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckt motion; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1959 skall utgå.

§ 10

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts skrivelse och propositioner tillställts kammaren:

nr 57, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling,

nr 58, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., och

nr 59, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag för försvarsändamål.

Nämnda skrivelse och propositioner bordlades.

§ 11

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 480, av fröken *Olsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående anslag för budgetåret 1959/60 till seminarier för huslig utbildning.

Denna motion bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 14.05.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 24 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Med stöd av bifogade läkareintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagen från den 25 februari till och med den 12 mars 1959.

Bratteborg den 24 februari 1959

T. G. v. Seth

Svar på interpellation ang. direktiv för värderingen av icke börsnoterade aktiebolags tillgångar

Härvid var fogat följande läkarintyg:

Stockholm d. 23 febr. 1959

Greve Torgil von Seth är på grund av tarmkatarr i behov av vila under 2 veckor.

Nils Sundgren

Leg. läk.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Svar på interpellation ang. direktiv för värderingen av icke börsnoterade aktiebolags tillgångar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Hagnell upptagit frågan om värdering av aktier i bolag, som inte är börsnoterade. Han synes vilja göra gällande, att en försiktig värdering av aktierna i ett namngivet bolag skulle resultera i ett värde som är åtminstone tio gånger högre än det värde som taxeringsmyndigheterna åsatt. Han har frågat mig om finansdepartementet har några planer på att ge länsstyrelserna direktiv, som skulle kunna underlätta för dem att värdera de icke-börsnoterade aktiebolagen i förmögenhetshänseende.

I mitt svar vill jag först nämna, att det värde som enligt förordningen om förmögenhetsskatt skall åsättas vid förmögenhetstaxeringen skall motsvara vad som kunnat påräknas vid försäljning under normala förhållanden. Värdet skall alltså vara vad en köpare kan tänkas betala för aktierna. I fråga om börsnoterade aktier skall man enligt uttrycklig bestämmelse i allmänhet använda börsvärdet. Beträffande icke-börsnoterade aktier måste däremot en bedömning ske. Denna bedömning ankommer helt på skattemyndigheterna, och några direktiv i saken kan således inte utfärdas av finansdepartementet.

Jag har uppfattat herr Hagnells fråga så, att han genom det anförda exemplet vill ställa de i praxis tillämpade värderingsprinciperna under diskussion.

Värderingen av aktier i icke-börsnoterade bolag har av gammalt varit förknippad med svårigheter. Praxis har tidigare växlat olika län emellan. Det blev en av riksskattenämndens första större uppgifter att genom anvisningar försöka vägleda taxeringsmyndigheterna i detta hänseende. Efter ingående förberedelser utfärdades sådana anvisningar år 1954. Med ledning av dessa har sedan skett en omvärdering av aktierna i flertalet icke-börsnoterade bolag. Denna värdering har skett på länsstyrelserna, och värdena sammanfattas årligen i en av riksskattenämnden utgiven rikslista. Det bör emellertid understrykas, att dessa värden endast utgör förslag. Det slutgiltiga avgörandet träffas i taxeringsnämnden och efter överklagande i högre instanser, ytterst regeringsrätten.

För att inte alltför mycket komplicera framställningen skall jag i det följande begränsa mig till bolag av den typ som anges i interpellationen, dvs. rörelsedrivande bolag med en eller ett fåtal ägare.

Enligt riksskattenämndens anvisningar bör till grund för värderingen läggas ett matematiskt värde, grundat på den senaste balansräkningen. I mycket grova drag kan denna invecklade beräkning beskrivas på följande sätt. Det egna kapitalet enligt balansräkningen, alltså aktiekapital, fonder och vinstmedel, lägges samman med dolda reserver i fastigheter, maskiner och varulager etc. Från den sålunda erhållna summan avdrages sedan de dolda skuldposterna, i första hand den inkomstskatt som skall betalas vid framtagning av de dolda reserverna, vidare vissa pensionsförpliktelser och en del av den utskiftningsskatt som skulle er-

Svar på interpellation ang. direktiv för värderingen av icke börsnoterade aktiebolags tillgångar

läggas, om bolaget skulle likvideras och dela ut sina tillgångar till aktieägarna. Man har på så sätt fått fram ett substansvärde, som kan divideras med antalet aktier. Men man bör enligt anvisningarna inte nöja sig med att göra denna beräkning. Som en kontrollåtgärd bör man försöka bedöma om det är sannolikt att årsvinster inom bolaget medger en förräntning av det framräknade substansvärdet efter cirka sju procent. Hänsyn bör också tas till de värden som framkommit vid försäljningar under åren närmast före värderingen.

Herr Hagnell har inte angivit i vad mån han anser de av riksskattenämnden rekommenderade principerna felaktiga. Det vill emellertid av det anförda exemplet synas, som om han i stort sett nöjt sig med att räkna ihop plusposterna i den nyss beskrivna substansberäkningen, men bortsett från väsentliga minusposter.

Jag har här endast kunnat antyda en del av de problem som gör sig gällande vid värderingen. Skilda uppfattningar kan helt naturligt göra sig gällande i fråga om både värderingsprinciperna och bedömningen av aktierna i ett individuellt företag. Genom riksskattenämndens anvisningar och den samordnande verksamhet som nämnden i övrigt bedriver, torde emellertid vara åtgjort vad som från centralt håll kan göras för att underlätta en enhetlig och riktig värdering. Jag vill tillägga, att riksskattenämnden följer utvecklingen med uppmärksamhet för att vid behov kunna komplettera eller revidera anvisningarna.

Herr talman! Med det anförda anser jag, att jag har besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka

finansministern för svaret på min interpellation. Det är ett synnerligen svårt område som har tagits upp här. Det finns inte många fasta punkter att hålla sig till när man skall värdera ett företags aktier, vare sig en värdering sker för förmögenhetsbeskattningen eller för arvsbeskattningen.

Som vi hörde av finansministerns svar, har myndigheterna olika värderingsprinciper att gå efter. En princip är att utgå ifrån vad en köpare kan tänkas vilja betala under normala förhållanden. Detta kan komma till uttryck i det börsnoterade värdet. Skattemyndigheterna kan också göra en särskild bedömning, och en sådan erfordras när aktierna icke är börsnoterade. Vi hörde också att det finns en tredje princip, nämligen att gå ut ifrån de värden som framkommit vid försäljning.

Man kan väl snarare säga att riksskattenämnden med utgångspunkt i länsstyrelsernas värderingar ställer ihop en lista än att nämnden gör upp den. Riksskattenämnden hinner inte gå igenom alla företag. Det rör sig om ca 7 000—8 000 bolag. Det går inte att centralt göra sådana värderingar annat än om det finns särskild anledning därtill.

De principer som efter riksskattenämndens direktiv lagts till grund för dessa värderingar, har lett till en del resultat, som nog borde — kan man tycka — ha blivit något annorlunda. Det är ytterst svårt att värdera aktier, som icke allmänt utbjuds till försäljning, d. v. s. när aktierna ligger fastlåsta hos, vanligtvis, en familj. Det är något lättare när en del av aktierna är spridda och mer eller mindre allmänt utbjuds till försäljning genom bankerna.

Låt oss stanna ett ögonblick vid det sistnämnda fallet. Jag har sett i riksskattenämndens lista ett par företag. Först Kockums, varvet i Malmö, vars

Svar på interpellation ang. direktiv för värderingen av icke börsnoterade aktiebolags tillgångar

aktier taxeringsmässigt i förmögenhetsavseende är värderade till 100 kronor per styck, medan de nu omsätts till omkring 125 kronor. Även vid årsskiftet omsattes de till det beloppet. En annan värdering gäller Hälsingborgs gummifabriks intressenter. Aktierna i det företaget är förmögenhetsvärderade till 135 kronor styck. Såvitt jag har kunnat erfara har de ett försäljningsvärde av 175 å 180 kronor.

Dessa är relativt enkla fall. Svårare blir det när man kommer in på värdering av ett sådant företag som det som blivit aktuellt i samband med en donation, som nämnts i tidningarna på den senaste tiden. Aktierna i ett av de moderbolag som den koncernen omfattar har i förmögenhetskänslighet, såsom jag anmärkt i min interpellation, värderats till 56 miljoner kronor. Om man försöker räkna fram det värde, som ett sådant företag sedan skulderna beaktats representerar, och om man därvid utgår från förvaltningsberättelsernas och verksamhetsberättelsernas uppgifter om taxerings- och försäkringsvärden, kommer man till ett värde som ligger kanske 15 gånger högre. Jag är medveten om att man i många fall måste ta hänsyn till beskattningen av de dolda reserverna i varje fall i den mån dessa tas fram här i landet. Därmed blir det av stor betydelse vem som kan tänkas köpa ett sådant företag eftersom de dolda reservernas värde är avhängigt av vilka möjligheter köparen har att knyta dessa tillgångar samman med den verksamhet han redan tidigare bedriver.

Ett annat sätt att värdera ett företag är att uppskatta hur mycket som skulle kunna tas ut ur företaget. En sådan bedömning leder till intressanta frågeställningar. Det aktuella företaget Nordstjernen redovisar 3—4 miljoner kronor per år som vinst efter beskattning. Man är inte intresserad — eller har i varje fall inte varit det — av att

delat ut. Vad skall man med utdelningar till om man har sin försörjning tryggad genom löner från de företag som man behärskar? Dela ut några belopp som sålunda blir beskattade två gånger om eller att visa upp någon vinst över huvud taget kan man emellertid göra om man vill låta stat och kommun få en chans att beskatta vinsterna. Särskilt med de tidigare ännu förmånligare avskrivningsreglerna var en sådan koncern alls icke nödsakad att redovisa vinster. Det fanns alltid möjligheter att investera och bygga ut koncernen.

I och för sig finns det ingenting att anmärka mot principen bakom de skattelagar som gjorde det möjligt för ett företag att fortsätta att investera och slippa betala skatt så länge pengarna stannade inom företaget eller koncernen.

Då man bedömer en koncerns förmögenhetsvärde utgår man från de redovisade vinsterna. Man tar alltså inte hänsyn till vad en sådan koncern skulle kunna visa upp i vinst om ledningen ansträngde sig att uppvisa vinsten och inte bara redovisade den lägsta vinst som av hänsyn till nuvarande eller framtida skattelagar måste uppvisas. Förutsätter man sedan 7 procents räntabilitet kommer man upp till ganska låga värden, i fallet Nordstjernen till 56 miljoner kronor.

Men när man vet att det är ännu svårare att värdera företag som Nordstjernen än att värdera de två företag jag tidigare nämnde eftersom det i det förra fallet inte förekommer någon omsättning av aktier kan man ha fog att tvivla på värdet 56 miljoner. Om vi är överens om att det är ett minimivärde skulle taxeringsmyndigheterna kunna sätta upp ett sådant värde till dess att företagets ägare låter aktierna bli börsnoterade. Därigenom komme aktierna ut till mera allmän försäljning och finge ett börsvärde som kunde ligga till grund för taxeringsmyndighe-

Svar på interpellation ang. direktiv för värderingen av icke börsnoterade aktiebolags tillgångar

ternas förmögenhetsvärdering. Så har hänt i andra fall när taxeringsmyndigheterna har åsatt ett familjeföretag ett värde som innehavaren tyckt vara för högt; ägaren har kunnat låta aktierna bli börsnoterade och sedan åberopat börsvärdet.

Också det börsvärdet är emellertid fiktivt ty i och med att familjen fortfarande kontrollerar majoriteten eller den dominerande minoriteten av aktier inom företaget kontrollerar den också de belopp som man vill visa upp till vinst och låta gå till utdelning åt aktieägarna. Genom att hålla nere utdelningen får aktieägarna en låg värdering av aktierna på börsen och får därigenom ett lågt förmögenhetsvärde. Förmögenhetsvärdet är inte det centrala, utan det låga värdet vid arvsbeskattning, ty arvsbeskattningen kan ta hälften av de större förmögenheterna.

Man förstår, vilka svårigheter riksskattenämnden måste ha att värdera sådana här företag. De svårigheterna kompliceras ytterligare genom en sådan donation, som den som nyligen gjorts. Den innebär att 40 procent av aktierna i cirka två tredjedelar av Johnsonkoncernen flyttas över till en stiftelse, som enligt en lag från 1924 automatiskt blir befriad från skatt. Att aktierna förs över till denna stiftelse innebär att familjen juridiskt sett förlorar aktierna, men reellt betyder det inte detta, eftersom familjen behärskar styrelsens stiftelse och alltså kan utnyttja rösträtten på dess aktier vid företagens bolagsstämma.

Genom att bilda en sådan familjestiftelse kan ägaren, alltså behålla det reella inflytandet över företaget och slippa betala arvsskatt på de 40 procent som i detta fall förs över. Men inte nog med att man på det sättet bygger upp en modern form av fideikommiss för familjen — ty man behärskar ju styrelseplatserna också för framtiden — utan också värdet av åter-

stående aktier påverkas. Den som har en majoritet av aktierna eller en dominerande minoritet i en sådan styrelse — eventuellt i samverkan med en mindre post aktier på egen hand — behärskar hela företagets utdelningspolitik och därmed även värderingen av aktierna genom den utdelning som vederbörande bestämmer. Genom att ett ägarintresse behärskar majoriteten av aktierna har minoritetsposten mindre intresse, ty den som innehar en minoritetspost blir ändå inte i stånd att påverka bolagets utdelning i framtiden, utan denna avgöres fortfarande av den donerande ägaren, trots att denne icke behöver äga så mycket av företaget.

Det betyder att majoritetsposten — vare sig vederbörande har den helt i sin hand eller behärskar den helt eller delvis genom en stiftelse — är värdefullare än minoritetsposten. Men hur skall skattemyndigheterna göra vid sin förmögenhetstaxering i sådana fall? Båda posterna värderas lika högt med hjälp av det substansvärde som räknas fram. Värderingen av aktierna i samband med *arvsskatt* sköts av riksbanken, som emellertid inte är specialist på den här sortens värdering.

Det är många och stora frågor som kommer in här och vi kan inte begära att riksskattenämnden eller länsstyrelserna skall lyckas räkna fram i detalj riktiga värden, utan det kan endast vara fråga om att få fram något så när gångbara resultat. Skulle man höja värderingarna generellt och tvinga en del av de större familjebolagen att börsnotera sina aktier, skulle aktierna spridas på flera händer, och åtminstone i viss utsträckning skulle man då komma närmare det av många så varmt önskade tillståndet av »egendomsägande demokrati». Det kanske är en väg som borde uppmärksammas litet mer än som har skett hittills.

Det är emellertid i de här skattesam-

Svar på interpellation ang. direktiv för värderingen av icke börsnoterade aktiebolags tillgångar

manhagen inte bara fråga om skattemyndigheternas intresse å ena sidan och vederbörande ägarefamiljs intresse å andra sidan, utan också de anställdas intresse kommer in i bilden. Om ett företag som Johnsonkoncernen skall erlagga en större arvsskatt, är det inte familjen som betalar, utan skatten kommer att tagas ut ur företaget, och resultatet kan bli sämre maskinutrustning, d. v. s. sämre produktionsmöjligheter, sämre konkurrensläge och sämre löneläge.

Nu vet man inte vad som händer i ett sådant här fall. Man vet inte, hur stora skatterna kommer att bli för det aktuella, donerande företaget eller hur de kommer att erläggas. Företaget har anställt en skicklig skatteexpert för att bevaka sina intressen, men det är inte kutym att staten på motsvarande sätt låter en lika skicklig expert specialisera sig på att bevaka de statliga intressena i sammanhanget, även om det kanske skulle vara behövt.

Genom uppskov — kanske på grund av långvariga processer — tänjs det hela ut. Det är inte känt, vilka ekonomiska förpliktelser företaget har, och företaget vågar därför inte investera pengar som det kan räkna med att behöva erlagga i skatter längre fram, och myndigheterna får heller inte någon klarhet i de skattemässiga och sysselsättningsmässiga konsekvenserna.

Det förefaller som om åtskilliga av lagarna som gäller förmögenhetsvärdering är gjorda för mindre företagsenheter än det företag som nu har aktualiserats. Det skulle kanske därför inte vara någon orimlig tanke att i stället för långvariga och uttänjda juridiska förfaranden söka få till stånd en förhandling om de skatter koncernen skall erlagga. Om man skall processa riskerar man att formerna för erläggande av skatten kan skapa svårigheter ur sysselsättningspunkt och effektivitets-

synpunkt, och därför vore kanske förhandlingar lämpligare än process.

Det är glädjande att man på centralt håll gör allt vad man kan för att underlätta en enhetlig och riktig värdering, såsom finansministern sade, och att man följer utvecklingen på detta synnerligen svåra område med uppmärksamhet.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt lägga mig i herr Hagnells diskussion med finansministern om värdering av familjebolags aktier. Det som uppkallar mig till ett kort genmäle är en alldeles speciell sida av herr Hagnells anförande.

Herr Hagnell hänvisade till att den familj, som har det huvudsakliga ägarintresset i en stor koncern, nu har gjort en stor donation för allmänna ändamål, som jag är säker på att alla i denna kammare finner det angeläget att befrämja. Herr Hagnell lyckades ge det intrycket att han menade, att denna storstilade donation var något slags fullskattemanöver från ägarnas sida. — Jag tror inte det finns anledning att ta upp kammarens tid med någon polemik mot herr Hagnell. Jag har bara, herr talman, med några få ord velat förhindra att en sådan snedvridande och oriktig framställning skulle stå oemotsagd. Hans skildring, som är så totalt blottad på varje uns av generositet, bör inte utan genmäle få vilseleda beträffande en handling som uppbares av mycket stor generositet.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag har inte ifrågasatt betydelsen av denna donation för allmännyttiga ändamål. Den har en viss betydelse; den kommer att ge 800 000 kronor om året enligt de löften man utställt om utdelningen i det här företaget, som annars inte brukat ge någon utdelning under de senaste decennierna.

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

na. Företaget lägger alltså om sin utdelningspolitik, vilket ju kan vara glädjande, eftersom det också medför ökade skatter. Detta visar, hur manöverbart hela det här området är ur skattesynpunkt.

Herr Ohlin sade att jag skulle ha givit ett intryck av att denna »storstilade donation» skulle vara en »ful manöver» av ägarna. Jag har inte använt sådana uttryck. Det är ingen »ful manöver» att utnyttja de möjligheter som skattelagarna erbjuder att icke behöva betala en mycket kraftig arvsskatt, som ägarna av koncernen annars skulle betala, och ändå behålla inflytandet över koncernen. Det kan vara värt 800 000 kronor om året att på det sättet sitta kvar som ägare, slippa betala de stora arvsskatterna och ha boet orubbat åtminstone på den punkten — det som ligger vid sidan om återstår att diskutera.

Donationer är alltid välkomna. Förr i världen kom de till på grund av låga skatter; nu tycks de komma till på grund av höga skatter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.**

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Björkman frågat, när riksdagen kan emotse förslag om avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader och periodiska understöd till studerande.

En interpellation i samma ämne har jag besvarat för ungefär ett år sedan i denna kammare. Det då avgivna svaret innebar, att det föreliggande utredningsförslaget, som enbart avsåg studieunderstöden, skulle kosta staten 36 milj. kronor per år och kommunerna 21 milj. kronor per år. Jag uttalade, att

frågan får tas upp längre fram, när de ekonomiska förutsättningarna för en lösning föreligger. Även beträffande avdragsrätten för andra studiekostnader underströk jag att det får bli beroende av statens och kommunernas ekonomi när en eventuell reform kan bli möjlig att genomföra.

Något ytterligare finns för dagen inte att tillägga, utan interpellationen torde, herr talman, få anses besvarad med det nu sagda.

Härefter anförde:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Det vore en överdrift att säga att jag är särskilt glad åt innehållet, men ett mera positivt svar var kanske inte att vänta mot bakgrund av den budget för nästa år som nyligen presenterades riksdagen. Finansministerns reaktion inför min interpellation kan väl uttryckas ungefär så här: »Här kommer samma gamla fråga men det är en ny interpellant.» Och så är det. Frågan brukar komma upp varje år vid denna tid, sedan någon riksdagsledamot av förteckningen över väntade propositioner med besvikelse konstaterat, att något förslag alljämt inte är att vänta till årets riksdag.

Att denna fråga återkommer med sådan envis regelbundenhet beror självfallet på att en ändring i nuvarande bestämmelser är så angelägen, att det finns mycket starka skäl härför och att speciella omständigheter talar för att något skall göras.

Även med risk att få en liten reprimand från finansministern för att mitt inlägg inte står i direkt proportion till hans korta svar skall jag tillåta mig att ge en kort repetitionskurs om denna frågas långa och mödosamma vandring genom åren.

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

Som jag nämnt i min interpellation är det nu snart 15 år sedan denna fråga togs upp här i kammaren. Det var herr Håstad som väckte en interpellation på hösten 1944. Dessförinnan hade frågan aktualiserats av Sveriges förenade studentkårer och Läroverkslärarnas riksförbund. Vid 1945 års riksdag väcktes motioner, vilka avslogs. Motioner 1948 ledde till samma resultat. Under 1949 gjordes framställningar från SACO, Sveriges yngre läroverkslärarnas riksförbund, TCO och Statstjänstemännens riksförbund. Under 1950 kom 1944 års allmänna skattekommitté — den s. k. inadvartenskommittén — med ett betänkande om periodiskt understöd och året därpå, alltså 1951, med ännu ett betänkande, denna gång om studiekostnaderna. Därmed är vi framme vid 1952, då bevillningsutskottets och riksdagens tidigare motstånd, som huvudsakligen baserats på sittande utredningar, gav vika. I anledning av detta år väckta motioner beslöt nämligen riksdagen, på bevillningsutskottets förslag, att hemställa om förslag angående den skatterättsliga behandlingen av periodiska understöd och studiekostnader »om möjligt till nästkommande riksdag».

Men nu hade en ny faktor kommit in i händelseutvecklingen, 1950 års skattelagsakkunniga. I ett interpellationssvar på hösten 1952 meddelade dåvarande finansministern att frågan vidarebefordrats till denna utredning för ytterligare översyn. Nya motioner vid 1953 års riksdag ledde inte till något resultat; det hänvisades då till den nya utredningen. Året därpå, 1954, gjordes nya framställningar från TCO och Sveriges förenade studentkårer. Motionerna återkom såväl 1955 som 1956; då kom också en ny framställning från SACO. Andra kammaren hade en lång interpellationsdebatt i denna och likartade frågor. I slutet av 1956 framlade den andra utredningen,

alltså skattelagsakkunniga, ett betänkande om avdragsrätt för periodiskt understöd och för studieunderstöd. Det nya betänkandet föranledde upprepade krav om proposition vid bägge de följande riksdagarna. För omkring ett år sedan gjorde SFS, TCO, SACO och SR ett gemensamt uttalande i anledning av att ingen proposition var att vänta till det årets riksdag.

Det vare mig fjärran att vilja lasta finansminister Sträng ensam för denna långhalning. Han kom in i händelsekedjan först 1955. En stor del av ansvaret får sålunda läggas på herr Strängs företrädare i ämbetet.

Finansministern och flera med honom tycker sannolikt att det är slöseri med tid att föredraga denna kronologiska katalog. Jag har gjort det därför att denna frågas behandling är ett utmärkt exempel på hur motigt det kan vara att i riksdagen få ett angeläget önskemål förverkligat, det må vara aldrig så väl motiverat. Det kan utgöra en tankeställare för mig och andra, som är nya i denna kammare sedan frågan ventilerades förra året. Det är så när som på en dag precis ett år sedan denna fråga behandlades här i riksdagen.

Regeringen kan självfallet lämna framställningar från organisationerna utan avseende. Men kan den negligera riksdagens skrivelser? Vi har i år fått en tvist om tolkningen av grundlagarna i avseende på vissa budgetfrågor, men att beskattningsmakten ligger hos riksdagen och hos den allena, därom tvistar vi inte. Bevillningsutskottet är härvidlag en mäktig och bjudande instans. I en debatt här i kammaren för omkring två år sedan yttrade bevillningsutskottets dåvarande, högt uppskattade ordförande, herr Olsson i Gävle, att »riksdagen kan göra som den vill» i avseende å beskattningsrätten och, fortsatte herr Olsson, »när det svenska folkets representanter skriver till Konungen och begär att

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

ett förslag skall utarbetas med förtursrätt, så betyder det att riksdagen har gjort en beställning, som Kungl. Maj:t egentligen inte borde kunna lägga åt sidan».

Man bör också erinra sig att bevillningsutskottets hemställan varit mera enträgen med varje år det ytrat sig. När utskottet tillstyrkte motionerna vid 1952 års riksdag hette det:

»Utskottet anser det därför angeläget att riksdagen beredes tillfälle att pröva ett förslag till ändrade bestämmelser i fråga om avdragsrättens utformning. Utskottet anser även frågan om den skatterättsliga behandlingen av studiekostnader vara av den vikt att en lösning av densamma icke bör uppskjutas.»

Utskottet hemställde, som jag tidigare nämnt, om proposition »om möjligt till nästkommande riksdag». Vid 1953 års riksdag ville utskottet »så snart som möjligt» ha förslag till riksdagen, och 1955 fann utskottet en »omprövning av gällande bestämmelser på dessa områden synnerligen önskvärd». Även påföljande år hoppades utskottet återigen på proposition till nästa års riksdag. Riksdagen har under dessa år inte haft något att invända mot utskottets uppfattning.

Förslaget från skattelagsakkunniga framlades i december 1956 och remissbehandlingen avslutades den 9 februari 1957, alltså för drygt två år sedan. Något förslag har riksdagen inte fått och har uppenbarligen inget att vänta.

Tidigare har som skäl för uppskov anförts att frågan var under utredning och senare att den var föremål för översyn i en ny utredning. Sedan förslag framlagts av denna har dessa skäl förfallit. I sitt svar i dag har finansministern liksom förra året åberopat de stora kostnader förslagens genomförande skulle medföra. Jag skall inte använda uttrycket »kostnader», vilket ger en föreställning om att det är fråga

om nya utgifter. Det är enligt min mening riktigare att använda uttrycket inkomstbortfall. De sakkunnigas förslag skulle sålunda innebära ett inkomstbortfall för staten på 36 miljoner och för kommunerna på 21 miljoner kronor per år.

Jag vill gentemot detta för det första invända att de sakkunniga härom sagt att »även om inkomstbortfallet icke är oväsentligt, kan detsamma dock icke betraktas såsom någon mera genomgripande omfördelning av den totala skattebördan». De sakkunniga gjorde också en jämförelse med kostnaderna för staten — här kan man tala om kostnader — för ortsavdragsreformen. De var då beräknade till 480 miljoner kronor men har sedan blivit väsentligt högre. I budgeten för nästa år är de upptagna med 610 miljoner kronor.

För det andra vill jag erinra om att skattelagsakkunniga räknade med en undre åldersgräns av 16 år, alltså där barnbidraget upphör. Men om familjebereidningens förslag om studiebidrag genomfördes, skulle enligt de sakkunniga denna åldersgräns i stället bestämmas till 18 år. Detta förslag har genomförts, och inkomstbortfallet skulle sålunda bli väsentligt mycket mindre än de 57 (36 + 21) miljoner som finansministern nämnde. Att så skulle bli fallet, därför talar även den omständigheten att den största delen av inkomstbortfallet, 28 respektive 12 miljoner, avsåg studerande vid läroverk, yrkesskolor, seminarier etc., d. v. s. de yngre åldersgrupperna, och den mindre delen, 8 respektive 4 miljoner, avsåg studerande vid universitet och högskolor.

Självfallet är i nuvarande läge största återhållsamhet med nya utgifter och reformer, som medför inkomstbortfall, nödvändig. Men jag kan inte dela finansministerns uppfattning att statsfinanserna utgör ett tillräckligt skäl mot ett genomförande av ändrade bestämmelser beträffande

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

studiekostnaderna. Det är en ändring som syftar till att skapa likställighet och rättvisa i beskattningen. Nuvarande bestämmelser tar inte hänsyn till skatteförmågan hos föräldrarna. Dessa har utan tvekan sämre skatteförmåga än andra personer i samma inkomstläge. Inkomstutjämningen och skärpningen av beskattningen har gjort att det blivit allt svårare för föräldrar att bekosta sina barns utbildning. När det kommer till vidtagande av åtgärder för underlättande av utbildningen synes det dock stöta på oöverstigliga svårigheter. Det är inte rimligt att driva skatteuttaget så långt, att det inte finns någon marginal för utgifter av någon storlek eller oundgängliga ändringar i skattebestämmelserna som medför skattebortfall utan att nya skatter måste tillgripas. Budgeten kan inte för flera år framåt få vara så låst och oelastisk att en ändring i skattereglerna rubbar balansen. Därtill kommer att det nu aktuella förslaget inte slår igenom omedelbart utan först efter några år. Regeringen har trots varningar inte tvekat att lägga fram förslag, vilkas förverkligande varit betydligt mer kostnadskrävande än det nu diskuterade, förslag som kunde och borde ha fått ställa sig i kön — eller inte alls ha genomförts.

Är statsfinanserna verkligen herr Strängs avgörande skäl, eller finns det andra motiv under ytan, som inte kommer till uttryck i interpellationssvaret?

Med den motivering finansministern använder kan vi uppenbarligen inte räkna med något förslag till riksdagen under de närmaste åren. I årets finansplan har finansministern uttalat att de nuvarande budgetsvårigheterna inte är en tillfällig företeelse utan att tvärtom föreliggande beräkningar för därpå följande budgetår snarast pekar på skärpta svårigheter.

Finansministerns resonemang bygger på en något statisk uppfattning.

Den innebär att samma oblidade öde kommer att drabba andra angelägna reformer. Skall t. ex. förlust- och resultatutjämningen — den står upptagen bland eventuella i årets propositionsförteckning — och sambeskattningen, varom förslag är att vänta fram på våren, förskjutas till ett alltmera avlägset och dimhöljt fjärran utan minsta strimma av hopp? Bägge dessa förslag kommer att innebära inkomstbortfall för stat och kommun. Skall något av dessa förslag ha prioritet och i så fall vilket?

När riksdagen beställt ett förslag, åvilar det regeringen att effektuera beställningen. Vi kan inte konservera de nuvarande orättvisorna för obestämd framtid eller samla dem på hög i väntan på andra ekonomiska förutsättningar. Frågan om studiekostnaderna hör av allt att döma till de orättvisor som är så stora, att de inte kan avskaffas för att det blir för dyrt.

Finansministerns svar innehåller ingenting om det andra betänkandet från skattelagsakkunniga om behandlingen av studiekostnaderna, som väntades förra våren, sommaren, hösten och nu enligt riksdagsberättelsen »inom den närmaste tiden». Varför denna försening?

Jag kan inte tro annat än att även finansministern anser att nuvarande bestämmelser är mogna för revision. Vi talar allt oftare om nödvändigheten av ungdomens utbildning, om fortsatt forskning för att vi skall stå oss i konkurrensen. Utbildningen är ett samhällsintresse och inte bara en fråga som angår föräldrarna och barnen. Jag beklagar, herr talman, att finansministern inte heller i år lämnat ett mera positivt svar. Besvikelsen blir stor hos dem som väntat att frågan om studiekostnaderna äntligen skulle avgöras i år.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! I sitt korta svar hänvisade finansministern herr Björkman

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

till det svar, som finansministern gav mig i fjol, och det är riktigt att det utskrivna svaret är nästan ordagrant detsamma.

I debatten för ett år sedan kom emellertid finansministern med en del avslöjanden, sedan diskussionen hållit på en stund. Det kom då fram, att finansministern hade vissa planer på att göra någonting. Det var emellertid inte alls detsamma som jag och andra ville göra. Finansministern ville inte avslöja vad det var fråga om för åtgärder.

Sedan dess har det gått ett år och jag har på känn att denna fråga diskuterats en hel del i regeringen. Det skulle vara intressant att få veta om det är fråga om de obotfärdigas förhinder eller om regeringen döljer någon storställd plan till fullständig omläggning av sin syn på enskilda människors hjälp till sina barn för deras studier respektive de lättnader man kan ge dem som själva bekostat en stor del av sina studier. För närvarande kommer vissa mellangrupper i kläm med det system vi har. De kommer för sina barns räkning inte i åtnjutande av de förmåner som finns för de sämre lottade. Å andra sidan har stora grupper, som redan har fullgjort sina studier, kommit i kläm av det skälet att de hela livet igenom får släpa på en orimligt stor skuldbörda. Denna skuldbörda är stor för ett litet antal människor, men för dem är den desto mera kännbar.

I debatten i fjol framkom att regeringen tänkte göra någonting. Strax dessförinnan hade riksdagen begärt en ny utredning om de studiesociala bidragen över huvud taget. Jag förmodar att det är risk för att man tänker gömma dessa frågor, vilkas lidandeshistoria herr Björkman så drastiskt återkallat här, i en ny utredningskvavn. Jag skulle vilja få finansministerns ord på att så inte är fallet. De rykten som går härom — rykten till och med om att regeringen skulle vara oenig på denna punkt — borde väl finansministern kun-

na dementera. Finansministern borde väl kunna säga ifrån, att det inte finns något annat skäl för finansministern att dröja än att han tycker, att han inte kan föreslå detta i det nuvarande statsfinansiella läget. Visste vi det, skulle debatten bli betydligt klarare och renare.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Artigheten kräver väl helt enkelt att jag ger herr Björkman en komplimang för den studieflikt han presterat, när han forskat i arkiven över denna frågas gång.

Därutöver kan jag inte glädja herr Björkman något närmare. Efter en remissdebatt, där herr Björkman och hans partivänner har tillhört de mest energiska kritikerna av vårt nuvarande svaga statsfinansiella läge, skall jag väl inte behöva tala om att vi faktiskt inte har råd med vad herr Björkman nu önskar.

Om jag inte är fel underrättad, har herr Björkman väckt en motion i detta ärende, som väl så småningom kommer fram i utskottet och i kamrarna. Jag skulle bli mycket överraskad, om herr Björkman i nuvarande statsfinansiella läge skulle lyckas få en majoritet av kamrarnas ledamöter med sig på sin motion. Det är ju ändå fråga om 36 miljoner kronor för staten och 21 miljoner för kommunerna. Det är alltså ingen liten reform, utan det är en stor reform.

Herr Björkman har ju ända sedan ungdomsåren varit en god högerman, och jag antar sålunda att han rest omkring i landet och sagt, att vi nu måste hålla tillbaka med nya reformer, tills vi sett att vi kan klara dem vi redan har beslutat. Jag tillåter mig tro att herr Björkman deltagit i den upplysningsverksamheten, och det bör ju vara något samband mellan den och vad som sker här i riksdagen.

Det föreligger ett utredningsförslag

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

beträffande de periodiska understöden — det är ju de som kostar de stora summor som jag här talat om. Däremot föreligger det inget utredningsförslag om avdragsrätt vid deklaration för studiekostnader. Utredningsmannen är ännu icke färdig med sitt arbete, och därför har finansministern ännu icke haft tillfälle att kunna konstatera vad han kommit fram till. Jag nämner detta som en upplysning med hänsyn till herr Heléns sista fråga.

Herr **ON SJÖ** (cp):

Herr talman! Som här redan sagts får finansministern minst en gång om året svara på en interpellation i denna fråga, och svaret är alltid detsamma; finansministern hänvisar till det statsfinansiella läget.

Nog vore det önskvärt att denna fråga benades upp en gång för alla. Det går inte att bara hänvisa till det statsfinansiella läget, ty det har varit och kommer alltid att vara svårt. Man får intrycket att det i talet om det statsfinansiella läget ligger något av de obotfärdigas förhinder, om det nu är så att finansministern kan ge ett mera bestämt svar i denna fråga.

Jag är av den uppfattningen att ingen regering, i varje fall inte en arbetarregering, någonsin kan framlägga förslag om en reform av det slag man här tänker sig. Såvitt jag förstår skulle en sådan reform skapa stor orättvisa. Framför allt skulle det bli stora orättvisor mellan de ungdomar som ger sig in på de lärda banorna och de som söker bryta en bana i ett praktiskt yrke. Reformen skulle missgynna de praktiska yrkena, och även i övrigt skulle det bli orättvisor, ty de 57 miljoner kronorna skulle huvudsakligen gå till de största inkomsttagarna. Jag tror inte att mellangrupperna skulle få stor glädje av reformen.

Jag förstår att herr Helén och andra, som själva gått studiebanan och kanske kämpat med studieskulder, gärna talar

för att man skall tänka på dem som får betala studieskulder i hela sitt liv. Men låt oss se hur det verkar i det levande livet. Det är inte bara de som går den lärda vägen som får kämpa hårt med skulder. Jag kan ta ett praktiskt exempel som visar hur det kan verka.

En pappa hade två pojkar, båda präktiga och ambitiösa. De hade begåvning över medelmåttan, men skillnaden var, att den ene var teoretiskt begåvad under det att den andre var praktiskt begåvad. De sökte sig därför till olika banor. Den ene studerade och tog examen, och den andre försökte starta ett jordbruk. Pappan hade inte så stora möjligheter att hjälpa dessa pojkar, men i den mån han någon gång kunde göra det, höll han styvt på att de skulle behandlas lika. Gav han 500 kronor till den som studerade, skulle även den som försökte starta ett jordbruk ha samma hjälp.

Den studiebegåvade pojken tog sin examen och har nu en inkomst mellan 25 000 och 30 000 kronor plus pensionsförmåner. Den pojke som skaffade sig ett jordbruk har en inkomst på mellan 10 000 och 15 000 kronor om året, beroende på årsväxten. De har ungefär samma skulder; den ene har sin studieskuld, och den andre har skuld på sitt jordbruk.

Jag vill fråga interpellanten och alla andra som kan vara intresserade, huruvida det vore rättvist om pappan skulle få göra avdrag i sin deklaration för de pengar han gett till den studerande sonen men inte till den som använde pengarna för att skaffa sig ett jordbruk.

Något sådant kan en vanlig enkel människa inte förstå. Ännu orimligare vore det om — vilket man också kräver — den som fått sin examen skulle få göra avdrag för amorteringar på sin skuld. Något sådant kan man inte försvara; det skulle bli en mycket stor orättvisa.

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

De utredningar som gjorts är det närmast genant att läsa. Däremot har professor Carsten Welinder i senaste numret av tidskriften *Balans* gjort ett försök att bena upp detta problem. Jag misstänker att finansministern inte läst den artikeln, ty då hade han inte svarat på denna interpellation som han nu gjort. Detta är första gången som någon försökt att objektivt bena upp denna fråga.

Jag har velat framhålla min åsikt beträffande detta problem; jag ser det kanske ur en annan synvinkel och med andra erfarenheter än de som gått den intellektuella banan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Av finansministerns inlägg är det uppenbart att vi inte kan rubba honom i hans uppfattning. Finansministern har den uppfattningen att vi inte har råd att genomföra denna reform. Herr Sträng! Jag tycker det finns mycket större anledning att vända på saken och säga: Har vi råd att vänta med denna reform längre, så angelägen som den är?

Vidare säger finansministern att jag skulle ha väckt någon motion som, om jag inte alldeles missförstått det, skulle medföra nya statsutgifter. Herr finansminister! Jag är något konsternerad över detta. Jag har ingen aning om att jag skulle ha väckt någon motion som skulle innebära nya krävande utgifter för staten. Detta kanske jag kan få en förklaring på.

Finansministern säger att skattelagsakkunniga inte har kommit med något förslag som avser studiekostnadernas behandling. Det vet jag också, herr finansminister. Vad jag efterlyste var vad anledningen kunde vara till att denna utredning blivit så försenad. I förra årets riksdagsberättelse sade skattelagsakkunniga, att de räknade med att lägga fram förslag inom den närmaste tiden. Sedan skulle det, som jag

sade i mitt tidigare inlägg, komma på våren, sedan på sommaren, sedan på hösten och sedan någon gång vid jul. Och nu står det återigen i riksdagsberättelsen, att man räknar med att lägga fram förslaget inom den närmaste tiden. Det är nästan så att vi skulle behöva ha någon speciell tidmätare, så att vi kunde få veta vad utredningar menar med »inom en nära framtid», »inom en icke alltför avlägsen framtid», »inom den närmaste framtiden». Dessa uttryck återkommer ganska ofta, men är tydligen mycket tånjbara. Även i detta fall är det kanske så — jag bara kastar fram det helt retoriskt — att liksom finansministern har andra motiv än det statsfinansiella läget, som han hänvisar till, så är det likadant beträffande utredningarna. Det är som med isbergen: största delen ligger under ytan och är förborgad för oss.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skulle efter herr Onsjös inlägg kunna komplettera denna debatt med att säga: intet nytt under solen. Det går nämligen till så, när vi varje år talar om detta, att alternativt herr Helén eller herr Björkman frågar — i år har herr Björkman frågat, nästa år är det herr Heléns tur. Sedan kanske det blir herr Björkmans tur igen. Och så svarar jag, att det inte är någon praktisk realitet att tala om detta, när det ser ut som det ser ut i statskassan. Jag tycker inte att jag behöver utveckla så mycket av principiella bevekelsegrunder och synpunkter på problemet, allra minst som herr Onsjö kompletterat min framställning med en synpunkt som är värdefull att få in i debatten.

Har vi råd att vänta? Det är väl en något tillspetsad fråga. Hittills har det inte saknats ungdomar som velat utnyttja de läroanstalters möjligheter att ge högre utbildning som vi har här i landet. Då kan man invända och säga,

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

att det är ett hjärtlöst tal av finansministern, ty bakom detta ligger uppoffringar från föräldrarnas sida. Visst gör det det, men det är väl ändå på det sättet, att den som får chansen att läsa och har förutsättningar för det får så mycket mer ut av tillvaron. Skall man då som herr Onsjö ta upp något allmänt rättviseresonemang, tror jag inte att vare sig herr Helén eller herr Björkman kan göra gällande, att den delen av våra medborgare precis har hamnat på livets skuggsida.

När sedan herr Björkman slutar med att säga att han inte har begärt några nya utgifter, så är detta en argumentation som jag faktiskt vill ställa på det som jag trodde att herr Björkman hade vuxit ifrån. Vad spelar det för roll för statskassan, vad ligger det för skillnad i att ta på sig nya utgifter och att bli av med en inkomst som statskassan har? Det finns bara ett namn som passar herr Björkmans argumentation — brännvinsadvokatyr.

Herr **BJÖRKMAN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern dväljs nog mera bland ungdomsklubbister än jag. Jag frågar fortfarande finansministern: Vad är det för motion jag har väckt, som låt oss inte säga kräver ökade utgifter men som skulle medföra inkomstbortfall? Det är det jag är intresserad av att få veta, och den frågan står fortfarande kvar. Jag undrar om det inte har skett en förväxling.

Jag skulle vilja rekommendera herr Onsjö att läsa 1950 års skattelagsakkunnigas utmärkta betänkande. Det är inte så, att utredningsförslaget begränsar avdragsrätten för bidrag till ungdom som studerar vid universitet och högskolor. Man skulle få göra avdrag för studiebidrag även till hemmavarande barn över 16 år. Det skulle gälla även studerande vid yrkesskolor och inte vara begränsat till läroverksungdom eller studerande vid universitet och högskolor.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag tillät mig säga, att jag har ett minne av att herr Björkman motionerat på den punkt där han nu interPELLERAR. Skulle det visa sig att mitt minne svikit mig här och det är någon annan som motionerat, så bjuder mig ju ändå logiken att fråga: Varför interPELLERAR herr Björkman, om han inte gillar en motion i denna riktning?

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Finansministerns senaste inlägg bekräftar min förmodan, att det var fråga om en förväxling av mig och herr Helén.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Vi som hörde herr Björkmans korta sammanfattning av frågans behandling under de senaste åtta, nio åren, gjorde nog inte samma reflexion som finansministern, att herr Björkman visat mycket stor studieflikt, därmed antydande att det skulle vara rätt överflödigt att sitta och gräva i gamla luntor för att presentera den här historieskrivningen. Nej, vi gjorde nog — den uppfattningen tror jag inte jag är ensam om — den reflexionen, att detta borde vara en ganska förkrossande förteckning för finansminister Sträng som varit medlem av regeringen under hela denna tid och finansminister åtskilliga år.

Här har onekligen funnits en mängd försuttna tillfällen att andanröja allvarliga orättvisor, men man har använt samma knep som alltid: att hänvisa till långa utredningar, begrava frågan där, sätta i gång ny utredning etc. Och nu vill finansministern delvis använda samma metod när det gäller avdragsrätten för studiekostnaderna, eftersom han hänvisar till att utredningen inte är färdig.

Herr talman! Även med risk att upprepa något av vad som sagts härvidlag

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

under tidigare år skulle jag vilja anföra endast ett par synpunkter på frågan. Om en person ger periodiskt understöd till en annan, har ju givaren inte pengarna, inkomsterna, utan den som mottar understödet får pengarna. Det är väl då ganska naturligt, att den som inte har inkomsten slipper skatta för den och att den som får den skattar för den. Men hur ligger det till i det avseendet i Sverige nu? Jovisst, säger man, det är en sund princip, såvida inte mottagaren begär den försynnelsen att han studerar och såvida givaren inte har den illasinnade avsikten, att han vill underlätta för mindre bemedlade unga män och kvinnor eller pojkar och flickor att studera. Då skall vi inte medge rättighet för den som ger att få göra avdrag för den inkomst han icke disponerar. Om understödsmottagaren, som alltså har denna inkomst, skulle deklarera för den, skulle det ofta bli fråga om ett mycket lågt skattebelopp, om ens något, säger man.

Är inte detta en absurd ståndpunkt, herr finansminister? Kan herr Sträng verkligen stå upp i denna kammare, försvara detta system och säga: Ja, det där tycker jag låter bra; så har vi haft det många år, och så kan vi ha det länge till. Eller tycker kanske herr Sträng att det är på tok och beklagar herr Sträng att förhållandet inte ändrades när det statsfinansiella läget var mindre allvarligt än i dag? Tycker finansministern det är rimligt att ha det på det här sättet?

Till herr Onsjö skulle jag vilja säga att hans exempel om den där fadern och de två sönerna — som jag förmodar så småningom nått myndig ålder — nog var litet olyckligt valt. Herr Onsjö talade om en fader, som ger understöd till vuxna söner. Det kan ju också vara en farbror, som ger till brorsöner, andra släktingar eller utomstående personer. Det är ju så att den periodiska gåva, som man ger till en pojke som inte studerar, den får man dra

av för i sin deklaration, såvida vederbörande har — som det också föreföll av herr Onsjös framställning — eget hushåll, vilket väl den har som skaffat sig eget jordbruk och alltså inte bor hemma. Men den periodiska gåva man ger till en son som studerar får man inte dra av.

När herr Onsjö säger att det skulle vara orättvist om den ena gåvan vore avdragsgill men inte den andra, vill jag svara: Javisst, men så är det i dag. Jag hoppas därför att herr Onsjö nu skall sluta upp bland dem, som vill undanröja denna orättvisa och medge samma behandling av periodiska understöd, vare sig dessa ges till en person som t. ex. har en näringsverksamhet — en gåva som nu är avdragsberättigad — eller till en som studerar, i vilket fall gåvan inte är avdragsgill. Jag välkomnar herr Onsjö i deras led som här vill arbeta för rättvisa.

Får jag emellertid, herr talman, innan jag slutar säga ett litet vänligt ord också till herr Björkman. Han sade att föräldrarna har ju en nedsatt skatteförmåga när barnen studerar, men det verkade som om herr Björkman trodde, att detta förhållande inträdde först när barnen kommit upp i 18-årsåldern. Men skulle inte herr Björkman och hans vänner inom högerpartiet kunna tillämpa denna samma tankegång, som jag finner mycket motiverad, även när det gäller t. ex. studiebidrag till pojkar och flickor, som är mellan 16 och 18 år — något som ni har yrkat avslag på? Vad ungdomar under 16 år beträffar så studerar de i allmänhet. Familjer som har ett barn som studerar har väl mindre skattekraft än om de inte har något barn som studerar.

Man kan väl knappast med rätta påstå, att den differentiering i fråga om skattekraft, som det svenska samhället i dag tillämpar, är för stor när det gäller barn under 18 års ålder, så att herr Björkman och hans parti kan hävda att den måste reduceras samtidigt med att

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

han vill ha större differentiering när det gäller barn som är över 18 år!

Jag tror att om herr Björkman ville närmare studera sitt eget anförande när det kommer i protokollet och då ville lägga in andra årsgrupper i sitt resonemang, skulle vi säkerligen kunna välkomna herr Björkman såsom en anhängare av rättvisepolitik beträffande barn under 18 år, som det länge har rätt allmän enighet kring i denna kammar, även om den brustit de senaste två åren.

Herr talman! Finansministern säger att det inte har saknats ungdomar som velat begagna sig av studiemöjligheterna. Detta yttrande avslöjar den kallsinnighet inför hela problemet, som jag tror herr Björkman med en viss rätt gissade måste finnas under finansministerns här uttryckta motivering.

Vi har haft en mycket ensidig rekrytering, herr finansminister, av dem som studerar här i landet. En mycket ringa del av dessa pojkar och flickor kommer från de mindre bemedlade hemmen. Det är mycket tilltalande att vi ökar stipendiemöjligheterna — det har vi gjort under senare år. Jag hoppas det skall bli möjligt att fortsätta med detta så långt resurserna räcker. Men ett undanröjande av orättvisor av den art, som här behandlas i dag, skulle underlätta rekryteringen även från den mindre välsituerade hälften eller tredjedelen av de svenska hemmen av barn som studerar. Om man sätter upp som ett kriterium på ett gott samhälle, att det i allt högre grad skall bereda människorna inte någon tvångsvis genomförd nivellering av levnadsvillkoren men såvitt möjligt lika chanser, då är det ännu mycket som behöver göras i det svenska samhället. Och då bör den fråga, som vi diskuterar här i dag, inte skjutas åt sidan med finansministerns kallsinnighet, utan den bör prövas mycket allvarligt. Det är dock en väsentlig skillnad, herr finansminister, mellan frågan när man får råd till allmänna

sänkningar av väl avvägda skatter och frågan om det finns orimligheter i skattesystemet, som det är angeläget att avhjälpa. Även under tider då man inte har möjlighet att genomföra väsentliga allmänna skattesänkningar kan det finnas skäl att intressera sig för undanröjande av dessa direkta orättvisor. Vi menar att det är en allvarlig orättvisa som här sker och att denna sak skall sättas högt upp på listan över reformer i det svenska samhället.

Herr ONSJÖ (cp) kort genmäle:

Herr talman! Professor Ohlin använde åtskilligt flera ord än jag och övriga talare, men om han i själva verket sade mera vet jag inte. Han ansåg att mitt exempel var illa valt. Här är det fråga om avdragsrätt för amortering av studieskulder — jag vet inte om det ingår i interpellantens fråga, men det är ju också något som man kräver. Jag tog då exemplet om det kan vara rimligt att den, som tagit en hög examen och har tryggad ställning, skall få göra avdrag för amortering av sina skulder men inte den, som har köpt ett jordbruk.

Sedan säger professor Ohlin, att vad fadern ger till jordbrukaren får han göra avdrag för. Jag tog exemplet med en fader, som ger 500 kronor till ett barn som studerar och lika mycket till ett barn som har ett praktiskt yrke. Såvitt jag vet får han inte i det senare fallet göra avdrag, såvida det inte är periodiskt understöd, men det hade pappan i det exempel jag nämnde inte möjlighet att utfästa sig för.

För att ingen skall missförstå mig vill jag säga, att jag instämmer i professor Ohlins resonemang i slutet av hans anförande. Min principiella inställning är den, att samhället skall stödja de unga, så att ingen av ekonomiska skäl behöver hindras från att utbilda sig för det yrke, som hans håg och fallenhet passar för. Men det målet når man inte genom en sådan reform

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

som man här talar för. Den innebär nämligen, att man hjälper dem som har det bäst ställt, och begåvningsreserven finns inte bland de högsta utan bland de lägsta inkomsttagarna. Det är där vi måste sätta in ökade anslag till studiehjälp; det är min principiella inställning till denna fråga.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är naturligtvis rätt meningslöst att ta upp en diskussion med herr Ohlin om herr Björkmans studiefelit. Herr Ohlin är ju en sträng magister, och vad jag kallar studiefelit är kanske en mycket enkel läxläsningsprestation enligt herr Ohlins sätt att bedöma.

Det var emellertid en sak i herr Ohlins anförande, som inte tidigare har förekommit i denna debatt, och det var denna jämförelse mellan det periodiska understöd, som föräldrarna ger ett av sina barn, vilket inte kan försörja sig självt, och föräldrarnas rätt till avdrag för periodiskt understöd för studieändamål. När nu även den saken tagits upp, föreställer jag mig att denna frågas alla olika detaljer har diskuterats efter exakt samma regler som under praktiskt taget alla de år jag har minne av här i kammaren.

Jag tillät mig ge en komplimang till herr Björkman för hans studiefelit, och utan att vara alltför elak skall jag ge även herr Ohlin en komplimang för att han lyckades kasta den partipolitiska håven i så många väderstreck i sitt anförande. Han riktade sig icke endast mot mig, utan han fann även anledning att angripa herr Björkman, som ju ville så väl med sin interpellation.

Vi kan kanske vara överens om att det är önskvärt att alla begåvade ungdomar får chanser att läsa. Det har varit en stark tillströmning till våra läroanstalter under det sista decenniet, så stark, att vi har haft mycket stora bekymmer för att kunna till-

fredsställa den läslusten. Jag är absolut övertygad om att en av anledningarna därtill är den utökade stipendiegivning, som vi har ansett vara riktig och som vi har kostat på oss under de senare åren. Frågan om avdragsrätten för föräldrarna har inte alls samma betydelse för den medellösa ungdomens möjligheter att studera. Om vi kan bygga ut stipendiegivningen ytterligare, så är det inte uteslutet, att det är en riktigare väg att gå än avdragsvägen, om man som herr Ohlin har den uppfattningen — och det har jag också — att det är angeläget att se till att de begåvade ungdomar, vilkas föräldrar råkar ha det snålt med slantarna, får en chans att bli delaktiga av de högre utbildningsmöjligheterna.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det är ändå en sak, som inte har kommit fram lika tydligt i de tidigare debatterna, herr finansminister, och det är att ni nu säger att ni med hjälp av stipendiegivningen har kunnat få fram alla dem som velat ägna sig åt högre studier — och därmed tycker ni att saken är ur världen. Möjligen vill ni skjuta till ytterligare några stipendier.

Men både herr finansministern och herr Onsjö borde tänka på, att det finns en klar begränsning i vad stipendiegivningen kan åstadkomma. Det nuvarande systemet drabbar människor, som inte har så stora inkomster att de kan tänka på att på egen hand bekosta ett större antal barns högre studier. Det finns t. ex. familjer i inkomstklassen 17 000—20 000 kronor, där barnen inte kan komma i åtnjutande av stipendieförmåner på ett sätt, som verkligen betyder någonting för barnens möjligheter att nå fram till en examen. Just i detta skikt finns många av herr Onsjös nya väljare, men herr Onsjö bryr sig tydligen inte så värst mycket om dem.

Dessa människor finns också i stor

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

utsträckning bland herr Strängs väljare. Varför tror herr Sträng, att socialdemokratiska studentförbundet och de yngre socialdemokraterna så ivrigt bevakar den här frågan, om det inte är för att en mängd ungdomar från industriarbetar- och jordbrukarhem för närvarande inte vågar ta risken att dra på sig en skuld, som de med sin bakgrund inte är vana vid. Det är nämligen inte tradition i dessa hem att man tar lån för att studera vid universitet eller liknande läroanstalter. Detta är däremot fallet i präst- och folkskollärohem. Där är det tradition att dra på sig studie-skulder och att orka med dem.

Här är det fråga om att åstadkomma rättvisa. Det är inte så, som herr Onsjö säger, att de bäst bemedlade familjerna skulle tjäna någonting, utan det är för stora mellangrupper en mycket aktuell och blodig rättvisefråga. Där får man nu vänta med en rättelse till 1962. Längre än så tänker herr Sträng nämligen inte sitta kvar som finansminister. Det har han avslöjat i dag. Han skall svara herr Björkman och mig vartannat år fram till 1962, men sedan skall han upphöra med det. Därefter kan de studerande möjligen få sin rättvisa.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Med anledning av finansministerns senaste inlägg om stipendierna vill jag säga, att det råder inget som helst konkurrensförhållande mellan stipendierna och avdragsrätten för studiekostnader. Hur man än bygger ut systemet med stipendier, skall man komma ihåg att föräldrarna, även om stipendier utgår, måste bidra med ganska stora summor för att klara kostnaderna för barnens studier. De kan inte klaras av bara med stipendier. Det är bättre att gå den vägen, att man får göra avdrag för studiekostnader. I annat fall tvingas de studerande att öka sina skulder ytterligare, och inte heller

finansministern tycker väl att det är en lyckosam utveckling.

Jag vet inte om jag missuppfattat herr Ohlin. Det blir så lätt missförstånd i de utdragna interpellationsdebatterna i dessa frågor. Herr Ohlin begagnade tillfället att ge också mig en släng av slevan. Han menade att jag skulle ha sagt, att föräldrarnas skatteförmåga blir särskilt hårt pressad först när barnen uppnått 18 års ålder. Nej, herr Ohlin, det har jag inte sagt. Jag är varm anhängare av tanken att återinföra ortsavdrag för barn vid beskattningen. Herr Ohlin syftade sannolikt på de nya studiebidragen till barn mellan 16 och 18 år, vilka vi går emot. Där har jag den uppfattningen, att de 18 miljoner kronor det här rör sig om skulle kunna ha använts på ett bättre sätt. Jag tror det hade varit lyckligare, om vi genomfört skattelagsakkunnigas förslag om avdragsrätt för studiekostnader för barn från 16 år i stället för studiebidrag för barn mellan 16 och 18 år. Då hade vi haft dessa 18 miljoner och kostnaderna hade blivit väsentligt mindre.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Björkman talade inte om ungdomen under 18 år, men herr Björkman och hans parti har ju framlagt förslag, som skulle försvåra för ungdomar under 18 år att studera. Det är väl ingen som helst tvekan om att det förlängda studiebidraget, som utgår för ungdomar mellan 16 och 18 år, innebär en hjälp. Om man avskaffar detta bidrag, är det ju ett steg tillbaka. Vidare är det ju att märka, att även det vanliga barnbidraget för första barnet utgår för barn som studerar — nästan alla barn studerar väl upp till 16-årsåldern. Om man som högern vill göra besparingar för statskassan på detta konto, så innebär det en inställning, som psykologiskt har mera släkttyske med herr Strängs i fråga om bar-

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

nen över 18 år än med herr Björkmans egen här deklarerade inställning, som jag helt vill ansluta mig till.

Herr talman! Jag begärde ordet bara för att konstatera, att varken herr Onsjö eller finansministern kunnat bestrida, att lagstiftningen i dag är sådan, att man får lov att göra avdrag för periodiskt understöd, om det *inte* går till mottagarens uppfostran och utbildning. Herr Onsjös jordbrukare kan mycket väl ge och få avdrag för periodiskt understöd som det ena året är litet större och det andra året litet mindre. Det går mycket bra med 500 kronor ett år, kanske 400 kronor andra året och 600 kronor tredje året; det förhåller sig alltså tvärtemot vad herr Onsjö gjorde gällande i sitt exempel. Skall vi ha rättvisa, så skall samhället bevilja avdragsrätt även för periodiskt understöd, som utgår till den som studerar.

Finansministern ville icke svara på min fråga — jag bara konstaterar det. Ordet är fritt, och tigandet likaså. Tigandet är understundom mera vältaligt än det talade ordet. Herr Sträng ville inte gå in på kärnpunkten: Är det inte absurt, att man får göra avdrag, när man ger periodiskt understöd åt den som ligger på sofflocket, men inte åt den som studerar?

Den som investerar pengar i utbildning och lägger ned ett kapital därpå får inte göra avskrivning på någon del av detta kapital i skattehänseende. Men om man investerar i maskiner och byggnader, herr Onsjö, får man lov att göra avskrivning och får avdrag på skatten. Skall vi verkligen i det svenska samhället fortsätta att diskriminera investeringar i ungdomens utbildning? Är det i överensstämmelse med tidens krav att behandla investering i utbildning, forskning och skicklighet sämre än vad man behandlar investering i de fysiska produktionsmedlen? Det är det, herr talman, som jag inte kan finna rimligt. Jag är övertygad om att det skall gå att bryta det motstånd, som nu

presenteras av konservativa herrar som herr Sträng.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag ser på herr talmannen att den här debatten börjar bli litet påfrestande, och jag är nästan generad över att gå upp igen, men jag tycker att herr Ohlins sista inlägg inte bör få stå alldeles oemotsagt.

Det är en alldeles för enkel schablon att försöka inbilla människorna, att de som tar emot periodiskt understöd är sådana som ligger på sofflocket för sitt nöjes skull. Om man gör sig besväret att se efter vad det är för människor, så finner man, att det i allmänhet är människor som är handikappade eller inte har chansen att klara sig själva, varför föräldrarna får hjälpa dem. Det kan finnas en och annan sofflocksliggare, men låt oss inte få det intrycket, att mottagarna av de periodiska understöden är parasiter i samhället!

Skall vi föra en programdebatt, eller skall vi diskutera denna fråga utifrån det faktiska statsfinansiella läge vi har i dag? Herr Ohlin och jag har under föregående vecka suttit tillsammans med våra värderade talmän och diskuterat fram en arbetsordning, där vi varit överens om att skjuta på vissa frågor av större ekonomisk natur. En sådan fråga är vad folkpartiet här har fört fram motionsledes. Eftersom herr Ohlin inte tog upp denna fråga som en av de frågor, som man från folkpartiets sida vill skjuta på till riksdagens slutskede — vad summan beträffar är den ju tillräckligt stor, då det rör sig om 37 miljoner kronor — så får vi väl se hur det går, när vi kommer fram till en omröstning om den motion, som är undertecknad av herrarna Helén och Per-Olof Hanson och som rör dagens diskussion. Jag kan inte vara säker på förhand, ty allting kan ju hända, men jag lovar att studera mycket noggrant hur

Svar på interpellation ang. avdragsrätt vid beskattningen för studiekostnader m. m.

herr Ohlin ställer sig vid den definitiva omröstningen på den punkten.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det är för enkelt att göra gällande, att jag skulle ha sagt, att mottagarna av periodiskt understöd huvudsakligen är parasiter. Vad skall det tjäna till att föra en sådan argumentering? Jag sade inte alls detta i mitt anförande. Jag sade bara, att till och med för periodiskt understöd till en person som ligger på sofflocket får man göra avdrag. Jag vet väl att de flesta, som får periodiskt understöd, inte är människor som ligger på sofflocket, ty lyckligtvis finns det här i landet inte många arbetsföra människor, som ligger på sofflocket. Vad jag sagt är, att man får lov att göra avdrag för periodiskt understöd till alla andra mottagare än dem som studerar och utbildar sig. Detta är tokigt, och finansministern har icke kunnat anföra ett enda skäl för uppfattningen, att det skulle vara riktigt att ha det på det sättet.

Sedan kan vi ju begagna ett annat tillfälle till att diskutera ordningsföljden och den hastighet, med vilken olika reformer här i landet skall och kan genomföras. Det får vi nog tillfälle till längre fram. Det bör i alla fall, herr talman, markeras att här i kammaren finns två olika synsätt på detta problem. Jag tror, att debatten faktiskt varit mera upplysande än de flesta av de föregående, därför att herr Sträng har avslöjat sig litet mera än tidigare. Herr Björkman har inte bara genom sin studiefliit utan även genom sin interpellation lämnat ett gott bidrag till belysning av en viktig fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet liggande skrivelse nr 57, angående val av

ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 11 nästkommande mars företa val av tre ombud och tre suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

§ 6

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 58, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 59, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag för försvarsändamål.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 480.

§ 8

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1, 2, 12 och 31, bevillningsutskottets betänkanden nr 8 och 9, första lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5, andra lagutskottets utlåtande nr 1, tredje lagutskottets utlåtande nr 3 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 5 och 7.

§ 9

Föredrogs den av fröken *Vinge* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående stärkande av seminarieelevernas rättsliga ställning i visst avseende.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. vården och övervakningen av farliga kriminalpatienter — Interpellation ang. tillämpningen av rationaliseringskungörelsen

§ 10

Interpellation ang. vården och övervakningen av farliga kriminalpatienter

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som anförde:

Herr talman! Vården av förbrytare, som straffriförklarats och omhändertagits av sinnessjukvården, måste syfta till att ge den intagne en human behandling, så att han kan tillfriskna och åter inordnas i samhället. Men samtidigt måste förvaringen av de intagna vara sådan, att omgivningens krav på säkerhet tillgodoses.

Frågan om tillämpningen av dessa principer har nu senast aktualiserats i anledning av att en kriminalpatient, som tidigare gjort sig skyldig till mord och måste betraktas som farlig för omgivningen, efter rymning från S:t Sigfrids sjukhus i Växjö överfallit en kvinna i grannskapet. De omständigheter, under vilka rymningen ägde rum, har tilldragit sig stor uppmärksamhet från allmänhetens sida. Åtta kriminalpatienter, varav tre gjort sig skyldiga till mord, var under uppsikt av endast två vårdare sysselsatta med skogsarbete. Rymningen skedde från detta arbetslag.

Det är helt naturligt, att en rymning av en farlig kriminalpatient såsom i det här avsedda fallet måste väcka stor oro hos allmänheten i den omgivande bygden. Det måste vara ett oeftergivligt krav, att omgivningens trygghet tillgodoses. När såsom i detta fall åtta kriminalpatienter, varav hälften måste betraktas som farliga för omgivningen, utrustas med yxor för arbete i skogen, synes mig en övervakning av endast två vårdare vara otillräcklig för de säkerhetskrav, som måste ställas. De risker, som härvid kan följa, torde gälla icke endast allmänheten utan också vårdarna och kriminalpatienterna. De

påfrestningar, som en förrymd kriminalpatient utsättes för vid försöken att undgå sina förföljare, torde i hög grad försvåra den vård som han behöver.

Det kan sägas, att sinnessjukvården icke har tillräckliga resurser att ordna övervakningen. Givetvis är det angeläget, att sinnessjukvårdens resurser ökas ytterligare så snart detta kan ske. Men det är lika angeläget, att vården av kriminalpatienterna anpassas efter de tillgängliga resurserna. Det måste vara ett villkor, att kriminalpatienter, som betraktas som farliga för omgivningen, förvaras på sådant sätt, att säkerhetskraven blir tillgodosedda. Sådana kriminalpatienter bör icke användas i exempelvis skogsarbete eller annan sysselsättning utanför sjukhuset, såvida icke övervakningen kan ordnas på fullt betryggande sätt. Detta är enligt min mening nödvändigt såväl för patienternas vård som för allmänhetens säkerhet.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga sådana åtgärder, att kriminalpatienter, som betraktas såsom farliga för omgivningen, kan erhålla den vård och övervakning deras sjukdom kräver, så att allmänhetens krav på säkerhet inte eftersättes?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. tillämpningen av rationaliseringskungörelsen

Herr ELMWALL (cp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Det statliga stödet till jordbrukets rationalisering skall enligt den gällande kungörelsen främja strävandena att höja jordbruksnäringens effektivitet och skapa tillfredsställande

Interpellation ang. tillämpningen av rationaliseringskungörelsen

försörjningsmöjligheter för dess utöva-re. Till de angelägna rationaliserings-åtgärderna måste räknas anläggningar för installation av elkraft.

I rationaliseringskungörelsen är det inte särskilt utsagt, huruvida installation av elektrisk kraft är sådan anläggning, till vilken statligt stöd enligt kungörelsen må kunna beviljas. Enligt 10 § av rationaliseringskungörelsen må statligt stöd till inre rationalisering beviljas för »uppförande eller förbättring av för jordbruksdriften erforderliga ekonomibyggnader och andra fasta anläggningar». För tillämpningen av bestämmelserna torde det emellertid råda enighet om att ledningar m. m. för elektrisk kraft till en fastighets ekonomibyggnader är att betrakta som en i sådana byggnader ingående del och att ansökningar om statligt stöd till installation av elkraft därför bör behandlas efter samma normer, som tillämpas beträffande statligt stöd till ekonomibyggnader.

Tillämpningen har emellertid, åtminstone för Södermanlands läns vidkommande, under senare tid varit sådan, att arrendatorer icke beviljats bidrag till installation av elkraft. Motiveringen har härvid varit, att det åligger jordägaren att bekosta för gården erforderliga byggnader och att frågan om bidrag till installation av elkraft därför bör bedömas efter behovsprövning avseende jordägarens ekonomi. Om man frånginge denna regel, måste det befaras — har man hävdad från vederbörande myndigheters sida — att byggnadsskyldigheten alltmer komme att övervältras på arrendatorerna.

För många arrendejordbruk är det emellertid så, att installation av elkraft icke kommer till stånd, om icke arrendatorn själv ombesörjer detta. Tillgång till elkraft måste numera betraktas som en förutsättning för rationell jordbruksdrift. Arrendatorn tvingas då att påtaga sig kostnaderna för elkraftsinstallationen. Det synes orimligt, att arrenda-

torer i det avseendet skall försättas i sämre läge än självägande jordbrukare.

Rationaliseringskungörelsen kan enligt min mening icke ge stöd för den i detta fall snäva tillämpningen mot arrendatorerna. I nämnda kungörelse finns ingenting utsagt om att rationaliseringsbidrag till arrendejordbruk skall göras beroende av behovsprövning av jordägarens ekonomi. Statsbidrag skall enligt rationaliseringskungörelsen kunna utgå till »enskild person, som äger eller brukar jordbruksfastighet» — under förutsättning av »att brukarens ekonomiska ställning ej är så god, att han tydligen ej är i behov av bidrag för att utföra åtgärden» och under förutsättning av att brukningsenheten ej överstiger 20 hektar åker. Enligt rationaliseringskungörelsen skall sålunda i fråga om bidrag till brukaren-arrendatorn avseende icke fästas vid jordägarens ekonomiska ställning.

Då det för många arrendatorer är nödvändigt, att de själva ombesörjer elkraftsinstallation, bör frågan om bidrag enligt rationaliseringskungörelsen bedömas enbart efter brukarens ekonomiska ställning. En sådan tolkning synes mig vara i överensstämmelse med rationaliseringskungörelsens ordalydelse. Man behöver icke heller befara, att en sådan bidragsverksamhet skulle medföra olägenheter i fråga om fördelningen av byggnadsskyldigheten. Jordägaren är enligt vad som utsäges i § 18 allmänna arrendelagen skyldig att vid arrendatorns frånträdande av arrendet inlösa elektrisk anläggning, som arrendatorn genomfört för fastighetens förseende med belysning eller drivkraft. Det kan då icke vara motiverat att göra frågan om bidrag till anläggning, som arrendatorn måste ombesörja, beroende av jordägarens ekonomi.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat de svårigheter, som åsamkas arrendatorer till följd av att frågan om bidrag till jordbrukets inre rationalisering avseende installation av elkraft bedömes efter behovsprövning av jordägarens ekonomi?

Om så är fallet, har herr statsrådet för avsikt att föranstalta om utfärdande av sådana tillämpningsföreskrifter till rationaliseringskungörelsen, att frågan om bidrag i de fall då arrendator måste bekosta installation av elkraft, bedömes enbart efter brukarens ekonomiska ställning?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Anmäldes följande Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner: nr 47, angående vissa ändringar inom taxeringsorganisationen i Stockholm, nr 60, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1959/60,

nr 61, angående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel, och nr 62, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet inkommit framställningar

dels från fullmäktige i riksbanken angående organisationen av riksbankens kontorsnät,

dels ock från fullmäktige i riksgäldskontoret angående omprövning i vissa delar av förslag rörande Nordiska rådets svenska delegation och arbetsformer.

Denna anmälan bordlades.

§ 14

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 481, av fru *Kristensson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående anslag för budgetåret 1959/60 till seminarier för huslig utbildning.

Denna motion bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.38.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 25 februari

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg och ansökan:

Att riksdagsman Ture Andersson född 1/4 1908 som vårdats å serafimerlasarettets kirurgiska klinik fr. o. m. 19/2 1959 t. o. m. tillsvidare under diagnos: cholecystitis acuta är i behov av

fortsatt vård å sjukhus samt vila i hemmet och är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. 24/2 1959 under minst tre veckor, intygas.

Stockholm, serafimerlasarettet den 24/2 1959

Lars Göthman
1:e underläk.

Kungl. Maj:ts hovhållning

Riksdagens andra kammare

Härmed får undertecknad på grund av deltagande i Europarådets expertkommittés sammanträde 3—5 mars angående hälsovården samt Internationella Sjuksköterskeförbundets sammanträde i finanskommittén 6—7 mars — sammanträdena förlagda till respektive Strassburg och London — vördsamt anhänga om befrielse från riksdagsgörömlen under tiden 2—7 mars 1959.

Stockholm den 24 februari 1959

Gerda Höjer

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr Andersson i Ronneby från och med gårdagen tills vidare samt fröken Höjer under tiden den 2—7 instundande mars.

§ 2

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition. nr 47, angående vissa ändringar inom taxeringsorganisationen i Stockholm, hänvisades propositionen, såvitt angick bemyndigande för Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för överståthållarämbetet uppföra visst antal tjänster, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan följande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen nr 60, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1959/60;

till jordbruksutskottet propositionen nr 61, angående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel; och

till statsutskottet propositionen nr 62, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

§ 3

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets på bordet liggande anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit framställningar

dels från fullmäktige i riksbanken angående organisationen av riksbankens kontorsnät,

dels och från fullmäktige i riksgäldskontoret angående omprövning i vissa delar av förslag rörande Nordiska rådets svenska delegation och arbetsformer.

§ 4

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 481.

§ 5

Föredrogs den av herr *Gustavsson* i Alvesta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående vården och övervakningen av farliga kriminalpatienter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Elmwall* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tillämpningen av rationaliseringskungörelsen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Utgifter under riksstatens första huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Kungl. Maj:ts hovhållning

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under första huvudtiteln (punkt 1, s. 1 av bilagt utdrag av statsrådspro-

Kungl. Maj:ts hovhållning

tokollet över finansärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lage Svedberg m. fl.* (I: 190) och den andra inom andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.* (II: 246), i vilka hemstälts att riksdagen måtte besluta, att kungl. hovstaten underställdes riksdagens kontrollmöjligheter och därav följande revisionsbestämmelser,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 247), vari hemstälts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:ts måtte hemställa om en rationaliserings- och besparingsplan beträffande Kungl. Maj:ts hovhållning för att nedbringa den årliga kostnaden med minst en miljon kronor samt att anslaget för Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1959/60 begränsades till 1 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 247, såvitt nu vore i fråga, till Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor;

b) avslå motionen II: 247, i vad den icke behandlats under a);

c) avslå motionerna I: 190 och II: 246.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Söderberg*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Under många år har det gjorts försök att i rimliga former hålla tillbaka på de olika anslag, som är knutna till kungahuset — hovstaten och

kungl. slottsstaten. Jag måste emellertid som mångårig motionär medge, att vi hittills inte lyckats i våra strävanden. Anslagen lämnas på löpande band, och de har på kort tid stigit till avsevärda belopp. Faktiskt har en miljonrullning pågått och detta utan den kontroll och de revisionsbestämmelser som är vanliga för andra anslag.

Till årets riksdag har jag tillsammans med några kamrater i kammaren väckt en motion — en sådan har också väckts i första kammaren — där vi har föreslagit, att kungl. hovstaten skulle underställas riksdagens kontrollmöjligheter och därav följande revisionsbestämmelser. Syftet med vår motion är dels att hävda riksdagens rätt att få den översyn och den kontroll över anslagen, som borde vara helt naturlig, dels att söka bringa ner kostnaderna och få hela organisationen mera tidsenlig. Alla vet ju att man på det sättet skulle kunna göra avsevärda besparingar, relativt sett.

Jag ber att få belysa tillvägagångssättet och även få ytterligare stöd för vår motion genom att anknyta till fjolårets behandling av detta anslag. Det gällde då en höjning av anslaget till kungens hovhållning med 250 000 kronor till en avrundad summa på sammanlagt 2 miljoner kronor. Dessutom utgick ytterligare en summa av 520 800 kronor till hovstaten och 1 931 000 kronor till slottsstaten. Detta blir sammanlagt 4 451 800 kronor. Som vi minns av behandlingen i fjol kunde inte utskottet lämna någon tillfredsställande redovisning av anslaget till hovhållningen. Detta berodde på att utskottet inte hade haft någon möjlighet att få de upplysningar som — såvitt man förstär av utskottets skrivning och även av debatten — man hade försökt att erhålla. Därför blev det, såsom en reservant i utskottet tydligt poängterade i sin reservation, inte möjligt för utskottet att ingå på en saklig prövning av frågan.

Det är ju någonting rätt besynnerligt

Kungl. Maj:ts hovhållning

att man inte kan gå in på en saklig prövning när det gäller viktiga anslag, därför att det inte finns möjligheter att erhålla de upplysningar som är nödvändiga. Det hela är mörklagt på ett sådant sätt, att det inte går att tränga igenom mörkret.

Under debatten i första kammaren framhöll utskottets talesman — märk väl talesmannen för utskottet — liksom naturligtvis även reservanten den brist på insyn och brist på redovisning som föreligger i detta fall. Talesmannen för utskottet sade vidare, att om det hade förelegat något förslag om att införa en bättre ordning i fråga om redovisningen, skulle han antagligen ha varit med om en reform i den riktningen. Ja, detta var ju nästan en beställning från utskottets talesman i första kammaren. Denna motion är faktiskt ett fullföljande av denna tankegång, ett tillmötesgående av den beställning som här gjordes.

Jag vill med detta framhålla hur berättigat det måste vara att såsom vi gör i vår motion begära att riksdagen får de upplysningar som inte kan erhållas nu. Det kan knappast vara till gagn, i varje fall för riksdagen och dess arbete, att behålla den mörkläggnings, i vars skydd besynnerliga förhållanden kan äga bestånd. Här blandas kungens privata hushållning samman med statens och det allmännas på ett högst betänkligt sätt. Det skiljs inte mellan löner till kungafamiljens privata betjäning och tjänster av mera allmän karaktär. Kungen tillsätter sin betjäning som han vill, med den saken har inga andra något att skaffa. Dessa tillsättningar gör han med stöd av grundlagens bestämmelser, och riksdagen brukar bara konstatera faktum och sedan, vilket riksdagen däremot inte skulle behöva göra, betala och ta på sig ansvaret för både löner och pensioner. Det kanske vi nu blir tvungna att göra genom det beslut som riksdagen fattat något av de allra senaste åren. Men nog är detta

system något underligt som inte skulle tolereras inom något annat område. Kungen är väl inte något slags övermänniska. Vi bör väl inte tillämpa andra bestämmelser beträffande hans betjäning och privathushållning än som gäller vad beträffar andra ämbeten och tjänster här i landet.

Det finns många andra omständigheter, som inte kommer i dagen men som måste beaktas, när man undersöker de inkomster och behov som kan föreligga.

Kungen har sålunda ett inkomstbringande ordensväsende. Ordensämbetet är tekniskt så utformat att det måste ge betydande belopp årligen i vinst. Det har varit omöjligt att få någon redovisning av hur stora dessa vinster är. Men efter vad man fått läsa om hur ordnarna ringlar från den ene till den andre med stora belopp i lösen, är jag övertygad om att inkomsterna blir stora. Ordnarna måste lämnas tillbaka, då innehavaren dör, och lämnas då ut till någon ny, i en ständig kedja, och de inbringar nya inkomster varje gång. Årsinkomsten måste komma upp i åtminstone sexsiffriga belopp.

Jag skall inte gå närmare in på det, men i varje fall gissningsvis hävdar jag det bestämt och står för min uppfattning tills jag får redovisning för att det ligger till på annat sätt.

Sedan 1815 har vi varje år utbetalat 300 000 kronor — det var först ett mindre belopp i riksdaler räknat — i ränta för Guadeloupeön, som Sverige då hade haft i två år och som kungahuset aldrig hade ägt.

Det finns naturligtvis andra inkomstkällor, som är dolda bakom den här dimridån, och man behöver bara se på inkomst- och utgiftsstaterna för att få anledning att sätta stora frågetecken i marginalen. På hovets utgiftsstat finns det säkert många poster där det skulle kunna göras stora besparingar, och på hovets inkomstsida finns mycket som inte är redovisat och som aldrig kom-

Kungl. Maj:ts hovhållning

mer fram. Till och med en lekman kan konstatera, vilka onödiga utgifter som många gånger görs och vilken onödig organisation som vidmakthålles. Jag skall med ett enda exempel hålla mig på den yttersta kanten av hovhållningen, nämligen stallet. Jag tvekar inte att säga att det bara på hovstallet säkert skulle kunna sparas hundratusentals kronor, eftersom de numera fåtaliga hästarna betjänas av överhovstallmästare och en rad olika ämbetsmän — det måste naturligtvis vara ett ämbete att se efter kungliga hästar. Man kan spara inte minst på grund därav, att stallet upptar ett helt kvarter i ett av Stockholms allra dyraste tomtområden. Marken skulle kunna användas till något annat, nyttigt ändamål.

Jag skall gärna erkänna att utskottet är mycket sparsamt — jag tänker nu inte så mycket på dess behandling av alla sparmotioner som på dess motivering i det föreliggande utlåtandet. Man upptäcker knappast motiveringen ens med förstoringsglas, men ser man mycket noga efter, finner man till sist ett par ord, som nog skall vara motiveringen, nämligen att utskottet ej funnit skäl att biträda motionen.

Jag är verkligen förvånad över att utskottet inte funnit *något* skäl för bifall. Det skulle å andra sidan vara roligt att få veta, vilka skäl utskottet har funnit för att bibehålla det system som nu råder med en fullständigt okontrollerad miljonrullning. Varför har utskottet inte redovisat något av dessa skäl?

I allmänhet brukar ju statsutskottet åberopa det ekonomiska läget, och detta borde i år vara ett särskilt starkt skäl för att fundera litet mer på de här utgifterna. Vi vet att de ekonomiska förhållandena har försatt riksdagen i en besynnerlig situation, eftersom vi ännu inte vet, varifrån vi skall ta pengarna till de utgifter som har föreslagits i statsverkspropositionen. Detta gör att man borde vara litet försiktig. Till detta kommer att det har framlagts en rad

besparingsmotioner — åtminstone högern tror jag har förklarat, att det skall sparas minst 10 procent på alla områden — men i det utlåtande vi nu behandlar finner vi inte någon som helst antydning om att några besparingar kan göras. Det betyder att skattebetalarna, som många gånger har det åtskilligt sämre ställt än kungahusets medlemmar, får bära både de bördor som kommer på grund av det allmänt ekonomiska läget och de bördor som uppstår på grund av ökade utgifter på andra områden. Kungahuset är fullständigt befriat från att delta i några utgifter för våra gemensamma ändamål. Det kan inte vara rimligt, herr talman, att under sådana förhållanden bara låta miljonerna rulla när det gäller kungahuset, utan att det ens finns en i andra sammanhang självklar kontroll- och revisionsmöjlighet.

Med detta anförande, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. i ärendet väckta motionen.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! I dag skall jag föra sparsamhetens talan lika energiskt som herr Hjalmarson och hans parti. Det är många som finner det anmärkningsvärt att högern och folkpartiet alltid går förbi första och fjärde huvudtitlarna när det skall sparas. Finansministern har varit lika hänsynsfull. Vi anser tvärtom, att de huvudtitlarna ligger närmast till när man söker områden där det skall kunna sparas på utgifterna.

I fjol ställde vårt parti och en rad socialdemokratiska motionärer den principiella frågan om monarkiens vara eller inte vara, och ett stort antal riksdagsledamöter, som röstade för en förut-sättningslös utredning, gav en opinionsyttring av sådan art, att jag inte behöver upprepa dessa principiella argument.

Vi har i år begränsat oss till att föreslå betydande besparingar i anslaget till kungahusets hovhållning. Första huvudtiteln har, som föregående talare redan

Kungl. Maj:ts hovhållning

har berört, sprungit upp till över 4 miljoner kronor. När den nuvarande konungen tillträdde 1950 och under det första året av hans regering utgick anslaget till hovhållningen med 955 000 kronor. I den löpande och kommande budgeten är samma anslag 2 miljoner kronor. Redan detta är en dubbel kompensation för prisstegringarna. Det är en ökning på 101 procent under en tidrymd när konsumtionsprisernas totalindex stigit med 51 procent. Men därtill kommer att kungahuset till skillnad från vanliga löntagare är befriat från alla skatter. Två andra medlemmar av kungahuset har fått var sin egen hovstat, som sammanlagda uppgår till en kvarts miljon kronor.

När det talas så vackert om sparandet i ett svårt läge, borde man väl på den högsta samhällstoppen gå före med gott exempel för de vanliga medborgare som inte har så mycket att spara av. Om detta exempel uteblir, om övriga medborgare inte får något föredöme från ovan, bör riksdagen ta initiativet till större sparsamhet. Monarkiens representativa och dekorativa uppgifter borde kunna skäras ned avsevärt till glädje för herr Sträng och skattebetalarna. Se bara i statskalendern på de många sidor som upptar hovstaten! Herr Spångberg började nyss i det kungliga stallet och föreslog vad man på riksdagsspråk brukar kalla en viss avhästning, och det kan man ju börja med. Hovstaten upptar som sagt många sidor i statskalendern med långa rader av befattningshavare från riksmarskalken, överstekammarherren, överhovstallmästaren, överhovjägmästaren, överstekammarjunkaren, överceremonimästaren till hovstallets beridare, slottsfogdarna och slottsväblarna. Vi har ofta vänt oss mot permitteringar och indragningar, men här har vi ett område där någon erfaren rationaliseringsexpert säkert kunde indraga många tjänster, utan att några samhällsnyttiga behov eftersättes. En annan motionär har föreslagit att vi

skulle minska ned hovstaten och den dekorativa grannlåten, som inte riktigt hör hemma i en modern demokrati, och herr Spångberg har, som vi nyss hörde, velat ha insyn i hur dessa pengar användes. Vi har för vår del i första hand föreslagit en rationaliserings- och besparingsplan med målsättningen att minska utgifterna för kungahusets hovhållning med 1 miljon kronor.

Då vi inte kan vänta att en sådan plan kan bli färdig så snabbt att den kan verka under innevarande budgetår, har vi ett tilläggsyrkande som avser att ge finansministern någon lättnad nu när behovet är som störst. Vi och några andra kammarledamöter ifrågasatte i fjol, om statsmakterna skall fortsätta att varje år till kungahuset betala 300 000 kronor utöver hovstaten för den förlust som framlidne konung Carl XIV Johan ansåg sig ha lidit i samband med fredsslutet efter Napoleon-krigen, då han uppgav sig ha avstått från den s. k. Guadeloupe-ersättningen för den västindiska ön med samma namn. Vi citerade i fjol en rad experter, som ansåg att denna ersättning egentligen tillhörde svenska staten, inte kungahuset, att konungen således inte avstått från någon egendom i det här fallet och att han hade fått en mycket frikostig ersättning för de tvivelaktiga förluster som han påstått sig ha lidit.

Riksdagens majoritet ansåg sig i fjol vara bunden av den gamla reversen, enligt vilken staten så länge ätten Bernadotte regerar skall betala dessa 300 000 kronor. Konung Carl XIV Johan själv hade varit med om att störta det franska kungahuset, och han kallades till svensk tronföljare sedan en svensk konung hade avsatts. Just i år kan vi fira 150-återmemnet av denna händelse, när statsmakterna överkorsade alla reverser till det förut regerande kungahuset. Borde inte den nuvarande riksdagen fira 150-årsminnet genom att också överkorsa Carl XIV Johans gamla revers?

I fjol anfördes vissa tvivel om huru-

Kungl. Maj:ts hovhållning

vida denna revers kunde anses vara juridiskt bindande. Jag vill påminna om att ingen kunde säga emot oss när vi förklarade att riksdagen dock hade suverän rätt att minska anslaget på första huvudtiteln med samma belopp. I så fall får kungahuset de två miljoner som det begärt, även om 300 000 kronor kommer på en omväg genom Guadeloupemedlen.

Vi vet att riksdag och myndigheter är mycket sparsamma när det gäller människor med små inkomster. De är mycket kvicka att göra avdrag när t. ex. en pensionär visar sig ha inkomster från andra källor. Är vi sparsamma med de små summorna, borde vi vara ännu mera sparsamma med de stora. Vi föreslår därför som första åtgärd att anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning i år begränsas till 1 700 000 kronor.

Herr Hjalmarson vill som bekant gärna skjuta på en rad avgörande beslut i ekonomiska frågor, tills skattefrågan är avgjord. Anslaget till första huvudtiteln har nu ifrågasatts och förslag om besparingar föreligger. Det borde därför vara lämpligt att överföra också det beslutet till dem som vi väntar med tills skatten är avgjord.

Jag förhörde mig hos talmannen om att direkt ställa ett bordläggningsyrkande, men det går inte av formella skäl. Jag föreslår därför beträffande punkt a) återremiss till utskottet med förväntan att utskottet sedan inte kommer igen förrän efter skatteförslaget, så att herr Hjalmarson får ännu ett anslag att votera om på sin sparsamhetslista.

I fråga om utredningskravet yrkar jag bifall till motionen, och om återremissyrkandet faller yrkar jag bifall till motionen i alla delar.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! De uppgifter som de båda föregående talarna har lämnat torde inte till alla delar vara riktiga. Detta gäller t. ex. jämförelserna med 3 — *Andra kammarens protokoll 1959, Nr 5*

andra kungahus i Europa. Med undantag för Norge har det svenska kungahuset det minsta apanage som något kungahus i Europa har.

Vad beträffar granskningen av det apanage som ställes till Konungens förfogande har riksdagen sedan ålder ansett att den inte bör i detalj lägga sig i hur Konungen förfogar häröver, lika litet som den granskar hur de representationsanslag används som utgår till en del höga förtroendemän i den svenska staten. Detta torde för övrigt även författningsmässigt stöta på vissa hinder, men det kanske någon, som vet mera om den frågan än jag, vill redogöra för.

Herr Spångberg har sagt att utskottet förra året givit till känna att det inte fått alla de upplysningar som det velat ha. Detta är en sanning med mycket stor modifikation. Vi har inte nekats att få uppgifter, om vi så önskat, och vi har i år fått en hel del. Det är just på de upplysningar som vi har fått som jag grundar dessa beriktiganden.

Vad Konungens apanage beträffar var det budgetåret 1952/53 1 600 000 kronor och budgetåret 1958/59 2 000 000 kronor. För det budgetår som nu följer är även begärt 2 000 000 kronor. Utskottet har tillstyrkt detta, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Låt mig sedan bara taga upp några detaljfrågor. Herr Spångberg nämnde de inkomster som ligger bredvid. Han talade om ordensväsendet. Däremot tycks han i år ha glömt att redovisa inkomsterna från de kungliga hovleverantörerna. Jag tror att de siffror som herr Spångberg tänker sig är mycket överdrivna. Beträffande inkomsterna från ordensväsendet har han möjlighet att få litet närmare kännedom om dem, om han studerar statskontorets yttrande den 23 februari 1957 till riksdagens allmänna beredningsutskott över herr Spångbergs motion nr 432 av år 1957. Beträffande vad som kommer in från de kungliga hovleverantörerna kan jag

Kungl. Maj:ts hovhållning

också tillhandahålla herr Spångberg ett par siffror. De inkomsterna var 1958 18 350 kronor och de ser ut att öka så att det nu blir fråga om 19 750 kronor.

Hovstallet har intresserat alla motionärerna i hög grad, och det råder ingen tvekan om att det drager en viss kostnad. Men vi skall väl ändå erkänna, att hovstallet inte enbart är till för deras Majestäters och kungliga högheters nöje. Antalet hästar är beräknat på vad som skall finnas vid officiella statsbesök som avläggs i Sverige och vid sådana officiella tillfällen, då hästar skall användas. Utöver det antal hästar, som är reserverade för dessa officiella tillfällen och som är tränade för sådana tillfällen, finns det två eller tre hästar.

Sedan tog herr Spångberg och herr Johansson i Stockholm också upp frågan om Guadeloupemedlen. Jag trodde vi hade klarat upp den saken genom den behandling frågan fick för ett år sedan här i riksdagen, då det klart redovisades att här förelåg ett avtal mellan svenska staten och kungahuset. Vad kungahuset beträffar har det alltid punktligt och till alla delar fullgjort sin del av avtalet. Frågan har då varit, om inte också svenska staten skulle fullgöra sin del. Den överväldigande majoriteten i denna kammare ansåg att detta var statens skyldighet. Med ständigt sjunkande penningvärde blir ju också denna ersättning mindre för vart år som går.

Sedan skall jag inte taga upp alla de detaljspörsmål som här framstälts. Vi vet att de pengar som ställes till Konungens förfogande skall användas för många ändamål. Vi behöver bara tänka på att det tillkommer Konungen att själv stå för kostnaderna för slottskapet, med alla de befattningshavare som finns där. Och vad kostar det att hålla personal för att underhålla och vårda kungliga slottet efter alla besök, som särskilt under våren avlägges av så många människor? Jag tänker här bara på alla skolresebesök. Inte skulle vi väl ha någon

glädje av att stänga vårt förnämsta slott för dem som där vill se sig omkring!

Vidare skall hovförvaltningens personal sköta underhållet av trädgårdar och parker vid de kungliga slotten, vilka står till allmänhetens förfogande. Även det kostar mycket pengar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Uppriktigt sagt förstår jag inte herr Skoglund, när han påstår att det som jag anförde var en sanning med modifikation. Då jag talade om vad som förekommitt i utskottet, läste jag ordagrant ur reservationen och utskottsutlåtandet samt redogjorde för vad som förevarit i första kammaren.

Sedan sade herr Skoglund att det troligen inte är något nöje för vederbörande att ha hovstallet. Nej, det kan jag instämma i. Men det kan väl inte utgöra någon anledning att slopa all kontroll på verksamheten! Det är mycket av det som försiggår på slottet, som inte kan vara precis nöjsamt för dem som verkar där. Men just därför måste vi väl hjälpa dem att frigöra sig därifrån, herr Skoglund. Vi skall väl se till att de kommer ur denna trollcirkel, som de inte kan bryta sig ur med egen kraft. Jag är övertygad om att de själva många gånger inser galenskaperna, men på grund av traditionens makt har de ingen möjlighet att komma ifrån dem. De kan inte lyfta sig ut ur det gamla och invanda.

Jag kan för övrigt garantera att det inte heller är något nöje för dem, som skall åka efter häst i Sjuglasvagnen. Jag har tittat på den vagnen, och om jag hade något ärende som påfordrade en åktur, så skulle jag mycket hellre i stället åka bil. Det har också sagts mig att folk kan bli sjösjuka, när de åker i Sjuglasvagnen upp till slottet. Denna gamla vagn är upphängd i läderremmar, på ett sätt som gör att den kränger och gungar alldeles förfärligt. En del

Kungl. Maj:ts hovhållning

passagerare, som inte är så starka, blir därför sjösjuka under åkturen med vagnen. Det tycks sålunda inte innebära något nöje för någondera parten.

Sedan skall jag inte närmare ingå på frågan om Guadeloupemedlen och ordensväsendet. Jag har i dag närmast tänkt tala om nödvändigheten av kontroll. Men i den mån jag får möjligheter att komma tillbaka som riksdagsman, så kommer det inte att bli tyst om dessa saker i fortsättningen. Och kommer jag inte tillbaka, så är jag ändå övertygad om att det finns andra ledamöter, vilka framdeles liksom hittills tar upp frågorna. Diskussionen omkring dem kommer därför inte att dö. Och för övrigt, herr Skoglund, innebar väl inte fjolårets beslut här i riksdagen, att Guadeloupe-medlen ställes utanför all kontroll och att de skulle anses vara Konungens egendom. Ingalunda! De 300 000 kronorna är bara räntemedel, och de skall inte utgå längre än det sitter en Bernadotte på tronen. Det är sålunda här inte fråga om egendom utan om ett apanage, som utgår till kungahuset, och därför bör pengarna också ingå i räkenskaper på ett synligt sätt.

Herr talman! Jag anser att herr Skoglund i sak icke har kunnat anföra något motiv för att vi skulle avstå från kontroll över dessa medel eller inte ha några revisionsbestämmelser för här ifrågavarande anslag.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Skoglund replikerade herr Spångberg och sade att riksdagen av ålder ansett, att vi inte bör granska vare sig Konungens eller andra höga befattningshavares förvaltning av medel. Jag kan emellertid inte finna denna åldriga praxis vördnadsbjudande på något sätt. Tvärtom tycker jag att betraktelsesättet härstammar från medeltiden och att det nu bör vara hög tid att vi i vårt demokratiska Sverige helt avskaffar detsamma. Vad man av ålder

ansett böra gälla i det fallet hindrar en demokratisk granskning av hur här ifrågavarande medel användes. Jag kan kort och gott instämma i vad herr Spångberg sade beträffande rationaliseringen av displomatskjutsarna i bilismens tidevarv.

Vad sedan Guadeloupemedlen beträffar, så var vi inte alls överens i fjol. Herr Skoglund tog visserligen fram den gamla ärevördiga reversen, men riksdagen har överkorsat många sådana, t. ex. dem till Gustav IV Adolf. Även om vi har betalat 45 miljoner under 150 år och även om man hittills av ålder ansett att vi borde göra så, tycker jag att också detta bör sägas upp nu. Man vill inte göra det, men vi har anvisat en möjlig utväg, nämligen att korta av lika mycket på Kungl. Maj:ts hovhållning.

Sedan vill jag bara notera att herr Skoglund uppträtt i en mycket ovanlig skepnad i dag. Han har uppgivit själva kärntanken i högerns framträdande här i landet. Man kunde i dag inte ens med mikroskop finna ett dammkorn kvar av högerns berömda sparsamhetsnit.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Spångberg missuppfattade mig tydligen när jag talade om en överenskommelse i fråga om Guadeloupemedlen. Det var inte en överenskommelse att vi inte skulle ta upp den frågan till vidare resonemang, utan vad jag framhöll var att det förelåg en klar överenskommelse mellan kungahuset och svenska staten. Det var detta som var dokumenterat. I och med att det var klarlagt utgick jag från att diskussionen inte behövde föras vidare.

Jag skall inte ägna så mycket tid åt herrar Spångbergs och Johanssons i Stockholm invändningar beträffande sparsamhet och sådant. Jag undrar om det finns något land, oavsett styrelseskick, där inte statsöverhuvudet har ganska avsevärda medel till sitt förfogande. Jag tror inte att någon stat skulle

Kungl. Maj:ts hovhållning

känna sig till freds, om en sådan representation både mot landets egna invånare och mot främmande gäster i landet inte skedde på ett värdigt sätt.

Jag skulle nog önskat att statsrådsbänken inte hade varit alldeles tom, som den nu är. Man skulle även från det hållet kunna bedriva en viss upplysnings- och undervisningsverksamhet, vilket ju tyvärr kanske åsidosättes.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! I likhet med herr Skoglund tycker jag det är litet överraskande att Kungl. Maj:ts regering överlåter åt högerpartiet att försvara regeringens propositioner. Det är intressant att konstatera att när anmärkningar mot regeringens propositioner kommer från höger, är statsrådsbänken väldigt väl fylld. Det ena statsrådet efter det andra kommer upp, bara det är på grundval av högermotioner som diskussionen äger rum. Men när angreppen mot regeringens förslag kommer från regeringens egna partivänner, är statsrådsbänken tom. Varken föredragande statsrådet eller någon annan är här. Regeringens konstitutionelle expert såg vi här i salen för en stund sedan, men han försvann hastigt, när det föreföll som om dessa frågor skulle aktualiseras. Jag tycker det är regeringens egen sak att försvara sina propositioner, och jag skall därför inte gå in på någon sakgranskning av vad som sagts av herrar Spångberg och Gustav Johansson, i den mån någon sådan sakgranskning skulle behövas. Jag skall bara gå in på en formell sak, nämligen frågan om kontrollen.

Herr Spångberg sade själv i sitt första anförande någonting om att när kungen tillsätter folk i hovstaten, gör han det på egen hand, och detta sker med stöd av grundlagens bestämmelser. Men, herr talman, det är väl på det viset, att grundlagens bestämmelser sträcker sig mycket längre än så. Det står ju föreskrivet i regeringsformen, att

»Konungens hov står under Dess enskilda styrelse». Det betyder, att de ärenden, som avser hovstaten, till skillnad från dem som avser slottsstaten, icke handlägges av något statsråd. Den kontroll, inte minst den revisionskontroll, som herr Spångberg i detta sammanhang önskar få till stånd, är ju ett led i den allmänna konstitutionella kontroll som riksdagen utövar gentemot regeringen, och denna kontroll kan genomföras endast i den mån något statsråd är ansvarig för verksamheten. Så länge denna bestämmelse om att »Konungens hov står under Dess enskilda styrelse» finns kvar i regeringsformen, är det omöjligt att beträffande exempelvis Konungens betjäning tillämpa samma bestämmelser som på andra förvaltningsområden. Det förvånar mig därför att herr Spångberg har väckt motionen på detta sätt och inte börjat med att lägga fram förslag om ändring av den paragraf i regeringsformen som föreskriver att »Konungens hov står under Dess enskilda styrelse». Då hade det hela blivit mera logiskt.

Detta bara som en kommentar vid sidan om. I övrigt har utskottets ärade ordförande sagt vad som behöver sägas i detta spörsmål.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Herr Heckscher vet väl, att det tidigare funnits möjligheter till en sådan här översyn. Ingenting i grundlagen säger, att riksdagen inte skall ha möjligheter att pröva behovet av de anslag som beviljas. Det finns i detta sammanhang mycket annat, t. ex. Guadeloupe-medlen, som riksdagen inte kan låta passera utan vidare och låtsas som om de aldrig funnits till. Men, herr Heckscher, även om det i detta fall skulle föreligga ett grundlagshinder, finns det ju ingenting som hindrar att riksdagen beslutar i enlighet med motionen, vilket då skulle medföra en grundlagsändring. Om detta emellertid inte är möjligt, skall jag under den tid jag har på mig

Kungl. Maj:ts hovhållning

vidare undersöka detta och kanske till nästa år komma med en motion i den riktning som herr Heckscher rekommenderar.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Det är en väldig skillnad mellan den granskning riksdagen alltid kan utöva i samband med beslut om anslag och den revisionsmässiga kontroll som herr Spångberg avser. Men om vi har att vänta en motion av herr Spångberg i grundlagsfrågan till nästa års riksdag, kan kanske den diskussionen uppskjutas till dess.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Medan jag sysslade med andra ting men ändå hade högtalaren påkopplad och lyssnade till andrakammardebatten, hörde jag att herrar Heckscher och Skoglund riktade häftiga angrepp mot regeringsbänken, därför att vi i detta fall överlät åt högern att försvara Kungl. Maj:ts proposition.

Jag tror inte alls att vi hyser någon rädsla för att försvara Kungl. Maj:ts proposition i detta fall lika litet som i andra fall. Men här föreligger ett utskottsutlåtande som, såvitt jag förstår, är enhälligt med undantag av en blank reservation av en av mina partivänner i första kammaren. Under sådana omständigheter trodde vi att propositionen talade för sig själv. Kungl. Maj:ts proposition är granskad av statsutskottet, som varit praktiskt taget enhälligt, och jag trodde att det då inte skulle behövas något sådant stöd från regeringsbänken, som herrar Heckscher och Skoglund tydligen känner så starkt behov av.

Eftersom herrarna kommit i sjönöd på grund av herrar Spångbergs och Johanssons i Stockholm angrepp, vill jag deklarerera, att jag funnit regeringens förslag väl avvägt. Jag har tillåtit mig titta på dessa utgiftsposter, och jag har ingen anledning att betvivla, att det för-

slag som föreligger är välgrundat och välmotiverat.

Det hade efterlysts ett försvar för regeringens proposition. Nu är det levererat!

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag vill säga till hans excellens herr statsministern, att vad jag yttrade knappast kan betraktas som något häftigt angrepp.

Herr Spångberg har under åtskilliga år riktat frågor på allehanda punkter i detta sammanhang, och när han i dag återkom med en sådan uppräknning, tillät jag mig påpeka, att statsrådsbänken var alldeles tom. Jag tyckte nog att man även därifrån kunde bedriva en viss upplysningsverksamhet bland partivännerna. Det var det jag tillät mig säga, och jag tycker att hans excellens — i den mån herr Spångberg nu är mottaglig för skäl, vilket jag börjar betvivla — borde kunna hjälpa till med detta.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen beträffande *mom. a)* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på återförvisande av frågan till utskottet för ny behandling; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o *mom. a)* i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren återförvisat frågan till utskottet för ny behandling.

Sedan kammarens ledamöter häref-

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

ter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 174 ja och 14 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b)

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 247 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. c)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 246; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o mom. c) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 246.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr

Spångberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 158 ja och 33 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar**

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att få göra några reflexioner i största korthet i anslutning till det särskilda yttrande, som fogats till detta utlåtande av herr Birke m. fl.

Det är, herr talman, absolut nödvändigt att vi finner praktiskt användbara sätt att samordna riksdagens beslut om utgifter med de beräkningar om inkomsterna som kan göras. Riksdagen måste ha faktiska möjligheter att stämma av utgifterna mot inkomsterna. I annat fall förlorar utgiftsprövningen sin bakgrund och förvandlas till ett rutinarbete utan verkligt perspektiv.

I själva verket borde detta krav på samordning i arbetet vara ganska självklart. I vårt privata liv beställer vi inte

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

varor utan att ha en aning om huruvida vi kan betala dem eller inte. I företagen, små eller stora, binder man sig inte för kostnader utan att veta om man har täckning för dem eller inte. Den kommunala verksamheten förutsätter ett budgetarbete, där hela tiden skattekonsekvenserna — i varje fall av mera omfattande åtgärder — hålles levande. Det finns inte något bärande skäl för att statens verksamhet skulle organiseras annorlunda.

Tvärtom är situationen den att riksdagen har ett speciellt ansvar inför skattebetalarna. Hela vårt politiska system bygger på folkrepresentationens skyldighet att effektivt bevaka medborgarnas intressen just i deras egenkap av dem som i sista hand är betalningsansvariga för statens utgifter och åtaganden. Aldrig har behovet av en sådan effektiv övervakning av de många skattetyngda medborgarnas intressen varit större än nu. Årets offentliga och mycket preliminära budget ger på den punkten — om än inte på någon annan — klart besked.

Det talas mycket om finanspolitik och om finanspolitik som ett led i en aktiv konjunkturpolitik. En budgetteknik av det slag, som regeringen uppenbarligen har hjärtats sympati för, som skiljer ut utgifterna för att några månader därefter komma med skatterna, gör all realistisk finanspolitik omöjlig. Vill man verkligen ha ett grepp över den mycket betydande del av vår hushållning, som kallas statsfinansiering och skattepolitik, då måste man reformera budgetarbetet.

Under tålig ledning och värdefull medverkan av riksdagens talmän har nu en kompromiss för i år träffats. Som de flesta andra uppgörelser av detta slag har den naturligtvis sina svagheter. Ingen är riktigt nöjd men ingen heller riktigt missnöjd. Det som emellertid måste hållas fast är att överenskommelsen om att skjuta på de större anslagsfrågorna, där meningarna är delade, gäller bara för i år. Vi har alltså

nått ett års uppskov med huvudfrågan — men huvudfrågan kvarstår likväl utan att någon definitiv lösning har vunnits.

Vi i högerpartiet kan inte finna att några av de invändningar, som gjorts mot förslaget att betrakta alla utgiftsbeslut som preliminära tills vi räknar ihop ett visst års beräknade inkomster och utgifter, väger särskilt tungt — i varje fall inte så tungt att man med hänsyn till dem skulle avstå från en rimlig och riktig metod i riksdagens budgetarbete. De formella motskälerna lämnar jag åt deras öde.

Man anser tydligen på sina håll, att de paragrafer det här gäller kan tolkas efter önskan. Detta kan emellertid inte vara någon orsak att tolka dem slentrianmässigt eller på det sätt, som i ett visst läge passar regeringen. Det är riksdagens faktiska rättigheter och medinflytande det gäller. De administrativa betänkligheterna kan inte spela den roll som man på sina håll tillmäter dem. I princip skall ändå inte en budget börja tillämpas förrän den är antagen. Skulle i fråga om tillsättningen av nya tjänster brådskan vara stor, kan man precis på samma sätt som nu låta tjänsterna utannonseras och tillsättningen ske under förutsättning av att det preliminära beslutet blir definitivt. Så gör både staten och kommunerna redan, utan att några menliga följder därav har kunnat påvisas. I själva verket är det med denna sak som med de flesta: det man vill kan man, men det man inte vill är fullkomligt omöjligt.

Statsfinansiellt balanserar vi för närvarande på en knivsegg. Jag skall inte gå in på frågan varför, jag bara konstaterar faktum och tillägger: när det inte finns några finansiella marginaler, inget utrymme att röra sig inom, är det särskilt angeläget att riksdagen, då utgifterna skall vägas mot nödvändigheten att ta ut skatt, har sin handlingsfrihet kvar, alltså även rätten att omprö-

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

va beslutade utgifter. År efter år har, herr talman, regeringen begärt att oppositionen inte bara skall opponera — den skall, har det krävts morgon, middag och kväll, lägga fram positiva motförslag, presentera alternativ. För sakens skull har vi försökt tillmötesgå detta önskemål. Desto mera förvånande är det aktiva ointresse som det maktägande partiet visar för oppositionens formella och faktiska möjligheter att för framtiden redovisa ett sammanhängande alternativ i det frågekomplex, som är det helt avgörande, det som gäller statens utgifter och statens behov av skatter. Ingen förvägrar majoriteten dess rätt att besluta — den är självklar i ett parlamentariskt styrelseskick. Men ingen borde heller förvägra dagens eller morgondagens minoritet dess rätt att öppet, sammanhängande och i det avgörande beslutets stund få redovisa sina ståndpunkter, få sammanfatta resultaten av sin politik. Denna rätt är lika självklar och lika central för parlamentarismen. Men den förutsätter en reform av riksdagens budgetarbete efter, enligt vad vi tror, de huvudlinjer vi aktualiserat.

Herr talman! I dag har vi inte något yrkande på denna punkt och vi kommer inte heller att ställa något under denna riksdags fortsättning — det ingår som en förutsättning för den träffade överenskommelsen — men vi förbehåller oss rätten att återkomma nästa år.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Man skulle väl kunna betrakta herr Hjalmarsons inlägg såsom ett diskussionsinlägg i ett avgjort ärende. Eftersom talmännen visat prov på stort tålmod, när denna överenskommelse kom till stånd, vore det otillbörligt att pressa deras tålmod ännu längre genom att ta upp en diskussion om en sak som är avgjord.

Herr Hjalmarson säger att huvudfrågan står kvar för hans räkning. Det

finns anledning att säga att så betraktar vi det också från vår sida. Jag eftersträvar inte något slags prolongation för kommande år av den överenskommelse som har träffats, om jag skulle befinna mig i den situationen, att jag har något inflytande i det avseendet. Jag tillåter mig att säga, att den praxis, som har utbildat sig under riksdagens egna former, är lämplig och ett riktigt uttryck just för riksdagens sätt att arbeta. Denna deklaration kan anses vara överflödigt, men eftersom herr Hjalmarson ansett sig behöva göra en för sin räkning, tyckte jag att för balansens skull även denna deklaration borde göras för min räkning.

Det kunde naturligtvis vara roligt att ta upp den allmänekonomiska debatt, som herr Hjalmarson började med, när han gjorde den grova jämförelsen mellan enskilda företagens sätt att sköta sina finanser och statens sätt att sköta finanserna. Låt mig bara göra den lilla crinran, att åtskilliga, kanske de flesta, av de privata företagen ju har möjlighet att åstadkomma balans i sina räkningar i sämre tider genom att permittera eller avskeda de arbetare, som de inte har sysselsättning för. Vi har varit överens om att staten skall ta hand om de avskedade och de permitterade arbetarna. Detta omhändertagande av de arbetslösa har onekligen varit en icke oväsentlig orsak till att finansministern inte har balans i sina räkenskaper.

Man skall inte göra allt för populära jämförelser. De håller inte, när man ser litet närmare på dem.

Herr **HJALMARSON** (h):

Herr talman! Jag delar finansministerns förhoppning att vi nästa riksdag inte skall behöva göra en prolongation av den i år träffade överenskommelsen om att uppskjuta behandlingen av de största anslagsfrågorna, men jag gör det ifrån en diametralt motsatt utgångspunkt. Vi hoppas att vi till nästa år skall ha fått fram ett förslag om en så-

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

dan reformering av budgetarbetet, som jag inledningsvis vågade antyda.

Herr Strängs anförande utgjorde emellertid tyvärr en bekräftelse på, hur riktig vår uppfattning är, att regeringspartiet — i detta fall en av dess främsta förespråkare, herr finansministern — totalt saknar varje intresse för den väsentliga frågan om oppositionens möjligheter att ställa reella alternativ mot regeringsförslagen i ett parlamentariskt styrelseskick. Det finns icke någon möjlighet att göra det på ett effektivt sätt, om man inte kan finna en anordning, som skapar förutsättning för minoritetspartierna att i slutskedet sammanfatta sina olika budgetförslag. Detta vet finansministern lika bra som jag. Jag tycker det borde vara självfallet för dem som företräder parlamentarismen — självfallet för oss alla i ett läge, då vi samstämmigt har förordat att parlamentarismen till och med skall inskrivas i grundlagen — att dra de praktiska konsekvenserna av den inställningen och medverka till en sådan ordning inom det svenska statsskicket, att oppositionen har med regeringen likvärdiga möjligheter att ända fram till det sista avgränsandet presentera alternativ. Jag finner det, herr talman, djupt beklagligt, att finansministern saknar förståelse för denna centrala demokratiska fråga.

I övrigt skall jag inte gå in på frågan om de statsfinansiella problemen. Jag vill bara i all vördsamhet fästa finansministerns uppmärksamhet på att det inte råder några meningsskiljaktigheter oss emellan i fråga om åtgärderna för att hjälpa de människor som blivit arbetslösa. Jag trodde, herr talman, inte heller, att det fanns några meningsskiljaktigheter mellan finansministern och mig om att dessa åtgärder förutsätter en balanserad driftbudget. Vi vågar inte gå för långt på upplåningens väg. Vad betyder det? Jo, det betyder, herr talman, att finansministern är i precis samma läge som kommunerna och de enskilda företagen eller de enskilda familjerna

i detta land. Man måste se till att de löpande utgifterna och de löpande inkomsterna går ihop.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till finansministern, men herr Hjalmarsons sista yttrande kan från de utgångspunkter jag företräder omöjligt få stå oemotsagt. Herr Hjalmarson säger här, att statens åtgärder mot arbetslösheten, ansträngningarna att skaffa de arbetslösa arbete, om vilken politik vi i stora drag är överens, förutsätter en balanserad driftbudget. Jag vill säga herr Hjalmarson, att motsatsen är riktig. Vi har i över 20 år varit överens om att i ett försvagat konjunkturläge som det nuvarande får man den rätta effekten av åtgärderna mot arbetslösheten genom att man *inte* strävar efter en balanserad driftbudget.

Jag vill för en gångs skull — det är inte så ofta, herr talman — hålla med förre finansministern Sköld, då han häromdagen sade att vi skulle haft en större arbetslöshet i dag, om vi haft en balanserad budget i år. Det är riktigt. Det måste bli litet klarare tankegångar på denna punkt från högerpartiets sida. Antingen får ni framställa nya principer, som strider mot dem vi hittills varit överens om, eller också får ni på något annat sätt redovisa hur ståndpunkterna hänger ihop.

Vad som uppkallade mig, herr talman, var att finansminister Sträng var lika konservativt beläten med det bestående i dag som han var under debatten i går. Här har utbildat sig, säger han, vissa arbetsformer i riksdagen, och de är praktiska och bra. Men finansministern gick helt förbi att i de former, som har utbildat sig för riksdagen, ingår som en beståndsdel att regeringen i statsverkspropositionen förklarar och lägger fram förslag om hur den har tänkt sig att utgifterna skall finansieras. Jag måste hävda att detta är en god praxis. Men vad gör finansministern? Han smiter undan

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

från denna förpliktelse att tala om hur utgifterna skall finansieras: Det vill jag hålla öppet, säger han. Först skall oppositionen på grund av riksdagens arbetsformer vara tvungen att lägga fram sina förslag, och därefter kan jag komma på regeringens vägnar och tala om hur vi tänker finansiera det hela. Det är att vända en god arbetsordning bakfram. Vad hindrar finansministern i januari att säga: »Jag föreslår nu den och den finansieringsformen. Om bedömningen av det ekonomiska läget skulle undergå en förändring under de närmaste 3—4 månaderna, förbehåller jag mig rätt att modifiera detta förslag.» Skulle det gå finansministerns ära förnär? Naturligtvis inte. Vad finns det då för skäl mot att använda en sådan metod och att tala om hur man tänker finansiera utgifterna, innan man begär att riksdagen skall ta ställning till de stora kontroversiella utgifterna och vissa inkomster?

Herr talman! Det är genom sitt nya grepp som finansministern satt i gräll belysning det här föreliggande problemet. De arbetsformer för riksdagen, som finansministern har velat bereda 1959 års riksdag, är faktiskt inte tillfredsställande. Hade finansministern fått sin vilja fram, hade arbetsformerna blivit otillfredsställande. Nu har det ju träffats en uppgörelse, som jag anser i vissa avseenden — beträffande utgifterna — innebära ett mycket betydande framsteg. Men en annan sak är, att regeringen borde återgå till metoden att i januari i statsverkspropositionen tala om hur man tänker finansiera de utgifter man förelägger riksdagen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag vill först svara herr Hjalmarson när han säger, att finansministern saknar allt intresse för en ordning, som skulle innebära att man ställer oppositionens förslag emot regeringens förslag, i detta fall i sista omgången.

Ja, jag saknar allt intresse för det helt enkelt därför att oppositionen ju alltid har möjligheter att under riksdagens gång ställa sina förslag gentemot regeringsförslagen, att hela tiden under våren då riksdagen arbetar få sin argumentation prövad av riksdagen. Jag har litet svårt att förstå att man inte i mars och april skall kunna taga ställning för eller emot ett regeringsförslag, att det skall vara så mycket lättare att göra det i slutet av maj. Man vet väl ungefär vad man vill i fråga om utgifterna. Sedan blir det ju en annan sak hur man, om det nu behövs en täckning, skall klara den. Frågan huruvida man vågar ta en ökad upplåning är betingad av konjunkturläget. Om man inte vågar det, är det fråga om att förstärka statens inkomster.

Herr Ohlin går till angrepp mot den uppläggning av statsverkspropositionen, som skett i år, och säger att jag i stället borde ha sagt att nu är min avsikt att ta inkomsterna på det och det sättet och i den och den utsträckningen, men jag förbehåller mig rätten att modifiera mina uppfattningar, därest konjunkturen skulle ge skäl för detta. Skulle det ge några praktiska och mera konkreta arbetsmöjligheter än den uppläggning som sker i detta fall? Riksdagen skulle fatta sina beslut i precis samma diffusa atmosfär, när man förbehåller sig rätten att vänta till riksdagens slutskede med de definitiva förslagen. Det är möjligt att herr Ohlin utifrån rent partitaktiska utgångspunkter skulle föredraga detta senare alternativ, men om vi bortser från partitaktiken och är så ädla som vi bör vara i denna debatt i dag, då kan jag inte förstå att det skulle ge riksdagen några större möjligheter att attackera problemen med de fastare utgångspunkter, som jag föreställer mig att herr Ohlin är ute efter.

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar självfallet herr Ohlins uppfattning att det hade varit

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

önskvärt om vi haft möjligheter att driva en annan finanspolitik. Men som det för närvarande ser ut i våra statsfinanser har vi på vår kant kommit till samma slutsats som herr finansministern, nämligen att det är angeläget att vara ytterligt försiktig med ökad statlig upplåning och att det därför i dagens läge är riktigt att som målsättning ställa en balanserad driftbudget av hänsyn till de konsekvenser för vår valutareserv och vår pris- och kostnadsnivå, som eljest kan uppkomma.

Finansministern framhåller att oppositionen alltid har möjlighet att under riksdagsarbetets gång ställa sina delförslag i de enskilda frågorna gentemot regeringspropositionerna. Ja, visst har vi den möjligheten. Men vad brukar herr Sträng sedan säga fram på vårkröken när alla dessa delförslag är avgjorda? Om inte herr Sträng kommer ihåg det, skall jag be att få påminna därom. Då säger herr Sträng: »Ja, nu är ju alla utgifter tagna och nu har riksdagen redan bestämt sig för hur man vill ha det. Följaktligen finns det inte möjlighet att komma med något annat alternativ i fråga om skatterna än regeringens.» Och så framlägges de förslag om nya eller höjda skatter som vi nu är efter år blivit så vana vid från herr Strängs sida.

Kan inte finansministern inse att denna ordning icke är uttryck för fair play i en demokrati? Vad finns det ur demokratiska och parlamentariska synpunkter att invända mot en förändring av det svenska budgetarbetet som gör det möjligt för oppositionen att även i det sista stadiet få sammanfatta sina förslag och ställa dem gentemot det riksstatsförslag, vartill statsutskottets majoritet har anslutit sig? Det är den frågan som finansministern skall besvara.

Hittills har vi för vår del, tack vare välvilligt tillmötesgående från talmännens sida, så att säga lyckats krångla oss ifrån problemet genom att i slutomgången påyrka att riksdagen skall ut-

tala sig för att det hade bort och bör föras en inkomst- och utgiftspolitik av den typ som vi redovisat i en reservation. Men naturligtvis är vi, herr talman, medvetna om att detta icke är en tillfredsställande ordning, och jag hoppas på finansministerns medverkan då det gäller att i fortsättningen åstadkomma en bättre ordning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Eftersom våra värderade talmän har framlagt sitt förslag för att här i riksdagen slippa trätor av detta slag, så vore det djupt otacksamt eller kanske närmast ett avtalsbrott av oss, som signerat uppgörelsen, att ta upp en sådan träta. Men när herr Hjalmarson nu liksom ständigt annars påminner mig om en argumentation som jag fört, så vill jag gärna bestyrka att jag fört denna argumentation och väl också kommer att i fortsättningen göra det, då den är uttryck för ett faktiskt förhållande.

Jag skulle vilja avsluta denna lilla debatt med att säga att även om herr Hjalmarson håller frågorna öppna och nu kan ha en viss fördel rent resone-mangsvis, därigenom att jag icke kan hänvisa till att utgifterna redan är tagna, så tror jag inte ett ögonblick på att i praktiken sitsen under denna riksdag kommer att bli en annan än den varit under senare år.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! I många länder tillämpas såvitt jag vet samma praxis som vi sedan lång tid haft här i Sverige, att när regeringen föreslår utgifter för det kommande året, framlägger den också förslag om hur utgifterna skall täckas. Varför har praxis varit sådan? Jo, därför att det är sunt att riksdagens ledamöter och svenska folket vet vad man ger sig in på och att förslag om utgifter också drar med sig vissa förpliktelser att på ett eller annat sätt finansiera ut-

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

gifterna. Det är naturligt att man skall veta på vilka vägar utgifterna med all sannolikhet kommer att finansieras.

Därvidlag föreligger i dag ingen nyhet. Konjunkturerna har växlat förr i tiden, precis som de kanske kan komma att göra i år. Vad är det som skulle ha inträffat och som gör att man plötsligt skall börja med en ny praxis och att regeringen skall tala om utgifterna men inte inkomsterna, medan oppositionen, som efter motionstidens utgång endast har en begränsad motionsrätt, skall i förväg lägga korten på bordet? Kungl. Maj:ts regering, som har åtagit sig att regera landet, kryper bara bakom buskarna och säger, att man inte ännu vill uttala sig om hur det hela skall finansieras. Oppositionen skall däremot på grund av riksdagens arbetsformer vara tvungen att lägga fram sina förslag i januari månad; i stora delar har man ju inte motionsrätt längre fram under riksdagen.

Nej, jag tror att det är en sund praxis att man i andra länder liksom i Sverige säger: »Regeringen skall här spela ut och ta ansvaret för sina utgiftsförslag genom att också lägga fram finansieringsförslag.»

Konjunkturerna kan, herr finansminister, också ha inflytande på utgifternas lämpliga storlek, därest det skulle ske en radikal konjunkturförändring. Det är inte alls bara inkomsterna som kan påverkas därav. Finansministern bör därför, om han ville dra konsekvensen av sin ståndpunkt, säga att alla viktiga utgiftsbeslut skall uppskjutas till maj månad, även de som i januari inte är kontroversiella. Herr Sträng kommer alltså, om han vill vara konsekvent, att överbjuda talmännen i fråga om deras mycket välkomna kompromissförslag och nästa gång säga: »Eftersom konjunkturerna kan komma att påverka utgiftspolitiken, kommer jag inte att i januari lägga fram förslag om några stora statliga utgifter, utan dessa förslag uppskjutes till slutet av april eller bör-

jan av maj.» Detta måste som sagt vara konsekvensen, men jag föreställer mig att finansministern vid närmare övervägande inte vill ta denna.

När herr Sträng är trängd i en debatt väljer han alltid samma utväg: han börjar tala om att motståndarna inte låter sig ledas av någon ärlig övertygelse, utan att det är fråga om partitaktik. Ja, när finansministern i år inte vill tala om vad det är för skattehöjningar som han tänker komma med eller i god tid framlägga förslag därom, så förstår vi alla att detta inte alls är förestavat av några partitaktiska beräkningar. Herr Sträng är vit som den vitaste ängel när det gäller partitaktiken.

»Vad skulle det tjäna till», säger finansministern, »om riksdagen i januari fick en finansieringsplan från regeringen, i fall regeringen måste säga, att det, om konjunkturerna undergår en radikal förändring, kan hända att den kan behöva modifiera förslaget.» Jo, det skulle föra mycket stor nytta med sig, herr finansminister. För det första är det inte *sannolikt* att konjunkturerna undergår någon sådan radikal förändring på ett par månader. För det andra vet vi, att när herr Sträng en gång har lagt fram ett förslag, ändrar han det inte utan mycket starka skäl, och det skulle finnas en mycket stark sannolikhet för att vi visste, vad vi beträffande regeringens uppfattning här hade att rätta oss efter.

I denna osäkra värld, herr finansminister, har man aldrig något annat än en rätt hög sannolikhet att räkna med. Det har varit en god praxis att riksdagen skall få veta var regeringen står, även om man alltid har varit medveten om att det kan inträffa något som gör att regeringen ändrar sin finansieringsplan, eftersom förändringar ju kan tänkas. Det finns ingen motivering för att regeringen skall låta bli att tala om vad den har för finansieringsplan. Nej, herr finansminister, var för en gångs skull konservativ på det rätta stället, alltså

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

på det ställe där det gäller Er förpliktelse att tala om för riksdagen hur Ni tänker finansiera de utgifter Ni föreslår riksdagen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag har svårt att hitta logiken i herr Ohlins uppläggning här i dag. Först håller han en mycket vänlig föreläsning för herr Hjalmarson och talar om för honom att det inte alls är nödvändigt att ha en balanserad budget. Det är helt beroende på konjunkturen, om man skall ha driftbudgeten balanserad eller inte. Herr Ohlin förde där den argumentation jag väl också många gånger fört. På den punkten råder det inga delade meningar.

Sedan blir herr Ohlin så indignerad därför att inte finansministern redan den 11 januari presenterade ett konkret skatteförslag, som skulle ha inneburit balansering av budgeten även med den modifikationen, att man skulle kunna ändra på skatteförslagen längre fram. Är vi överens om att budgeten skall ses mot bakgrunden av konjunkturen, är det bara fråga om vilka ambitioner man har för att få en så riktig uppfattning som möjligt om konjunkturen. På den punkten har vi sagt oss inom regeringen att när det inte möter några hinder att göra den sista avstämningen längre fram på riksdagen, förbehåller vi oss rätten därtill, ty då kan den avstämningen rent samhällsekonomiskt bli riktigare än vad den skulle ha blivit om man gjort den låt mig säga vid månads-skiftet december—januari.

Herr Ohlin slutade med att säga, att man i denna osäkra värld ju ändå behöver någonting att hålla sig till. Får jag tolka det på det sättet, att i denna osäkra värld behöver herr Ohlin och folkpartiet ändå hålla regeringen i handen i dessa frågor. Gör det, herr Ohlin, och det kommer säkerligen att gå bra!

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr finansministern använder nu det konstgreppet att påstå, att om jag begär en finansieringsplan i januari i överensstämmelse med god praxis innebär detta att jag plötsligt begär att i denna finansieringsplan icke skall finnas någon upplåning utan det skall vara en balanserad budget. Fullständigt felaktigt, herr finansminister! Det finns i vad jag har sagt inte ett ord till stöd för denna tolkning. Finanspolitiken bör bero på konjunkturbedömningen.

Vidare vill jag, utan att här upprepa argumentationen, säga, att om Ni vill göra avstämningen av budgeten på ett senare stadium, varför är det då så att Ni ville att riksdagen skall behandla alla utgifterna så tidigt som möjligt. De inverkar väl också på budgetens avstämning. Ni ville också på ett tidigt stadium behandla en stor del av de inkomstförslag som kommer från oppositionen. *Er plan var att göra den s. k. avstämningen i maj bara med de rörliga punkter som det, herr finansminister, av partitaktiska skäl passar Er att spara till slutuppgörelsen!* Allt annat, som inverkar på avstämningen, skulle man besluta om på ett tidigt stadium.

I fråga om att hålla regeringen i handen, herr finansminister, vill jag säga att oppositionen begär att Kungl. Maj:ts regering, som har åtagit sig att styra, också skall lägga fram ett förslag om hur den tänker finansiera utgifterna. Att denna begäran skulle innebära att man vill hålla regeringen i hand är väl någonting av det tokigaste man kan säga. Det är ju tvärtom så att vi vill ha full möjlighet — på den punkten håller jag helt med herr Hjalmarson — att lägga fram alternativa förslag. Om det varit så att vi bara ville stödja regeringens förslag, skulle jag väl, herr talman, inte ha sagt ett ord i dag. Om herr Sträng inte finner någon annan replik än tron att jag med mina yttranden här bara har avsett att meddela att jag vill

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

ansluta mig till alla herr Strängs skatteförslag, så har herr Sträng visat större förmåga att missförstå än någon annan svensk politiker under den tid jag varit med i politiskt arbete.

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! I verkligheten har vi i denna debatt kommit att resonera om två olika saker. Först har vi frågan huruvida man principiellt skall betrakta anslagsbeslut som preliminära eller inte. Där håller vi på vår uppfattning av de skäl jag förut utvecklat — det är en förutsättning för att det parlamentariska statskicket skall kunna fungera på ett effektivt sätt.

Vi har sedan den andra frågan om herr finansministerns underlåtenhet att i år lägga fram de skatteförslag som borde ha åtföljt finansplanen. Där kan jag helt och hållet instämma i vad herr Ohlin framhållit. Det måste vara finansministerns oavvisliga skyldighet att så långt det är möjligt på grundval av kända omständigheter vid tidpunkten för statsverkspropositionens utarbetande framlägga en fullständig finansplan. Om finansministern underlåter detta, så berövar också finansministern oppositionen möjligheterna att lägga fram effektiva motförslag. Oppositionens allmänna motionstid är begränsad till riksdagens första veckor. Riksdagen förfogar inte över den administrativa utredningsapparaten. Det gör Kungl. Maj:t.

Jag vill därför hoppas, herr talman, att det inte skall ske en upprepning till nästa år av vad finansministern i år gjort sig skyldig till. Finansministern kanske kommer ihåg ett uttryck hos en fransk författare: Eftersom ångern och boten står i proportion till synden så är de största syndarna ämnade till de största helgon. Det är en helgongloria som kan vänta finansministern i framtiden.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Det är ju en sensationell debatt detta. Jag blir utnämnd till helgon och vit ängel. Jag är faktiskt inte van vid dessa smickrande epitet och jag känner mig något konfunderad.

Nu håller denna debatt på att utveckla sig till en rätt meningslös konditionssak kanske man skulle kunna säga. Eftersom jag är tio år yngre än herr Ohlin, vore det skam om jag skulle ge mig. I detta mitt sista inlägg vill jag bara säga, att det vore orättvist mot talmännen om kammaren skulle få det intrycket, att den uppgörelse som träffades på talmännens hemställen är en uppgörelse som i varje detalj innebär ett tillmötesgående mot mitt partis ståndpunkter och där herrarna från oppositionssidan tydligen bara fått ge med sig och inte haft något inflytande. Jag betraktar nog talmännens förslag, som vi så småningom accepterade, som ett medgivande från båda parterna. Det vore orättvist mot talmännens förhandlingsskicklighet att presentera förslaget såsom herr Ohlin i ett något affektbetonat tillstånd gjorde i sitt senaste anförande.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, herr finansminister, ingalunda uttalat mig kritiskt mot talmännens medlingsförslag. (Finansministern: Inte direkt.) Jag vill tvärtom understryka att jag betraktar talmännens medlingsförslag såsom varande ett i rådande situation mycket gott förslag. Jag vill begagna tillfället att betona min tillfredsställelse över att talmännen lade fram detta förslag, som innebär medgivanden från ömse håll.

När det emellertid här blir en debatt om vissa andra frågor som inte direkt gäller talmännens medlingsförslag, inte gäller huruvida man skall uppskjuta den eller den utgiftsposten utan gäller finansministerns hävdande av en all-

Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

deles felaktig princip rörande regeringens plikt att föreslå utgiftstäckning, då får finansministern finna sig i att möta kritik även om han försöker krypa bakom talmännens medlingsförslag, som vi alla godkänt.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Detta var en rätt oväntad debatt i dag efter uppgörelsen inför talmännen, där var och en dragit sitt strå till stacken. Jag hade inte trott att det skulle finnas något egentligt utrymme för det resonemang som nu förs här. Eftersom frågorna ändå tagits upp vill jag dock säga ett par ord.

Jag är ense med herr Hjalmarson i somt, i somt inte. Jag förstår mycket väl att det för ett oppositionsparti finns behov av en sammanfattande redovisning av alla besparingsförslag och alla eventuella förslag som kan föreligga för att täcka utgifterna. Denna mening har jag givit uttryck åt flera gånger tidigare. Jag tycker att det är en rätt naturlig sak att man söker sig fram till en sådan ordning. Emellertid förefaller det mig som om detta fordrar en ändring i bestämmelserna på området. Detta är väl då närmast en sak för de pågående utredningarna att ta sig an. I sak är jag alltså här fullständigt överens med herr Hjalmarson.

Vad beträffar behovet av preliminära beslut i år — i likhet med herr Hjalmarson går jag helt förbi den rättsliga sidan av saken — kan jag tyvärr icke biträda herr Hjalmarsons ståndpunkt. Vi vet alla ungefär hur stor bristen i budgeten kommer att bli. Vi vet vilka utgifter som är föreslagna och vi känner till, att det kommer till en del ovanpå dem. Vi vet också hur mycket staten får i inkomster med nuvarande skattesatser. Vi har alltså ett ganska klart begrepp om hur mycket som kommer att fattas och vi vet att det finns två vägar att undgå kassabrist: att minska utgifterna eller att öka inkomsterna.

Finansministern kommer helt naturligt att framlägga förslag om hur den enligt hans mening erforderliga inkomstökningen skall uppnås. Han har i statsverkspropositionen talat om olika sätt att skaffa pengar.

De vägar som finansministern föreslår för att få in mera pengar till statsverket tycker vi inom centerpartiet emellertid är så otrevliga, att vi vill spara allt vi orkar, lika mycket vare sig finansministern väljer den ena eller andra vägen. Vi angriper de utgiftsposter, där vi tror att vi kan spara utan att göra alltför stor skada. Mer kan vi alltså inte spara vare sig herr Sträng går in för den ena eller den andra skatteformen för att täcka underskottet.

Nog skulle det förvåna mig om det finns så mycket vankelmod på något håll här i riksdagen att man under sådana förhållanden t. ex. i april månad röstar på ett sätt vid ett preliminärt beslut i en utgiftsfråga och sedan när man i maj månad vevar fram en generalrepetition i all hast röstar på annat sätt. Det tror jag inte på. Jag tror inte detta med preliminära beslut är en praktisk fråga, med andra ord.

När vi från vårt håll med viss tillfredsställelse, måste jag säga, har funnit att talmännen velat överbrygga motsättningarna med ett kompromissförslag om uppskov, har vi anslutit oss till detta förslag främst därför att vi tror att systemet med preliminära beslut först och definitiva beslut sedan i en följd gör att det blir ett hastverk i riksdagens slutskede som inte blir till någon nytta alls egentligen, i synnerhet som vi inte tror att någon kommer att ändra mening. När man nu har kunnat utforma en plan om att vi skall avgöra de frågor där meningarna inte bryter sig först och skjuta på de kontroversiella punkterna till sist, tyckte vi att detta var en mycket förnuftig lösning ur en synpunkt: husfridens synpunkt här i riksdagen. Detta var egentligen

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

skälet till att vi biträdde kompromissen. När man från vissa håll så innerligt önskade denna dubbelanordning med preliminära och definitiva beslut, tyckte vi att kunde man hitta något som visserligen inte var precis detsamma men som i alla fall kunde tillfredsställa dem som framställde dessa önskemål, så inte ville vi i centerpartiet stjälpas detta utan tvärtom medverka till denna ordning med uppskov i samförståndets intresse. Det behövs minsann att vi söker uppnå samförstånd här i riksdagen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är i likhet med herr Hedlund överraskad över att det behövde bli någon debatt på denna punkt. Så som jag uppfattade finansministerns anförande ligger det till så, att man antog talmännens förslag just för att bl. a. undvika en sådan debatt. Men här uppträder herr Hjalmarson omedelbart och bevisar att han inte uppfattat uppgörelsen på det sättet. Detta förvånar mig också med tanke på vad som framkommit i utskottet, eftersom vad som förevar där gav anledning att uppfatta högerens ståndpunkt så, att om vi inte godtog den uppgörelsen nu, så finge vi vara beredda på en debatt av detta slag.

Nu kommer alltså uppgörelsen, som jag inom parentes sagt betraktar som en rekommendation som inte betar de utgiftsprövande utskottet rätten att kräva att vissa utgiftsfrågor som kan rymmas inom de punkter som uppgörelsen omfattar likväl icke skall skjutas på.

Personligen har jag aldrig velat avsluta mig till denna uppgörelse. Jag har samma mening om den som har utvecklats av herr Hedlund i Rådomb. Jag har velat göra denna deklaration för att samtidigt visa att det tydligen inte är möjligt att få en uppgörelse på partiledarplanet att hålla, där herr Hjalmarson är med. Vi har varit nödsakade att bevittna exempel på det även från försvarsuppgörelsen.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under andra huvudtiteln (punkt 2, s. 3 och 4 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att till Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 500 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 191) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 248), hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Statsråden utan departement: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 16 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Aastrup*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 16 600 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Med anledning av den reservation som är fogad till den nu föredragna punkten skall jag be att få yttra några ord.

I reservationen yrkas bifall till motionerna I: 191 och II: 248. Den ekonomiska situationen och det statsfinansiella läget behöver jag inte utveckla vid den här tidpunkten, då den saken har behandlats förut. Det kommer att uppstå en stor brist i budgeten, och det är mot bakgrunden av denna brist som det i detta motionspar framhålles att besparingar måste företas även på de direkta statsutgifterna. Det anses att besparingar måste göras på de områden där det kan ske utan att vitala intressen blir eftersatta, och det föreslås därför att omkostnaderna inom den statliga förvaltningen och administrationen och inom de centrala ämbetsverken skall beskäras med 10 procent.

Reservanterna stöder detta förslag i motionerna. Vissa verksamhetsområden skall dock undantas från denna generella prutning, nämligen sådana som har direkta vårdande eller undervisande uppgifter liksom domstolsväsendet.

Prutningen kommer alltså att drabba de administrativa och förvaltande myndigheterna. Reservanterna såväl som motionärerna är fullt medvetna om att anslagen här är rätt ojämna, att vissa områden kanske delvis är underförsörjda under det att det är bättre ställt på andra håll. Därför vill man inte gå in på detaljanslagen, och man vill överlåta till vederbörande verksledning att avgöra, på vilka punkter prutningarna skall ske. Denna prutning är föranledd av det nuvarande statsfinansiella läget. Förslaget kan därför anses vara rent tillfälligt, och vi kan ta en helt annan ställning till frågorna ett annat år.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation som är knuten till punkt 2.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! I ett särskilt yttrande till detta utlåtande har de utskottsledamöter som tillhör centerpartiet velat peka på ett område, där vi menar att besparingar så långt möjligt bör företas; det gäller tjänstetillsättningar i verk och på andra håll.

Om man granskar årets statsverksproposition, finner man liksom man har kunnat finna tidigare, att en mängd nya tjänster föreslås. Det är självfallet att en del av dem är ofrånkomligen nödvändiga. Har t. ex. undervisningsväsendet eller sjukvården utvidgats, behövs det givetvis folk till utbyggnaden, men även i övrigt har en rad nya tjänster föreslagits. Det är mycket svårt för en utomstående att utpeka en bestämd tjänst såsom mer eller mindre behövlig; det är lättare att göra detta i Kanslihuset i samband med behandlingen av verkens petita varje höst. Departementen har då möjlighet att direkt ta kontakt med vederbörande verk. Verken är sällan blygsamma när det gäller att begära nya tjänster, och regeringen har därför bättre möjligheter att kontrollera och avväga, huruvida en begärd tjänst är ofrånkomligen nödvändig.

Jag är övertygad om att regeringen i stor utsträckning har gjort sådana besparingar, men trots detta tror vi att det kan vara anledning att framföra den meningen, att i det nuvarande läget ännu större restriktivitet bör iakttas. Vi menar nämligen att inrättandet av nya tjänster bör begränsas mycket hårt i detta läge, och vi anser att förvaltningarna bör försöka att genom rationalisering och effektivisering hålla bättre med den personal de har. På det sättet skulle vi kanske få större möjligheter att åstadkomma de besparingar i statsförvaltningen som det har talats om så ofta i kammaren. Det är väsentligt lättare att förhindra tillkomsten av nya tjänster än att göra inskränkningar i den personal som redan finns.

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

Om man är sparsam med tjänstetillsättningar, tvingar man vederbörande verk att organisera arbetet på ett bättre sätt och gallra bort mer eller mindre onödiga sysselsättningar — det är inte otroligt att det finns sådana i ett och annat verk, kanhända ganska allmänt. Inom den privata företagsamheten är det en regel, att man bör ha så få anställda som möjligt men se till att de man har arbetar så effektivt som möjligt. Jag skulle förmoda att samma regel bör gälla även i den offentliga verksamheten.

Att vi inom centerpartiet inte har gått med på den generella tioprocentiga prutning som folkpartiet har tagit initiativet till beror på att vi tycker, att minskning av omkostnadsanslagen korresponderar dåligt med samtidigt bibehållande eller i vissa fall ökning av personalen i verken. Det är annars i regel på det sättet, att en ökning av tjänsterna i stället medför ökade omkostnader genom ökad materielförbrukning, större lokalbehov o. s. v. Den väg som reservanterna anvisar i det här fallet kan därför enligt vår mening innebära risk för att nyanställd personal, kanhända även personal som finns tidigare, inte får full sysselsättning, och att ha anställda som inte är fullt sysselsatta är den sämsta ekonomi som finns. Hade man samtidigt med den tioprocentiga generella prutningen på omkostnadsanslagen även begärt en liknande generell prutning på avlöningsanslagen, hade det varit en logisk konsekvens i besparingsåtgärderna. Vi kan inte komma ifrån att de två sakerna hör samman.

Jag nämnde nyss att ett privat företag måste se till att ha personalen så effektivt sysselsatt som möjligt. Den som driver ett företag minskar inte redskapsuppsättningen, maskinparken o. s. v., om inte samtidigt personalstyrkan reduceras, och om man anställer en ny man, måste man se till att möjligheter skapas att utnyttja hans arbetskraft.

Det är då många gånger ekonomiskt bättre att öka omkostnaderna än att låta en man vara inte fullt sysselsatt. Jag tror det är riktigt att någon gång göra en sådan jämförelse mellan den offentliga verksamheten och den privata.

Att vi inte har velat biträda den föreslagna generella prutningen beror också på att vi, såsom jag nämnde, inte kan finna logik och konsekvens i förslaget. Vi frågar oss, varför det skall vara precis 10 procent; hade det inte varit lika riktigt att föreslå 8 procent eller 15 eller 20? Det finns enligt mitt sätt att se lika stark eller lika svag motivering för vilken procentsats som än väljes. Det går inte att bevisa hållbarheten i just detta förslag. Jag har sagt tidigare inför ett annat forum, att man lika väl kunde föreslå en besparing av en procent på hela statsbudgeten. Det finns lika starkt motiv för en sådan åtgärd, och den skulle i alla fall ge väsentligt mer pengar.

Vi kommer så småningom fram till en annan reservation under denna huvudtitel som gäller en besparing i samband med en utbyggnad av hovrätterna. Denna reservation, som innebär en besparing på 255 000 kronor, biträder inte folkpartiet. Facit av folkpartiets förslag blir, såvitt jag har räknat rätt, att de generella tioprocentiga besparingarna på andra huvudtiteln går upp till summa 27 000 kronor, medan folkpartiet accepterar en ökning på 255 000; resultatet blir ett budgettillskott av 228 000 kronor, i varje fall på dessa punkter. Jag tror att vi kommer att få bevittna liknande förhållanden vid behandlingen av andra huvudtitlar, där man kommer att gå med på betydligt större utgiftsökningar för tjänstetillsättningar än man kan spara med sin tioprocentiga omkostnadsminskning.

Såsom herr Hedlund nyss nämnde kommer vi inom centerpartiet att iakttä alla den sparsamhet som vi anser rimligen kan iakttas, men vi anser att det måste finnas en viss konsekvens och lo-

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

gik även i sparåtgärder, så att resultatet blir reella besparingar. Framför allt får det inte bli så att en minskning av ett anslag åstadkommer sämre effektivitet — i så fall är det en dyr besparing.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande finns fogat ytterligare ett särskilt yttrande, av herr Birke m. fl., som ger uttryck åt den ståndpunkt som högermedlemmarna i statsutskottet har intagit i den här frågan.

Jag skall gärna erkänna, att vi i likhet med herr Hansson i Skegrie kände en viss tvekan i det här spörsmålet. Det är uppenbart att en tioprocentig nedskärning av omkostnadsanslagen, som folkpartiet föreslog, erbjuder vissa svårigheter. Vi hade för vår del önskat en annan lösning, som skulle ha inneburit reduktioner av de mindre anslagen över huvud taget och möjliggjort en friare disposition över medlen, där det under budgetårets lopp kunde befinnas vara erforderligt. Den lösningen skulle för andra huvudtitelns del ha inneburit en prutning med 656 800 kronor. Emellertid har det förslaget numera avisats av riksdagen, och under sådana omständigheter har vi ansett att vi bör stödja de förslag som här har lagts fram av folkpartiet.

Jag skulle i sakfrågan gärna vilja säga ett par ord på den punkten.

Det är två invändningar som görs mot den här nedskärningen, och bägge har såvitt jag förstår ett visst berättigande. Den första invändningen gäller att minskningar på förslagsanslag inte har riktigt samma effekt som minskningar på obetecknade anslag. Nu tror jag emellertid att den kontroll som för närvarande utövas av överskridanden av förslagsanslag är så sträng — det är inte någon avsiktlig vits — att vi nog kan förutsätta att minskningar även av förslagsanslag har en icke oväsentlig betydelse.

Sedan säges det att det inte går att skära ned omkostnadsanslagen, om man inte gör motsvarande nedskärningar på personalsidan. Detta skulle vara riktigt, om det inte var tänkbart att göra en viss omdisposition inom omkostnadsanslagens ram. Det är nämligen så att de olika delposter som omkostnadsanslagen innefattar i regel blir ganska ojämnt belastade under loppet av ett budgetår. Det är därför inte möjligt att så i detalj förutse behoven, att man exakt kan säga hur pengarna skall fördelas.

När vi biträtt folkpartiets förslag på denna punkt, så har vi gjort det i den förhoppningen att man — om förslaget bifalles — åtminstone när det gäller omkostnadsanslagens delposter kommer att skapa en sådan ökad rörelsefrihet som gör det möjligt att göra här ifrågavarande besparingar utan att detta behöver innebära, som herr Hansson i Skegrie förmodade, att den personal som anställts icke kan utnyttjas. På denna grund ber jag att få biträda fröken Elméns yrkande om bifall till reservation 1) vid punkten 2 av herr Sundelin m. fl.

Samtidigt vill jag säga att jag själv, och de som har samma uppfattning som jag, på samma grunder kommer att stödja reservationernas yrkanden i motsvarande hänseenden även beträffande återstående punkter i statsutskottets utlåtanden nr 2 och 12, liksom också när dessa frågor i framtiden ånyo kommer upp till behandling under andra huvudtitlar.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Kammarrens ledamöter kan själva på sidan 3 i föreliggande utlåtande läsa vad utskottet skrivit i anledning av den väckta motionen och den avgivna reservationen. Utskottet skriver bl. a. följande: »Enligt utskottets mening bör en diskussion om möjliga besparingsåtgärder lämpligen anknytas till utredningens kommande förslag. I varje fall synes riksdagen icke

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

nu böra binda sig för någon generell besparingsmetod i enlighet med motionärernas förslag, vars effekt för övrigt med hänsyn till bl. a. omkostnadsanslagens karaktär av förslagsanslag torde vara starkt begränsad.»

I det där sista ligger ju, att det kan föreligga möjligheter att spara några kronor, men vi tror att besparingarna i så fall blir obetydliga, och det finns, speciellt med hänsyn till de besvärligheter som skulle höra till en sådan åtgärd, icke tillräckliga skäl för att bifalla motionärernas och reservanternas förslag.

Jag blev litet överraskad, när jag i statsutskottet och senare här i kammaren märkte att högern nu har ändrat uppfattning i dessa frågor. Om jag minns rätt, så har man från högerens sida tidigare icke ansett det lämpligt att så där i största allmänhet skjuta in sig på anslag av denna karaktär. Men nu har högern börjat att samarbeta litet smått med folkpartiet, vilket har kommit till uttryck i detta sammanhang.

Vid en genomgång vid varje årsslut av samtliga anslag av förslagsanslagskaraktär och en undersökning av hur de utfallit, får man — så är åtminstone fallet med mig — det intrycket att de tillsammans taget utgör ett underskott. Vi har brukat säga, att om vi lyckas få en slant över på ett förslagsanslag, så finns det alltid risk för att pengarna inte räcker till på ett annat håll, och då får vi lov att använda överskottet på den ena kanten för att täcka underskottet på den andra. — Givetvis förekommer viss kontroll från finansdepartementet, i fråga om användningen av anslagen. Från finansdepartementet brukar man också varje år skriva till verksledningarna och säga — man talar för övrigt då med stora bokstäver — att varje krona som verket har möjlighet att spara också skall sparas. Så har skett även i år, det vet vi. Men ändå kommer man här med yrkanden, som jag betraktar som rent chanstagande. Man vill införa

väljarkåren framstå som sparvänlig och sparintresserad. Om vi läser den motion på vilken reservationen bygger, så finner vi där bl. a. att »det ges områden, på vilka nedskärningar av anslagen ter sig omotiverade». Därför ställs dessa åt sidan. Det är en hel rad omkostnadsanslag av förslagsanslagskaraktär, som man inte vill skära ned, och man har begränsat sig till de egentliga förvaltningskostnaderna. Det är där man vill söka uppnå besparingar. Man har alltså lämnat det därhän och inte begärt besparingar på bl. a. undervisningsväsende och sjukvård.

Min reflexion är då — jag tillåter mig att göra den här liksom i statsutskottet — att de folkpartistiska motionskrivarna förmodligen har sagt sig följande: »Vi måste undvika att begära prutningar på de områden, där det inte är partipolitiskt matnyttigt, och därför måste vi ställa åt sidan sådana här anslag. De andra begriper inte folk så mycket av, och då kan vi i stället gå på dem.» Framstöten blir nu närmast ett slag i tomma luften. Det är en gest för att söka övertyga människor, som inte förstår sammanhanget, att man är ute på besparingsvägar.

Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Utöver vad fröken Elmén yttrade i början av denna debatt vill jag påpeka att de upprepade förslag till minskningar och prutningar på omkostnadsanslagen, av vilka vi här diskuterar det första, är en relativt liten del av folkpartiets samlade besparingsförslag. Medan dess totalsumma rör sig om åtskilliga hundra miljoner, uppgår de samlade besparingar vi föreslagit på omkostnadsanslagen till knappt något tiotal miljoner. Därför skall man inte ge denna del av besparingsförslaget alltför stora proportioner. Samtidigt är det dock så att den, som är i oppositionsställning och inte har någon möjlighet

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

att inifrån se hur förvaltningen fungerar, för att komma fram till besparingar måste följa punkt efter punkt och tillvarata även de relativt små möjligheter som synes erbjuda sig.

Jag skulle till en början vilja säga om våra skäl för att ha angripit omkostnadskontona, att man naturligtvis alltid kan anföra till och med mycket goda argument mot besparingar. Det kan man göra i enskilda hushåll, i enskilda företag och i offentlig förvaltning. Men i det läge, som vi nu befinner oss, då vi antingen måste sänka utgifterna eller också — som vi för en liten stund sedan diskuterade — väsentligt höja skatterna för att öka inkomsterna, måste man tillgripa även ganska hårda medel.

Herr Åkerström säger här precis det samma som han sade vid behandlingen i statsutskottet in pleno, att vi för att undvika partipolitiska komplikationer gått in för att spara på sådant som enkelt folk, som han uttryckte sig, inte kan kontrollera, och undantagit från denna omkostnadsbesparing vårdområdena — sjukvård och fångvård — samt undervisning. Det är alldeles riktigt att vi undantagit dessa områden, men motivet behöver ju inte vara fullt så simpelt som herr Åkerström förutsätter. Det kan möjligen vara det att bristerna både på fångvårdens, sjukvårdens och undervisningens område är så stora, att man har ansett sig av sakliga skäl inte böra röra vid dem. Men det kan också vara så, herr Åkerström, att i den egentliga förvaltningen finns omkostnadskonton, som i någon mån har karaktären av dragspel. De kan göras större eller de kan göras mindre. Ditt hör, om jag får nämna ett exempel, utgifterna för resor. Jag skulle tro att under år med ansträngda finanser finns det inte ett enskilt företag i detta land som inte försöker nedbringa sådana omkostnadsposter. Det finns en annan post som jag kanske kan få nämna för herr Åkerström, nämligen anskaffningen av möbler. Det är i och för sig ingenting som

säger att man inte kan slita på ett skrivbord eller en kontorstol ytterligare något eller kanske t. o. m. några år även i en situation då man gärna skulle önskat en nymöblering men man av finansiella skäl måste iaktta försiktighet.

Vad vi här har föreslagit är ingenting annat än vad var och en som deltagit i enskilt företagsliv mångfaldiga gånger fått vara med om, nämligen att i tider av ansträngd ekonomi tillämpa en starkare restriktivitet, en större återhållsamhet, än under tider då inkomsterna flödat rikligare.

Herr Hansson i Skegrie höll här ett anförande, som var intressant ur många synpunkter, bl. a. därför att anförandet här i kammaren visade mycket större generositet och större olust mot att tillgripa besparingar, i varje fall av denna typ, än det särskilda yttrande han och andra representanter från hans grupp har fogat till utskottsutlåtandet. Herr Hansson sade i detta anförande bl. a. att om man samtidigt med omkostnadsbeskrningar hade föreslagit även beskrningar på personalsidan skulle det ha varit konsekvens i det hela.

På den punkten vill jag först säga till herr Hansson i Skegrie, att om man nagelfar den budget som finansministern lagt fram, tror jag man måste ge finansministern det vitsordet att han varit mycket restriktiv med nya tjänster i den rena förvaltningsapparaten. Det finns, som det står i centerpartiets särskilda yttrande, åtskilliga förslag om nya tjänster både i fråga om undervisning, sjukvård och fångvård, men av skäl som jag nyss anförde har det inte ens fallit oss in att komma och föreslå att det skall göras nedskärningar i fråga om t. ex. läkare, sköterskor och medicin eller andra sådana poster. Däremot har finansministern varit försiktig när det gällt rena förvaltningstjänster. Detta är också en av anledningarna till att vi där har gått försiktigt fram. En annan anledning — och jag tror finansministern förstår det resonemanget — är den, att

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

för den som sitter i opposition helt utanför förvaltningen och Kungl. Maj:ts kansli är det mycket svårt att detaljbedöma vilka tjänster som är absolut erforderliga eller inte, på vilka man kan göra beskrningar och på vilka man inte kan det. Jag tillät mig säga under utskottsbehandlingen av denna fråga, och jag kan upprepa det här för finansministern, att egentligen skulle det ju vara lämpligt och riktigt att möjligheter beredd oppositionen att bättre än nu följa inte minst tillväxten och verksamheten i Kungl. Maj:ts kansli och i verken. Det är mycket svårt att göra det nu, och det är klart att regeringen och regeringspartiet därvidlag har ett försprång, medan vi är handikappade på ett sätt som gör att vi inte kan ingripa med samma säkerhet. Men att omkostnadsposten skulle vara så logiskt och fast bunden vid tjänsteförteckningen, som herr Hansson i Skegrie tycks föreställa sig, har jag under mina nu åtskilliga riksdagsår, bl. a. i statsutskottet, icke kunnat bli övertygad om.

Man kan naturligtvis också diskutera det som herr Hansson i Skegrie var inne på, varför man just skall ta tio procent. Kan herr Hansson i Skegrie visa att nio eller elva procent eller någon annan siffra är just den riktiga, så å la bonne heure, men det har verkligen ingen hittills kunnat, och jag avvaktar om herr Hansson i Skegrie därvidlag kan ha något tips att ge.

Jag skall be att även få säga några ord om den omstridda frågan om man över huvud taget kan spara på förslagsanslagen. Jag fäste mig vid att t. o. m. en så energisk motståndare mot alla besparingsförslag som herr Åkerström nyss medgav, att om man går igenom huvudtitlarna och summerar utfallet under förslagsanslagen, så skulle man få, som jag tror att han sade, en slant över. Jag tror detsamma. Min uppfattning är att man från verksamningarnas sida bemödar sig om att hålla sig inom den ram som uppdras även i fråga om förslags-

anslagen. Att säga att det är betydelseöst vilken ram som regering och riksdag anger för den ena eller den andra utgiften vittnar om ett oberättigat dåligt förtroende för verksamningarna. Min uppfattning, och jag tror den delas av den grupp jag företräder, är att verksamningarna är värda respekt för att de försöker följa de direktiv beträffande medelsanvisningen som även förslagsanslagen innebär. Jag är därför övertygad om att man lugnt kan röra även vid förslagsanslagen och vara förvissad om att det kommer att leda till de effekter man önskar.

Herr talman! Jag har med detta konstaterat, att när det här finns möjlighet att på många punkter tillfälligt göra beskrningar, så måste man i ett ansträngt läge tillgripa även dessa punkter. Alternativet är, när det kommer till kritan, att man följer den linje som anvisats av regeringspartiets talesman, nämligen att i stället för besparingar finansiera på annat sätt. Och det är ingen hemlighet — det har diskuterats ett par timmar under förmiddagen — vilken väg man då blir anvisad. Det är alltså mellan besparingslinjen plus underbalanseringen å ena sidan och kravet på nya skatter å andra sidan man kommer att ställas. Det är också mot denna bakgrund, herr talman, man har att se den del av folkpartiets samlade besparingsförslag som vi nu behandlar. Det är av denna anledning jag ber att få instämma i det yrkande som ställdes av fröken Elmén. Jag hoppas att vi här i kammaren liksom vi gjorde i statsutskottet kan ta diskussionen nu och sedan slippa gå in i något tidsödande detaljresonemang på de punkter som följer i fortsättningen.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhl menade att om mina reflexioner var riktiga beträffande folkpartiets motiv, så skulle dessa motiv vara simpla. Jag gör gällande att herr Ståhl inte har kunnat visa att jag

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

hade fel i mina reflexioner, och då slår jag fast att om man vill kalla motiven simpla så får man gärna göra det, men jag väljer att säga att de är dåligt grundade. Herr Ståhl säger att det kan finnas möjligheter att spara på resor, inköp av möbler och litet till. Nu vill jag fråga herr Ståhl: Har herr Ståhl och hans mannar i partikansliet undersökt dessa poster, så att ni vet att där finns möjligheter att spara, eller har ni bara gissat? Det är en icke oviktig fråga att få besvarad.

Till sist hade herr Ståhl hört mig säga någonting om att »få en slant över», men han var tydligen så självupptagen att han inte hörde resten. Jag slutade med att säga, att man kan visserligen få någon slant över på en eller annan utgiftspost i förslagsanslagen eller omkostnadsanslagen, men det samlade underskottet blir dock större än överskottet. Det är detta jag velat hävda och inte motsatsen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Ståhl att jag ingalunda tror, att omkostnadsanslagen är så absolut bundna vid personalomfattningen, att man måste minska proportionellt precis lika mycket på det ena och det andra hållet. Jag har observerat att departementscheferna gjort väsentliga nedskärningar i kravet på nya tjänster, men jag har också observerat att departementscheferna på omkostnadsanslagen har gjort väsentliga besparingar sedan förra året, besparingar som är betydligt större än den tioprocentiga nedskärningen därutöver, som folkpartiet kräver i sitt generella besparingsförslag.

Jag förmodar att vi nästa onsdag här i kammaren kommer att få behandla elfte huvudtiteln. Den gick i går i statsutskottet. Det visade sig att folkpartiets tioprocentiga besparing på denna huvudtitel skulle medföra en utgiftsminskning på 77 100 kronor. Men samtidigt

kräver folkpartiet nya tjänster utöver Kungl. Maj:ts förslag, vilka skulle kosta 210 000 kronor. Detta visar tomheten i ordet »sparsamhet» i detta sammanhang.

Herr Ståhl gjorde gällande att det inte finns någon överensstämmelse mellan mitt anförande och det särskilda yttrande som jag och några andra utskottsledamöter fogat till utlåtandet. Jo, det finns det säkert! Den enda skillnaden när det gäller sparsamhetskravet är, att jag här sade att vi vill spara så långt det rimligtvis är möjligt. I det särskilda yttrandet säger vi, att vi avsluter oss »till kravet på sparsamhet i all den utsträckning detta kan ske med tillgodoseende av berättigade intressen». Tycker herr Ståhl att detta uttalande är bättre, kan jag göra det till mitt i denna omgång.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Bara några ord. Herr Ståhl sade i sitt inlägg — och det var närmast det som uppkallade mig — att det var svårt för oppositionen att genomlysna dessa frågor och bedöma dem i deras detaljer. Jag förstår det. Jag tycker nog att de ställda besparingsyrkandena ger ett ganska klart uttryck för den bekännelse herr Ståhl avgivit. Jag tycker mig både hos herr Heckscher, fröken Elmén och herr Ståhl finna något av »härtill är jag nödd och tvungen». Det framkom inte någon hjärtats övertygelse om möjligheterna att göra besparingar på dessa områden. Och några sådana möjligheter finns det faktiskt inte!

I den hårda prövning som vi varit tvungna att göra i Kungl. Maj:ts kansli har självfallet också varje liten detaljpost nagelfarits och granskats utomordentligt ingående. Vi har försökt bedöma de olika departementens omkostnader efter samma mall. Oppositionen har i sina besparingsframstötter velat göra något slags kategoriklyvning, som jag har svårt att begripa motiven för.

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

Här tycks föreligga någon tillyxad uppfattning, att Kungl. Maj:t i vissa avsnitt skulle ha varit mera generös vid tillmätandet av omkostnadsanslagen, medan andra avsnitt skulle vara hårt presadade och att det funnits vissa motiv för att man där varit försiktigare. Det föreslås t. ex. att forskning, undervisning och vårdområdena skall undantas från besparingar på omkostnaderna. Låt oss bara se på en sådan sak som arbetsmarknadsstyrelsens område, som utan konkurrens har de största omkostnaderna av alla verk. Vem vågar i dag påstå att det området lättare skulle kunna ta en prutning än låt mig säga vissa andra vård- och skolområden. Framför allt nu i en tid med arbetslöshet och med en aktiv arbetsmarknadspolitik är det nödvändigt att man har rörelsemöjligheter. Här har vi prototypen för en misslyckad besparing.

Jag är inte säker på om ni tänkt över vad en sådan här besparing på vägförvaltningens område skulle innebära. Jag vet inte heller om ni i era besparingsförslag velat lägga in omkostnadskontot på försvarets område och i vad mån detta i så fall kommer i kollision med den försvarsuppbyggelse som har träffats.

Jag skall avstå från att utveckla detta vidare. Det går över huvud taget inte att ge sig in på en kategoriklyvning. Man kan ha den tillyxade uppfattningen, att det går att pruta med 10 procent. Jag kan emellertid försäkra att såsom läget är går det inte.

När herr Ståhl talar om att man kan nöja sig med att nöta på den gamla stolen och det gamla skrivbordet ytterligare något år, är ju detta sådana poster som är maximerade av Kungl. Maj:t. Det köps inte in några nya inventarier utan att frågan blivit föremål för ytterligare granskning i fackdepartementet i samråd med finansdepartementet. På samma sätt är det med utgifterna för publikationer och på samma sätt är det med resekostnaderna, sådana avsnitt av omkostnadsposten, där man skulle kun-

na expandera. Därvidlag har emellertid Kungl. Maj:t ställt vederbörande verk under en speciell kontroll: dels har de sitt anslag och dels får de komma tillbaka med nya äskanden, som underställes Kungl. Maj:ts avgörande, när maximeringen på den enskilda posten visar tecken till att inte överensstämma med verkens önskemål.

Utgifter som Kungl. Maj:t inte har speciellt maximerat gäller för exempelvis lyse, bränsle, värme, skrivmateriel och sådant som vi erfarenhetsmässigt vet vad det kostar. Det vore ju att ha en dålig uppfattning om framför allt finansdepartementet, om kammaren inte skulle tilltro oss att ha vissa erfarenheter på detta område, sedan dylika anslag granskats år efter år. Där blir det vad det blir helt enkelt.

Man kan inte vägra tjänstemännen att telefonera och använda skrivmateriel. Man kan inte göra gällande att de skall sitta i kallare rum eller få städat en gång i veckan i stället för varannan dag etc. Statsförvaltningens uppträdande och beteendemönster på detta område präglas sannerligen inte av någon exklusivitet i jämförelse med den privata verksamheten. Titta på ett chefsrum inom statsförvaltningen med dess möbleringsmässigt relativt spartanska utformning och titta på ett chefsrum inom den privata förvaltningen! Vi skall ganska snart finna att man icke kan beskylla den svenska statsförvaltningen för att leva över vad som kan betraktas såsom anständigt eller lämpligt.

Såsom det också har framhållits här i debatten ger finansdepartementet årligen uppmaningar till verkscheferna att iakta all möjlig sparsamhet och dessutom hålles verken under ständig kontroll. När man då säger så här, mera på en höft liksom: »Låt oss på vissa områden minska omkostnaderna med ytterligare 10 procent», kan jag försäkra att detta är att leka kurragömma med sig själv. Förslagsanslagen är förslagsanslag. Det går inte att förverkliga en så-

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

dan målsättning som att pruta 10 procent på t. ex. arbetsmarknadsstyrelsens omkostnader. Man måste ändå så småningom ta utgifter, och då är ju hela detta besparingsförslag, sådant det tar sig uttryck i samband med dessa frågor, ingenting annat än en fönsterskyltning. Den kan ha sitt intresse från andra utgångspunkter, men i sak spelar den inte någon som helst roll, eftersom utgifterna måste täckas i efterhand. Vi har sagt: Låt oss realistiskt se saken sådan den är, låt oss se verkligheten i ögonen och omedelbart skaffa oss täckning för nödvändiga omkostnader.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först ber jag få säga till herr Åkerström att jag beklagar det hörfel jag tydligen gjort mig skyldig till, men jag är ändå litet förvånad över att han tolkat förslagsanslagen på det sätt han gjort. Jag tror inte att här finns anledning till så stor pessimism som han gör gällande. Jag konstaterar vidare att herr Åkerström står fast vid vad han sagt om att vi skulle ha haft simpla motiv för att undantaga vårdområdena och undervisningen, och då är ju ingenting att göra åt den saken.

Då herr Hansson i Skegrie säger att kraven från vissa folkpartireservanter om ökning under elfte huvudtiteln beloppsmässigt överstiger yrkandena från samma håll om prutningar, måste jag, fastän jag inte tillhör dessa reservanter, rent objektivt konstatera, att det gäller just sådana vårdområden, som man från folkpartiets sida har varit mån om att skydda. Det är obestridligt att det på många punkter föreligger stora behov av förbättringar. Den anmärkningen har alltså i det här fallet icke relevans.

När finansministern kallar våra yrkanden för »fönsterskyltning», må det vara hans ensak. När man läser årets huvudtitlar — och jag har gjort det rätt noggrant innan vi gick till motionerande — måste man fastslå att finans-

ministern i år i ett pressat läge har på många punkter måst göra besparingar — på vissa punkter stora besparingar — som han tidigare år ansett vara omöjliga eller icke böra komma i fråga. Det är rätt gjort av finansministern.

Att mot denna bakgrund påstå att vad folkpartireservanterna här föreslår är ogenomförbart, att det bara är en »fönsterskyltning» som tjänar andra syften än de sakliga, det är ett resonemang som av oss absolut icke kan godtagas. Med god vilja är det möjligt att pruta både här och där, och om man inte felbedömer framtiden, herr talman, blir vi förpliktade, både finansministern, hans parti och vi andra, att hjälpas åt att nå fram till så stor återhållsamhet som möjligt.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Ståhl säger, att det här inte gäller de vårdområden som »fridlysts» och där folkpartiet begär en ökning på 210 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. Men detta spelar ju inte den minsta roll i sammanhanget. Har man begärt öknings av utgifterna på detta sätt, blir ju resultatet att folkpartiets besparingar på respektive huvudtitlar kommer att betydligt överskridas av det belopp, till vilket folkpartiets krav på utgiftsökningar uppgår.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ändå inte betydelselöst, herr Hansson i Skegrie, om man gör besparingar på vissa punkter som är mindre väsentliga, för att kunna öka på punkter där behoven är skriande. Att här begära något slags likformigt schema, som herr Hansson i Skegrie tydligen gör, är ju att gå fram som elefanten i porslinsbutiken, som någon nyligen talade om. Det kan för vår del absolut inte komma i fråga.

Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om man bedömer dessa frågor på det sätt som herr Ståhl och folkpartiet gjort, blir man nog ganska ensam om sina synpunkter. Jag tror att Kungl. Maj:t, med det ansvar som Kungl. Maj:t här har, tillgodosett vårdområdena med den personal som man rimligen anser behövligen. Att dessutom göra en utökning med det stora antal som folkpartiet vill tjäna nog andra syften.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Denna fråga får väl anses snart tillräckligt diskuterad, men eftersom det förslag debatten rör återkommer vid varje huvudtitel och eftersom vi förmodligen kommer att vara betydligt mera återhållsamma vid diskussionen om senare huvudtitlar, får jag kanske anföra ett par synpunkter.

Herr Hansson i Skegrie har tryckt särskilt hårt på att omkostnadsanslagen bör stå i överensstämmelse med antalet tjänster — man kan minska omkostnadsanslagen när man minskar antalet tjänster, men man kan inte göra som vi gjort, alltså föreslå en nedskärning av bara omkostnadsanslagen. Jag anser inte att dessa omkostnadsanslag — det har påpekats även tidigare — står i något direkt förhållande till antalet tjänster, och jag vill ge herr Hansson i Skegrie ett exempel från femte huvudtiteln och ett verk, där herr Hansson i Skegrie är styrelseledamot, nämligen bostadsstyrelsen. Här föreslår Kungl. Maj:t att antalet tjänster skall minskas med 33; det är alltså en kraftig besparing av antalet tjänster. Men omkostnadsposterna skall ökas med 274 500 kronor! Av detta belopp är visserligen 200 000 ett engångsanslag på grund av omkostnader vid flyttning, och jag betvivlar inte att det finns skäl även för den övriga delen av anslaget, men jag har velat anföra detta som ett exempel på att något bestämt

samband mellan antalet tjänster och omkostnadsanslagen knappast finns.

Herr Hansson i Skegrie sade också att våra krav på utgiftsökningar kommer att uppgå till ett högre belopp än våra krav på utgiftsminskningar. Jag tycker emellertid att vi skall spara debatten om den frågan till längre fram under riksdagen, då vi väl får räkna ihop å ena sidan centerpartiets och å andra sidan folkpartiets besparingar och se, vilket parti som lyckats bäst.

Utskottsmajoriteten säger att frågan om begränsning av statsutgifterna bör föreläggas besparingsutredningen för en förutsättningslös prövning. Ja, det är riktigt, men om besparingsutredningen skall kunna komma med förslag i så god tid, att hänsyn till dem kan tas i nästa års budget, så är det enligt vad jag förstår alldeles omöjligt för besparingsutredningen att gå in på en detaljgranskning av omkostnadsanslagen.

Vidare säger utskottsmajoriteten, att man inte nu bör binda sig för någon generell metod. Nej, det har vi sannoligen inte menat att man skulle göra heller, utan vi har tänkt oss det hela som en engångsåtgärd i ett beträngt läge.

Flera talare har sagt, att det här rör sig om förslagsanslag, varför det inte blir någon egentlig besparing, och även finansministern var inne på den linjen. Det är litet underligt att man minskar på förslagsanslagen i departementet och då tydligen betraktar detta som besparingar, men om samma sak görs här i riksdagen, anser man att förslagen är helt meningslösa. Det finns ju två typer av förslagsanslag. Till utlåntagarna har fogats en reservation angående punkt 21 (Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän), och det anslag det där gäller kan anföras som exempel på den ena typen av förslagsanslag. Det rör sig om ett bestämt arvode som skall utgå, och beloppet blir beroende av hur många dagar nämndemännen anlitas. Man kan visserligen, som reservanterna,

Justitiedepartementet: Omkostnader

säga att förslagsanslaget är för högt uppräknat, men man gör ingen verklig besparing genom att minska anslaget eftersom man ändå måste betala vad det kostar. Förslagsanslag till omkostnader är däremot inte av den naturen, utan det finns möjligheter att göra förändringar i utgifterna.

Vi tror inte att ett genomförande av vårt förslag skulle medföra, att omkostnaderna för varje ämbetsverk skulle kunna minskas med precis 10 procent — det vore högst orealistiskt att ha den uppfattningen. Men vi menar, att om riksdagen beslutar i enlighet med förslaget skulle det innebära en kraftig maning från riksdagen till ämbetsverken och till Kungl. Maj:t att hålla nere omkostnaderna. Jag skulle bli ytterst överraskad, om man inte på båda hållen tog hänsyn till en kraftigt understruken sådan uppmaning.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1) av herr Sundelin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han

funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 131 ja och 69 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 4**Justitiedepartementet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 4, s. 5 och 6) föreslagit riksdagen att till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 177 000 kronor.

I de under punkten 2 nämnda likalydande motionerna I: 191 och II: 248 hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 159 300 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 177 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Aastrup*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, så vitt nu vore i fråga, till Justitiedepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 159 300 kronor.

Justitiekanslersämbetet: Omkostnader — Riksåklagarämbetet: Omkostnader

Sedan punkten föredragits, anförde:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 5—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 9***Justitiekanslersämbetet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 9, s. 9) föreslagit riksdagen att till Justitiekanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

I de under punkten 2 nämnda likalydande motionerna I: 191 och II: 248 hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Justitiekanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 21 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Justitiekanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Aastrup, Birke, Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts för-

slag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Justitiekanslersämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 21 600 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 11***Riksåklagarämbetet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 11, s. 11 och 12) föreslagit riksdagen att till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 000 kronor.

I de under punkten 2 nämnda likalydande motionerna I: 191 och II: 248 hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 23 400 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 000 kronor.

Hovrätterna: Avlöningar

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Axel Johannes Andersson, Aastrup, Birke, Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Riksåklagarämbetet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 23 400 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 12—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17**Hovrätterna: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 17, s. 21—33) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föranleddes av vad departementschefen anförde, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1958/59, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 9 312 000 kronor, varvid för en

ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt beräknats 255 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 102) och den andra inom andra kammaren av herrar *Cassel* och *Bohman* (II: 146), hade hemställts, att riksdagen måtte

a) fastställa genom motionerna framlagd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60,

b) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 057 000 kronor, innebärande en minskning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 255 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 102 och II: 146

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föranleddes av vad föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 3 januari 1959 anförde;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60;

c) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 312 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Birke, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Hansson* i Skegrie och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 102 och II: 146

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föranleddes av vad föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedeparte-

Hovrätterna: Avlöningar

mentsärenden för den 3 januari 1959 och reservanterna anförd;

b) fastställa i reservationen intagen avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60;

c) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 057 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Denna fråga gäller ordinarie sättnings av en avdelning i Svea hovrätt. Reservanterna, som tillhör högerpartiet och centerpartiet, har ansett att denna ordinarie sättnings nu inte bör ske.

Visserligen är arbetsbelastningen för hovrätten för närvarande mycket betydande, och det är troligt, att man så småningom måste inrätta ordinarie befattningar av i huvudsak den omfattning det nu är fråga om, men om det skall ske vid Svea hovrätt eller ej har man för närvarande inte klart för sig. Frågan befinner sig under utredning såväl hos 1955 års domarutredning som hos den 1957 tillsatta utredningen angående hovrätternas domsområden. I regel brukar inte riksdagen besluta att ordinarie sätta befattningar, när själva den organisation som saken gäller är under utredning.

Det är mycket egendomligt, att den förutvarande justitieministern i detta fall med sådan framgång lyckats övertyga sin efterträdare om att han själv hade fel, när frågan tidigare var föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Jag vet inte vad som är anledningen till detta. I varje fall skulle det beslut som här föreslagits innebära ett klart avsteg från de principer man i allmänhet tillämpar i fråga om ordinarie sättnings av befattningar.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till reservationen, som i detta hänseende innebär att man

avvaktar vad utredningarna kan komma att föreslå.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! I föreliggande fråga har utskottsavdelningen gjort litet mer än vad som normalt förekommer. Den har nämligen på ort och ställe i Svea hovrätt närmare tagit del av skälen för förslaget att tillskapa en ordinarie avdelning i hovrätten. Där finns redan två extra avdelningar. Det motiv som kan anföras som skäl för förslaget, nämligen rättssäkerheten, har majoriteten på utskottsavdelningen ansett vara så tungt vägande, att vi låtit det vara utslagsgivande.

Herr Heckscher talade om principer och påstår, att man här frångått tidigare enligt hans mening sunda principer. Jag tror inte att han har tillräcklig täckning för detta påstående. Vi får komma ihåg, att det redan finns två extra avdelningar i Svea hovrätt. I största allmänhet kan man säga, att man inte kan driva systemet med extra avdelningar hur långt som helst, och i fråga om rättsvården är det särskilt ömtåligt att göra det.

En annan invändning av herr Heckscher var, att det pågår en utredning, som sysslar med frågan hur vi skall göra med hovrätterna, om vi skall inrätta ytterligare en hovrätt eller göra några nya gränsdragningar mellan hovrätterna, som till äventyrs skulle leda till att Svea hovrätt inte behöver alla dessa avdelningar. Man har då frågat om vi kan flytta dem. Ja, dessa tjänstemän har förflyttningsskyldighet, så den saken är ordnad. I varje fall kan det aldrig bli fråga om att flytta flera än ett par avdelningar, och då har vi ju alltså kvar två sådana.

Man har också tagit upp frågan huruvida man skall kunna få en snabbare avarbetning av målbalansen med en ordinarie avdelning än med en extra. I det hänseendet tror jag inte man kan göra någon åtskillnad. Men motivet för

Hovrätterna: Avlöningar

att en ny ordinarie avdelning tillskapas är ju den alltjämt kvardröjande stora målbalansen. Den utgjorde den 31.12 förra året 1 081, den högsta under en sexårsperiod från 1953 till 1958. Det förslag, som här ligger på kammarens bord, syftar sålunda till att tillgodose rättssäkerheten och samtidigt öka möjligheterna för en avarbetning. Därmed slipper ju också ett större antal människor stå och vänta på att få sina mål avgjorda.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag tycker nog att herr Åkerströms resonemang i rätt hög grad går förbi den fråga, som vi här har diskuterat. Jag är alldeles övertygad om att man på tredje avdelningen studerat denna fråga ingående, och det är intressant att höra av herr Åkerström, att man t. o. m. besökt Svea hovrätt för att göra studier på ort och ställe. Men de extra tjänstemännen lär väl inte komma att se nämnvärt annorlunda ut när de blivit ordinarie, så jag kan inte riktigt förstå vad denna fråga om ordinariesättning av en division på hovrätten har att vinna på att man företar ögonbesiktning på ort och ställe av förhållandena.

Herr Åkerström sade sedan, att det avgörande är den stora belastning man har på hovrätterna, att det är så många mål som ligger efter. Jag tror att det finns en sådan belastning och att det ur rättssäkerhetssynpunkt behövs en förstärkning. Men jag tror också att starka skäl talar för att denna förstärkning inte skall vidtas här i Stockholm, utan att man såvitt möjligt skall decentralisera hovrätternas arbete. Det är visserligen säkert riktigt att det redan finns, såsom påpekats i utskottets utlåtande, två extra divisioner som skulle vara flyttbara, men vem vet vad det här kan bli fråga om? Det kanske blir nödvändigt att inrätta en ny hovrätt

i Mellansverige, och vem kan säga hur stor den skall bli? Finns det vidare någonting som gör att det inte vid en framtida undersökning kan visa sig nödvändigt med en förstärkning på annat håll än vid Svea hovrätt i Stockholm? Hovrätten för nedre Norrland skulle också antagligen kunna komma i fråga. Det finns alltså inte någonting som säger att det inte kan bli fråga om ytterligare förflyttningar.

Både i utskottets utlåtande och av herr Åkerström har påpekats den förflyttningsskyldighet för domare som finns intagen i avlöningsreglementet. Ja, det finns ju en sådan förflyttningsskyldighet även när det gäller domare. Den är kanske ur rättssäkerhetssynpunkt inte alldeles lycklig, och i varje fall är det alldeles uppenbart, att man vid tillämpningen av denna skyldighet blir tvungen att ta mycket starkare hänsyn än vid inrättandet av nya ordinarie befattningar. Det är inte heller lyckligt, om man skulle nödgas gå fram på den vägen att man tillämpar förflyttningsskyldigheten, ty det skulle faktiskt leda till en tämligen forcerad tillämpning av rekryteringsbestämmelserna.

Vidare förefaller det sannolikt, att de utredningar som det här är fråga om inte skall behöva hålla på så länge till, innan de kommer med sina förslag. Det är därför svårt att inse varför man i detta enda fall har så mycket mer bråttom än man annars brukar ha i liknande sammanhang.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heckscher begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

statsutskottets hemställan i punkten 17:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 5) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Heckscher begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 68 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 18—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21**Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän**

Kungl. Maj:t hade (punkt 21, s. 47 och 48) föreslagit riksdagen att till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr Fröding väckt motion (II: 8) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 8 till Häradsrätterna: Ersättningar till

nämndemän för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Birke, Skoglund i Doverstorp, Nilsson i Göingegården och Heckscher, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 8 till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! När justitieministern förra året begärde förslagsanslaget om ersättning till nämndemän höjt från 2,7 till 2,8 miljoner kronor, yrkade jag avslag på denna höjning under påpekande av att reformen med tremansnämnd i mellanbrottmål, som ju trädde i kraft den 1 juli 1958, borde vara ägnad att minska kostnaderna för ifrågakörande ersättningar. Anslaget borde därför snarare sänkas än höjas. Stadsdomstolsutredningen hade för övrigt i sitt ursprungliga förslag till betänkande om tremansnämnden såsom en av dess många förtjänster påpekat, att den skulle medföra lägre kostnader för nämndemännens medverkan. Denna passus blev emellertid struken, jag vill minnas på yrkande av herr Åkerström, som var rädd för att man skulle missuppfatta oss och tro att besparingssträvanden varit ett huvudmotiv för reformen, något som ju ingalunda var fallet.

Departementschefen har i år utan någon närmare motivering begärt en ytterligare höjning av anslaget med 400 000 kronor, så att det nu skulle komma upp i 3,2 miljoner kronor. Jag har motionerat om att anslaget i stället måtte återföras till det tidigare beloppet, 2,7 miljoner kronor. I motionen har jag som ett exempel på besparings-

Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

utfallet pekat på att antalet nämndemansdagsverken för min domsagas del skulle, eftersom vi redan från början reserverat 18 av årets 67 allmänna tingssammanträden för tremansnämnd, minska med minst 16 procent. Jag hade vidare i motionen uttalat, att en motsvarande sänkning torde komma att ske även i övriga domsagor, även om det för de allra minsta domsagorna kan bli svårt att undgå att tillgripa den stora nämnden.

Sedan jag skrev denna motion har jag haft anledning att ta reda på hur tremansnämnderna kommit till användning i andra domsagor. Av de tio häradshövdingar som jag varit i kontakt med är det bara en som sagt, att »gubbarna vill så gärna komma», att han inte tänker utnyttja möjligheten till tremansnämnd i större utsträckning. Av de övriga tillfrågade räknade åtta med ungefär samma proportion mellan små och stora ting för deras domsagor som för min egen. Den tionde häradshövdingen hade redan under januari hållit fyra tremansting. Jag har till och med februari inte hunnit med flera och ändå hade han glesare tingsordning. Jag kan vidare nämna, att de kolleger, som utnyttjat möjligheten till liten nämnd, alla uttalar sin tillfredsställelse med reformen, bland annat därför att man under överläggningarna i en liten nämnd får ut betydligt mera av den enskilde nämndemannen än tidigare.

Jag kan i detta sammanhang, även om det inte hör till denna anslagsfråga, glädja justitieministern med att upplysa honom om att även de borgmästare och rådmän, som jag har varit i kontakt med, har uttalat sin belåtenhet med reformen för rådhusrätternas del. De erkände bland annat, att det påstående som gjorts från stadsdomarhåll mot reformen, om att överläggningarna skulle ta längre tid med en nämnd än med ett juristkollegium, inte alltid har hållit streck.

Herr talman! Visserligen gäller detta
5 — *Andra kammarens protokoll 1959. Nr 5*

ett förslagsanslag, men även dessa anslag ligger till grund för vår budgettäckning. Jag anser därför att man även beträffande dessa anslag bör hålla sig inom det antagliga och rimliga gränser. Utskottets antagande att en uppräkning skulle vara erforderlig på grund av ett förväntat större antal tingssammanträden än tidigare håller nog knappast streck. Häradsrätternas tingsordning är nämligen uppgjord på förhand. Det kan inte bli fråga om annat än ett eller annat extra ting. Även det av mig förordade anslaget skulle för övrigt enligt min bestämda uppfattning innefatta en mycket bred säkerhetsmarginal.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr 6.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet säger att det inte vill bestrida riktigheten av motionärens påstående. Utskottet säger vidare, att »med hänsyn till den föreliggande stora målbalansen samt med beaktande av de personalförstärkningar som utskottet tillstyrkt i det föregående synes emellertid berättigad anledning finnas att antaga att antalet sammanträden kommer att öka».

Vi har skaffat oss litet underhandsinformationer, vilket även motionärerna synes ha gjort, och vi har fått stöd för vår uppfattning. När herr Fröding deklarerar, att även sådana här anslagsäskanden skall hållas inom det antagliga och rimliga gränser är det bara att instämma med honom. Om man får klart belägg för att ett anslagsbelopp slutsumma uppenbart är i överkant bör man självfallet vara med om att skära ned det. Vi har dock inte fått tillräckliga skäl för en nedskärning av detta anslag och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels

Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet

ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 22 och 23

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 24***Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet**

Kungl. Maj:t hade (punkt 26, s. 53 och 54) föreslagit riksdagen att till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 8) och den andra inom andra kammaren av herr *Fröding* (II: 9), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 33 200 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 8 och II: 9 till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Birke*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 8 och II: 9 till Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 33 200 kronor.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr **FRÖDING** (h):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att ge justitieministern en liten blomma för att han denna gång lyckats hålla finansministern stängden på ett ur

justitiedepartementets synpunkt ganska tillfredsställande sätt. Men det är kanske lättare att göra det när konkurrensen börjar bli allmän.

Vad beträffar ljudupptagningsapparater var tidigare ett särskilt reservationsanslag upptaget till ett mycket lågt belopp, så lågt att jag för några år sedan yrkade helt avslag på detta till följd av dess meningslöshet. När nu anslaget i år i samband med att det sammanförts med andra till en gemensam anslagspost har blivit höjt, verkar det kanske konstigt att jag inte tacksamt tar emot detta. Att jag inte gör det beror närmast på att jag, som jag förut antydde, råkar vara ledamot av stadsdomstolsutredningen. Vi är inom denna ganska klara över att vi i vårt betänkande, som vi kommer att lämna i år, kommer att föreslå att tingshusbyggnadspikten vidgas till att omfatta även sådana här maskiner. Det kan då, särskilt i dagens statsfinansiella läge, vara klokt att inte helt plötsligt frångå den tidigare tillämpade knapphetens linje på detta område. De tingshusbyggnadsskyldiga skulle f. ö. enbart bli överraskade över en sådan ändrad attityd. De är numera vana att klara de här sakerna själva, och faktum är att det går betydligt smidigare än när statsverket undantagsvis skall inkopplas via vederbörande hovrätt.

Under åberopande av det anförda yrkar jag bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr 7.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Vad utskottet här har skrivit är resultatet av ett försök att förstå vad motionären företrädesvis har åsyftat. Vi har sagt, att i anslaget icke ingår något belopp som i första hand avser ljudupptagningsapparatur, vilket varit det som motionären tänkt på. Vi har fått upplysning om att anslaget avser i första hand upprustning av stämpelbeståndet, utensilier för ljus- och snabbkopieringsapparatur.

Vad stadsdomstolsutredningen, som vi båda tillhör, kan komma till vill jag alls inte dra några växlar på. Även om den skulle komma med ett sådant förslag som herr Fröding nämnde, är det väl inte självklart att vad vi kan kalla landstingspartierna i riksdagen kommer att vara med om det. Spekulera därför inte så bestämt på att där finna lösningen!

Bifall till utskottets hemställan!

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 25—31

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt 34, s. 67) föreslagit riksdagen att till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

I de under punkten 2 nämnda likalydande motionerna I: 191 och II: 248 hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 216 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Aastrup*, *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att

Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader

utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 191 och II: 248, såvitt nu vore i fråga, till Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 216 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 33—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56

Lades till handlingarna.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 9

Utgifter under riksstatens tolfte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Statens avtalsnämnd: Omkostnader*Punkten 4***Statens lönenämnd: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under denna huvudtitel (punkt 4, s. 5 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att till Statens lönenämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft en inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* väckt motion (II: 332), i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 12 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens lönenämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens lönenämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 12 600 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **STAXÅNG** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **LUNDQVIST** i Trollhättan (s):

Herr talman! Även jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 6***Statens avtalsnämnd: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 6, s. 7) föreslagit riksdagen att till Statens avtalsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 700 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft den under punkten 4 omnämnda motionen II: 332, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 24 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens avtalsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 700 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens avtalsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Statens pensionsanstalt: Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt 8, s. 9 och 10) föreslagit riksdagen att till Statens pensionsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 139 200 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet förehaft den under punkten 4 omnämnda motionen II: 332, i vad däri yrkats att riksdagen under förevarande punkt för budgetåret 1959/60 måtte anvisa ett förslagsanslag av allenast 125 280 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens pensionsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 139 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Johannes Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Heckscher* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort

Statens pensionsanstalt: Omkostnader

hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 332, såvitt nu vore i fråga, till Statens pensionsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 125 280 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 9—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning å grundförbättring, och nr 9, i anledning av väckt motion om utsträckning i visst fall av tiden för fyllnadsinbetalning av skatt; samt

första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om ändring av utsökningslagens stadganden om kungörande av försäljning av utmätt egendom.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 11

Skärpta straff för våldsbrott

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om skärpta straff för våldsbrott.

Första lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 310 i första kammaren av herr *Bengtsson m. fl.* och nr 382 i andra kammaren av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag i skärpande riktning snarast framlades för riksdagen i fråga om straffbestämmelserna för brott som innefattade våld mot person eller eljest angrepp mot den personliga integriteten.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 310 och II: 382, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Robert Johanson*, *Arvidson* och *Onsjö*.

Utskottets hemställda föredrogs; och anförde därvid:

Herr ONSJÖ (cp):

Herr talman! Brottsligheten har debatterats här i riksdagen upprepade gånger och det är ju ganska naturligt att så sker. Brottsligheten — särskilt ungdomsbrottsligheten — ökar ju och antar former, som ger anledning till allvarlig oro. Det råder ingen tvekan om att vi här har ett av våra allvarligaste samhällsproblem just nu. Det ser nästan ut som om vi kommit in i en kapplöpning mellan den alltmer omfattande brottsligheten och samhällets resurser att bygga ut polisväsendet och domstolsväsendet samt vårdanstalterna, en kapplöpning, där brottsligheten alltid tycks ligga före hur man än anstränger sig från samhällets sida för att få det onda under kontroll.

Den lagbundna ordningen är en av samhällets grundpelare, och samhället

måste givetvis göra allt som är möjligt för att skydda den enskilde till liv och egendom. Detta är emellertid ett mycket stort problemkomplex, och det finns väl ingen anledning att i detta sammanhang ta upp frågan i hela dess vidd.

Här föreligger motioner, som första lagutskottet har behandlat och som syftar till en skärpning av straffen för vissa brott, nämligen våldsbrotten. Jag tror att motionärerna har rätt på den punkten. Visserligen tycks våldsbrotten inte ha ökat i antal under senaste tiden, men det råder inget tvivel om att de blivit allt rårare, och det finns en överväldigande opinion som helt enkelt kräver kraftigare tag från samhällets sida. Det är ju en rimlig begäran när man lever i ett rättssamhälle, att man skall kunna känna sig säker till liv och lem.

Förra året hade riksdagen en liknande motion att behandla, som i likhet med de nu föreliggande motionerna avstyrktes av första lagutskottet med ungefär samma motivering. Jag reserverade mig då tillsammans med några andra ledamöter av båda kamrarna, och även i år yrkade jag först bifall till motionen. Jag tycker att samhället här måste så att säga visa, att det vill någonting.

Att jag inte kom att vidhålla yrkandet om bifall till motionen utan bara har avgivit en blank reservation, beror kanske i första hand på att utskottet har erinrat om att det har skett en skärpning vid tillämpningen av lagen på våldsbrotten. Jag tror att detta är riktigt. Utskottet skriver, att en dylik skärpt bedömning av våldsbrotten säkerligen också har varit behövlig och därför måste hälsas med tillfredsställelse. Man torde kunna förutsätta, att detta uttalande kommer att uppmärksammas av domstolarna vid bedömningen av våldsbrotten.

Men å andra sidan måste jag konstatera, att hela denna fråga vilar. Riksdagen får inte ta ståndpunkt till den, beroende på att den liksom så många

Skärpta straff för våldsbrott

andra frågor är under utredning. Det tar lång tid innan strafflagberedningens förslag och andra förslag kommer fram. Utskottet säger i sitt utlåtande: »Önskvärt är emellertid ej endast från de synpunkter, som i förevarande avseende är att beakta, utan framför allt med hänsyn till brottsutvecklingen över huvud, att det pågående straffrättsliga reformarbetet bedrivs skyndsamt och att slutliga förslag utan dröjsmål förelägges riksdagen till antagande.» Ja, det är det minsta man kan säga. Det är en fråga av sådan art, att den inte bör ligga i utredningskvarnen alltför länge.

Jag har bara velat framföra detta, herr talman. Jag har för min del inget yrkande.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet behandlar ett par centerpartimotioner, där vi har yrkat att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag i skärpande riktning snarast framläggas för riksdagen i fråga om straffbestämmelserna för våldsbrott eller eljest angrepp mot den personliga integriteten.

Vi kan nästan dagligen läsa i tidningarna om överfall på gator och torg, om våldtäktsbrott, om hur åldringar i sina stugor blir överfallna och plundrade på sina besparingar. Det behövs därför enligt vår uppfattning en skärpt reaktion från samhällets sida mot våldsbrotten och övergreppen.

Första lagutskottet har tydligen sökt någon tröst i ett antagande — märk väl: ett antagande — att våldsbrottsfrekvensen inte har ökat under det senaste året. I vilken mån utvecklingen går mot mera råa brott har man däremot inte upplyst om. Men alldeles oavsett detta utskottets antagande måste man ändå säga, att frekvensen av sådana här brott är så skrämmande stor, att en skärpt behandling är motiverad av allmänpreventiva skäl.

När nu första lagutskottet har avstyrkt våra motioner har det bl. a. anförts, att det kan antas att en skärpt reaktion mot både lindrigare och allvarligare brott har skett i praxis under senare år. Vidare anser utskottet, att någon skrivelse till Kungl. Maj:t inte är erforderlig, eftersom frågan ändå snart skall komma på riksdagens bord i form av förslag till en reviderad lagstiftning på straffrättens område.

Till detta, herr talman, vill jag säga, att straffrättskommitténs betänkande om skärpt lagstiftning på det här området nu legat så länge i kanslihuset, att ett förslag borde kunna komma på riksdagens bord. Straffrättskommittén har ju varit av den uppfattningen, att våldsbrotten i rättstillämpningen inte sällan har bedömts alltför lindrigt. Betänkandet avlämnades redan 1953. Det är alltså flera år sedan dess förslag framlades. Första lagutskottet avstyrkte liknande motioner även i följd med den motiveringen, att ett förslag skall föreläggas riksdagen »i en nära framtid». Nu har det gått ett år igen, och utskottet hoppas ännu en gång, när det nu avstyrker motionerna, att förslag skall komma i en nära framtid. Jag tycker att det långa dröjsmålet väl motiverar, att riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t understryker angelägenheten av att riksdagen snarast får ett förslag om en skärpt lagstiftning på grundval av det utredningsmaterial som föreligger.

Vi motionärer har som sagt ansett, att det behövs en skärpt reaktion från samhällets sida mot våldsbrotten, bl. a. en mera restriktiv tillämpning av bötesstraff och villkorlig dom. Utskottet *antar* att domstolarna i rättstillämpningen numera i praxis tillämpar en skärpt bedömning. Det är i och för sig tillfredsställande, men det är väl ändå av väsentlig betydelse för rättstillämpningen, att den här frågan blir föremål för ett *principiellt ställningstagande i lagstiftningssammanhang*. Om det är så, att större restriktivitet med bötesstraff och vill-

Skärpta straff för våldsbrott

korlig dom och en skärpt reaktion över huvud anses nödvändiga, är det väl ändå ett önskemål att de som stiftar lagarna får tillfälle att ge vägledande uttalanden om detta.

Herr talman! Med hänsyn till både den principiella uppfattningen och till behovet av en starkare reaktion i allmänpreventivt syfte mot våldsbrotten och de personliga övergreppen ber jag att få yrka bifall till de förevarande motionerna I: 310 och II: 382.

I detta anförande instämde herrar *Larsson* i Norderön (cp), *Fälldin* (cp) och *Gustavsson* i Alvesta (cp).

Herr **RYLANDER** (fp):

Herr talman! Som här förut sades väcktes vid 1958 års A-riksdag motioner av samma innebörd som de nu förevarande, och första lagutskottet, som även då behandlade motionerna, gav i sitt utlåtande uttryck åt den uppfattningen, att gällande lagstiftning i stort gav tillräckligt utrymme att ingripa mot våldsbrottslighet. Utskottet sade också, att som regel användes en tillräcklig reaktion av domstolarna vid utmätandet av straff för mera kvalificerade och straffvärda våldsbrott.

Motionerna avstyrktes den gången av utskottet och avslogs av riksdagen på grund av att det sedan länge har pågått utredningar dels om straffen för de olika brotten — det är straffrättskommittén som har haft den lagstiftningsuppgiften under många år — och dels om det straffrättsliga reaktionssystemet, som har utretts av strafflagberedningen, likaledes under många år.

Bägge dessa utredningar har framlagt förslag. Det är riktigt, som herr Eliasson i Sundborn sagt, att det är några år sedan lagstiftningsfrågan framlades, men om ett stort lagstiftningsarbete har pågått under mycket lång tid och krävt allvarliga överväganden, så tar ju dessa överväganden inte slut så fort kommittébetänkandet ligger hos Kungl. Maj:t. Då vid-

tar ett vidlyftigt remissförfarande, och när remissvaren har kommit in gäller det för regeringen att träffa sitt förstahandsavgörande, innan ett förslag avges till lagrådet. Där blir detta vidlyftiga förslag föremål för nya, mycket ingående överväganden — det är också nödvändigt, ty vi gör inte ändringar i sådana här lagar en gång om året, utan om vi har gjort en ändring, blir den sedan bestående för en mycket lång tid.

Jag tror att vi i vårt land bör vara tacksamma över att det arbete som nedlägges på sådana lagar är så ingående som de är, så att lagarna blir så fulländade som möjligt.

Nu förhöll det sig så, att straffrättskommittén framlade sitt betänkande först. Sedermera kom även strafflagberedningens betänkande om själva reaktionsformerna, och det har ansetts lämpligt att dessa båda ärenden förelägges riksdagen i ett sammanhang. Jag tror det är mycket välbetänkt att så sker. Detta är orsaken till att det har tagit sin tid att få fram ett förslag till riksdagen. Jag var därför ganska överraskad, när samma motioner väcktes i år, då vi har kommit ytterligare ett år närmare den tid, då dessa omfattande förslag kan föreläggas riksdagen, särskilt som man åtminstone ur tillgänglig statistik inte kan utläsa någon ökning av våldsbrottsfrekvensen. Det är alltid mycket farligt att på grundval av vad man läser i tidningarna, och särskilt vad man läser i tidningarna de yttersta dagarna, dra några allmänna slutsatser om att frekvensen av våldsbrott eller deras grovhet har ökat, men jag vill för min del inte sätta i fråga, att det kan ha skett en stegring i fråga om sådana brotts rähetsgrad — det stämmer ju ganska bra överens med den allmänna utvecklingen i stort.

Emellertid reagerar domstolarna ganska hästigt. Jag har kunnat följa detta vid min egen domstol. Där förekom t. ex. några polismisshandelsbrott, som bedömdes som lindriga — det var inte

Skärpta straff för våldsbrott

av mig; då skulle de ha bedömts hårdare — och det hände att förövarna fick villkorlig dom. Sedan inträffade en, som jag tyckte, ganska allvarlig polismisshandels historia med flera poliser inblandade. Det förekom inga större skador, men det såg illa ut. Jag satt till doms i det målet, och nämndemännen och jag var ganska överens om att vi borde klämma till med ordentliga straff. Så skedde också. — Här har domstolarna alltså god hjälp av lekmännen, som hjälper domarna att reagera riktigt.

Man kan inte säga att domstolarna saknar möjligheter att med nuvarande straffsatser reagera starkt mot våldsbrottslighet av olika slag. Om domstolarna vill utdöma höga straff, så nog finns det utrymme för det inom de nuvarande straffsatserna!

Jag tror också att det vid domstolarna har skett en skärpning av straffen. Framför allt finns det numera ingen benägenhet att ge villkorlig dom för våldsbrott. Såvitt jag vet förekommer det heller inte att bötesstraff utmätas för sådana brott — med undantag för mycket lindriga slag av misshandel, t. ex. sådan som förekommer då ungdomar på gatorna klappar till varandra och inga större skador uppstår. I andra fall av våldsbrott brukar domstolarna såvitt jag vet klämma till med ordentliga straff.

Men vare därmed hur som helst. Det är fullkomligt orimligt att nu rycka ut ett litet område, vid sidan av det arbete som utförts av straffrättskommittén, och lagstifta om det, när vi nästa år eller troligare året därpå kommer att ha alla dessa stora lagstiftningsfrågor på riksdagens bord.

Jag tycker att motionärerna borde vara nöjda med den behandling som ägnats motionerna, när de nu återkommit i år. Utskottet har ju givit motionärerna i någon mån rätt genom att understryka vikten av att domstolarna reagerar kraftigt mot våldsbrotten. Såvitt jag förstår är detta för övrigt ett obehövt påpekande, ty i domstolarna sit-

ter som regel nio lekmän vid domarenjuristens sida, och det behöver säkerligen inte sägas till hur dessa skall reagera i mål som rör våldsbrott.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman, herr Rylander, sade, att en fråga ju inte är klar i och med att det lagts fram ett betänkande. Nej, jag vet också att detta sedan skall skickas ut på remiss och att frågan sedan kan behöva bearbetas ytterligare. Men straffrättskommitténs förslag framlades redan 1953 — alltså för sex år sedan — och det andra betänkandet kom 1956, alltså för mer än två år sedan.

Herr Rylander är förvånad över att vi väckt våra motioner. Men första lagutskottet avstyrkte ju våra motioner i föl med den motiveringen att förslag i frågan kunde väntas i en nära framtid, och om det förslaget hade aviserats i år, så hade vi aldrig väckt några motioner i ämnet. Nu säger emellertid herr Rylander att uttrycken »snarast» eller »i en nära framtid» enligt vad han tror sig veta betyder, att förslag kommer att läggas fram först om ytterligare två år. Det blir alltså tre år, räknat från i föl — och det betraktar herr Rylander som »i en nära framtid».

Det är mot denna bakgrund man får se våra motioner.

Sedan är jag inte jurist och kan därför inte diskutera alla detaljer och synpunkter, men det förefaller mig otillfredsställande att här bara hänvisa till att de nuvarande straffsatserna har så stora marginaler, att domstolarna redan har tillräckliga möjligheter att skärpa straffen, och att tendensen under senare år har gått mot en skärpt reaktion. Detta är i och för sig bra, herr Rylander, men det principiella i sammanhanget är, att om domstolarna skall gå in för en skärpt

Skärpta straff för våldsbrott

reaktion, så är det lagstiftaren som skall göra vägledande uttalanden. Det är på den punkten jag menar att det finns anledning för riksdagen att understryka vikten av att den saken föres fram.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr RYLANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det måtte ha undgått herr Eliasson i Sundborn att jag nämnade att orsaken till förskjutningen i tiden har berott på att långt efter det straffrättskommitténs förslag kom in 1953, man kan säga snarast vid den tidpunkt då strafflagberedningens förslag till skyddslag kom in 1956, blev det klart att man borde behandla dessa båda förslag samtidigt. Man kan alltså inte tala om en fördröjning i tiden från 1953. Den tid som stått till förfogande måste räknas från 1956, då detta som jag tycker mycket lämpliga och riktiga beslut att samordna dessa lagstiftningar fattades. Jag tycker därför inte det finns anledning till missnöje med takten på detta lagstiftningsarbete. Man behöver betänka sig flera gånger när man går in för en sådan ny lagstiftning.

Herr Eliasson och hans medmotionärer får gärna för mig komma tillbaka varje år med en sådan motion. Det förhåller sig bara så att den blir omöjligare och omöjligare för varje år, ty ju kortare tid som återstår, tills den stora lagstiftningsprodukten ligger på riksdagens bord, desto olämpligare kommer det att vara för riksdagen att bifalla en sådan motion.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag delar i många avseenden herr Eliassons i Sundborn farhågor i denna allvarsfråga. Och jag vill därför gärna instämma i önskemålet att detta område klarläggs.

A andra sidan har jag haft tillfälle att följa en del av arbetet på nära håll,

bland annat i en remissinstans, och jag har det intrycket att det arbetas allvarligt och intensivt med de båda lagkomplexen, såväl brottsbalken som skyddslagen. Jag kan inte tro annat än att saken gagnas av att vi inväntar ett förslag, som är prövat i remissinstanserna och som därefter prövas av riksdagen.

Herr Eliasson antydde i sitt första anförande att lagstiftaren givetvis bör ha tillfälle att påverka utformningen av en lag. Ja, det är riktigt, men det tillfället får ju riksdagen när detta förslag kommer. Jag har ingenting att invända emot att detta arbete i möjligaste mån påskyndas, men jag måste instämma med herr Rylander när han säger, att det är ett så allvarligt område att det krävs noggranna överväganden, varför man hellre bör vänta ett år till och få ett genomtänkt förslag till lagstiftning.

I väntan på detta förslag, grundat på de båda utredningarna och på remissbehandlingarna av dem, skulle jag vilja understryka värdet av det påpekande som utskottet gjort, att vi redan inom ramen för nuvarande lagstiftning har möjlighet att variera straffsatserna och behandlingen av dessa människor, som kommit i konflikt med rättvisan och som vi vill återföra till ordningen. Herr Rylanders anförande visar ju också att en sådan praxis tillämpas vid domstolarna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 35 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Fortsatt giltighet av hembiträdeslagen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 januari 1959 dagtecknad proposition, nr 20, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

L a g

om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461)

Härigenom förordnas, att hembiträ-

Fortsatt giltighet av hembiträdeslagen

deslagen den 30 juni 1944, vilken enligt lag den 9 mars 1956 (nr 55) gäller till och med den 31 oktober 1959, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 oktober 1962.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två till lagutskott hänvisade motioner, nr 165 i första kammaren av fru *Carlqvist* och herr *Berg, Gunnar*, och nr 216 i andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t snarast måtte förelägga riksdagen förslag till arbetstidslag för hembiträden.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 20;

B. att förevarande motioner, I: 165 och II: 216, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Elowsson, Nils*, fru *Carlqvist*, herrar *Nilsson* i Göteborg, *Lundberg* och *Bengtsson* i Varberg samt fröken *Sandell*, vilka ansett att utskottet under B. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 165 och II: 216, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till arbetstidslagstiftning för hembiträden.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Motionen nr 216 i denna kammare och den till förevarande utskottsutlåtande fogade reservationen skulle aldrig ha behövt oroa riksdagen 1959, om det inte vore så, att vi har kvar det gamla konservativa tänkandet när det gäller det husliga arbetsområdet.

Såsom Sveriges husmodersföreningars riksförbund helt riktigt framhållit i sitt

Fortsatt giltighet av hembiträdeslagen

remissyttrande, ligger det i många hems intresse att en ökad rekrytering till yrket kommer till stånd, och detta är möjligt endast om yrket får ett ökat socialt anseende. I ett samhälle, där allt fler husmödrar är förvärvsarbetande, får hembiträdet bli den som ersätter såväl husmodern som barnuppfostraren, bli den som svarar för familjens möjligheter till sammanhållning genom att minska föräldrarnas arbetsbörda. Då borde vi inte ha råd att diskriminera hemarbetet genom att förvägra hembiträdena rätt till en reglerad arbetstid.

Det är sant att den nuvarande hembiträdeslagen, som är en fritidslagstiftning och som nu föreslås bli förlängd, hälsades med tillfredsställelse när den 1944 kom till. Den har ändå betytt så mycket, att hembiträdena numera i alla fall åtnjuter viss helgdagsledighet och inte längre behöver be om lov för att lämna arbetsplatsen efter kl. 19. Men den, som tror att den gamla förmyndarmentaliteten är borta på detta område, har igen verklig kontakt med detta yrke. Jag har ett alldeles färskt exempel. Det gäller en flicka på 17 år som är ute för att få hempraktik för utbildning till ett annat yrke. Hon får arbeta 73 timmar i veckan.

En arbetstidslagstiftning, som ställer hembiträdena i paritet med andra yrken, är det enda som kan få de unga flickorna att betrakta arbetstillfällena på det husliga området som ett antagbart alternativ till andra sysselsättningar. Nu säger man att dagens hembiträden har det så bra. Det kan så vara, men när man fortfarande finner annonser om platser på det husliga området, där man angivit »vänligt bemötande» som ett slags särskilt lockande anställningsförmån, då förstår man att det ändå finns en hel del att ändra på.

Det är möjligt att de ledamöter av denna kammare, som har erfarenhet av att ha arbetskraft i hemmet, är bättre arbetsgivare än andra. Men ute på arbetsförmedlingarna möter vi ändå det

faktum att kvinnorna inte gärna väljer hembiträdesyrket, inte på grund av arbetets art utan därför att de i så fall inte får någon bestämd arbetstid.

Under 1957 tillsattes i detta land över 21 000 hembiträdesplatser, och det vittnar om att det här är fråga om en ganska stor grupp av arbetstagare, som står utanför de rättigheter till en reglerad arbetstid som andra yrkesgrupper har.

En del remissinstanser har uttalat, att vi automatiskt bör få en kortare arbetstid för hembiträdena genom att arbetsgivarnas arbetstid förkortas till 45 timmar per vecka. Det tycker jag är ett resonemang som talar för att man bör införa en arbetstidslag. Om man tror att hembiträdena skall få en kortare arbetsvecka därför att arbetsgivarna i hemmen får en arbetstidsförkortning till 45 timmar per vecka, borde man väl också kunna gå med på att vi skall ha en arbetstidslagstiftning för hembiträdesgruppen.

Det är dock en rad länsarbetsnämnder som i sina remissyttranden har tillstyrkt förslaget om en arbetstidslag. Jag skall inte räkna upp alla, utan nämner bara dem i Kopparbergs län, Värmlands län, Stockholms län, Älvsborgs län, Örebro län och Malmöhus län. Jag kanske inte behöver påminna landsbygdens representanter om att Riksförbundet Landsbygdens folk har uttalat sig för införandet av en arbetstidslag.

Det finns ingen rimlig anledning att ännu längre hålla hembiträdeskåren utanför arbetstidslagstiftningen. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Ett bifall till reservationen kostar inga pengar, men det ger rättvisa åt en ganska stor grupp arbetstagare i detta land.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet vid behandlingen av denna fråga är en aktuell händelse som in-

Fortsatt giltighet av hembiträdeslagen

träffade endast för ett par dagar sedan. Detta exempel visar hur förhållandena kan vara för en speciell grupp av hembiträden, nämligen de som betraktas som elever. Många flickor som vill utbildas sig till t. ex. skolkökslärarinnor måste först ta arbete som hemhjälp.

Ett par föräldrar i ett samhälle ett stycke utanför Hälsingborg ringde upp mig i min egenskap av ordförande i Hälsingborgs fackliga centralorganisation och undrade om det kunde vara riktigt att, såsom fallet var i en viss hälsingborgsfamilj, en ung flicka, som tjänstgjorde där för att skaffa sig praktik för utbildning till skolkökslärarinnorna, skulle tvingas att arbeta 73 timmar i veckan. Det finns inte stora möjligheter att komma åt sådana missförhållanden, ty om man hänvänder sig till arbetsgivaren, har man omedelbart förstört möjligheterna för eleven att få det betyg hon behöver. Hon vill därför ytterst ogärna ställa till bråk, och det vet arbetsgivaren. Jag måste säga att jag på arbetsgivarnas vägnar skäms för att de på detta sätt vill utnyttja den situation som dessa unga flickor befinner sig i.

Jag är visserligen övertygad om att en lagändring härvidlag inte skulle ge oss möjligheter att helt komma till rätta med detta problem, men det skulle kanske väcka en och annan arbetsgivaransvarskänsla. Jag tycker inte att utskottets majoritet har gett denna fråga den behandling den förtjänar. Jag vill i varje fall yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Om jag nu blir synnerligen kortfattad när jag går att försvara andra lagutskottet, så beror det på att jag förutsätter att kammarens ärade ledamöter grundligt har satt sig in i vad utskottet har skrivit i detta ärende.

Vi har ju haft denna lagstiftning sedan 1944, och den har förlängts för

tre år i sänder. Tidpunkten för förlängningen går ut senare i år. Regeringen har då givit i uppdrag åt arbetsmarknadsstyrelsen att undersöka förhållandena och begärt dess yttrande, efter hörande av ett antal myndigheter, huruvida man skulle kunna lägga fram ett förslag om införande av en arbetstidslagstiftning i stället för den nuvarande hembiträdeslagen, som endast är en fritidslagstiftning. Arbetsmarknadsstyrelsen är, med hänsyn dels till den allmänna arbetstidsförkortningen och dels till regeringens önskemål om att om möjligt få en för de nordiska länderna gemensam lagstiftning på detta område, för närvarande icke beredd att föreslå regeringen att lägga fram ett förslag om arbetstidslagstiftning. Därför har denna proposition kommit att utformas så, att fritidslagen förlänges ytterligare tre år.

Andra lagutskottet har vid tidigare tillfälle uttalat och riksdagen har godtagit, att man så snart som möjligt borde försöka få fram ett förslag till en tillfredsställande lagstiftning på området. Därför har andra lagutskottet nu för sin del ansett att man borde tillstyrka förslaget om en förlängning för ytterligare tre år av den nuvarande hembiträdeslagen. Men utskottet har uttalat den förhoppningen att man så snart som möjligt kan förvänta förslag till en annan lagstiftning. Utskottets majoritet har alltså därvidlag ansett sig böra följa Kungl. Maj:ts förslag.

När det gäller reservanternas uppfattning, att man genom en skrivelse till Kungl. Maj:t ytterligare skulle kunna påskynda vad riksdagen redan tidigare uttalat sig för, har vi inte blivit övertygade om att den skulle komma att få detta resultat och att man alltså tidigare skulle få ett tillfredsställande förslag på riksdagens bord. Därför har vi inte kunnat annat än tillstyrka det föreliggande förslaget i propositionen, till vilket jag, herr talman, tillåter mig yrka bifall.

Fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Det är ju tacknämligt att utskottet har den uppfattning som herr Jacobsson i Tobo deklarerade, att man så snart som möjligt vill ha en annan lagstiftning på detta område. Då har vi bara att tacka och ta emot och hoppas att utskottets ledamöter också röstar för reservationen. Vad beträffar den gemensamma lagstiftningen för de nordiska länderna skulle väl ingenting hindra att Sverige, när vi börjar diskutera den saken, också har en arbetstidslag lika väl som Finland och Norge.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! På sidan 10 i utskottets utlåtande står följande: »Med hänsyn härtill» — alltså det som jag nyss anförde beträffande den gemensamma lagstiftningen och arbetstidsförkortningen — »och då det kan antagas, att förslag i ämnet kommer att föreläggas riksdagen så snart omständigheterna medger, anser sig utskottet icke böra tillstyrka yrkandet i motionerna.» Det är detta jag menar är det positiva i utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Sandell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punk-

ten B. i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Sandell yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 98 ja och 81 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogos vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motion om påskyndande av 1951 års byggnadsutrednings arbete; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14**Fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 17 av herr Pers-

Fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland

son, Helmer, och herr Öhman samt II: 28 av herrar Holmberg och Hagberg, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att — med retroaktiv utbetalning från och med den 1 januari 1959 — fördubbla det extra mjölkpristillägget för Norrland.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 17 och II: 28.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det är naturligtvis som jordbruksutskottet säger, att frågan om det extra mjölkpristillägget för Norrland sammanhänger med den förestående behandlingen av frågan om stödet åt småbruket i allmänhet. Men det är just därför märkligt att jordbruksutskottet inte ordnat det så, att vår motion kunnat behandlas i detta större sammanhang. Det dröjer kanske bara ett par, tre veckor tills regeringens proposition om småbruksstödet föreligger, och då måste också frågan om det extra mjölkpristillägget för Norrland åter behandlas. Eller skall vi kanske fatta utskottsförslaget i dag som en signal om att regeringen och utskottet redan har bestämt sig för att frågan om småbrukarstödet skall bli en ny jobbspost för de norrländska småbrukarna?

Så blir det nämligen om regeringen och utskottet tänker följa utredningens förslag i fråga om det extra mjölkpristillägget. Bakom resonemangen härvidlag är det inte svårt att upptäcka jordbrukspolitiska teorier och åtgärder, som redan har blivit förödande för det norrländska jordbruket.

Kort uttryckt innebär nämligen denna politik att man skall driva bort massor av småbrukare i Norrland från deras hittillsvarande verksamhet. Till grund för sådana åtgärder ligger bl. a. påstående från tidigare utredningar, att det finns alldeles för mycket odlad

jord i Norrland, jord som man i stället bör plantera skog på. Den målsättningen har man — som vi i den kommunistiska gruppen har påvisat vid många tillfällen — försökt främja genom att försämra producentbidragen, genom att ge stödlån till hög ränta i stället för de kontantbidrag, som jordbrukarna varit förtjänta av, och genom att ständigt säga nej till småjordbrukarnas krav på en fördubbling av det extra mjölkpristillägget. Detta har som sagt lett till förödande verkningar. Massor av jordbruk har lagts ned, och i mitt hemlän har läget blivit det att vi måste importera konsumtionsmjölk från andra delar av landet.

Vi har för vår del vid upprepade tillfällen i sådana här sammanhang framhållit, att Norrland behöver all den odlade jord som finns där. Det ligger säkerligen i den tekniska utvecklingens väsen att successivt ett mindre antal människor kommer att bli sysselsatta inom jordbruket, även om odlingsarealerna skulle bibehållas eller till och med ökas. Men för det första förkastar vi utsvältningsmetoden som ett medel att genomföra en nödig rationalisering av jordbruket, och för det andra menar vi att man måste ordna det så, att det finns annan sysselsättning för de jordbrukare som lämnar sin hittillsvarande sysselsättning.

Så har man inte ordnat det. Det finns inte ens några riktiga ansatser till en planmässig ekonomisk politik, vilket vi för övrigt har påtalat i flera motioner till årets riksdag beträffande sysselsättningsproblemen. Denna fråga har nämligen ett mycket påtagligt samband med just sysselsättningsproblemen, framför allt i övre Norrland. Där har de statliga åtgärderna medfört en stark minskning av antalet jordbruksutövare, utan att man vidtagit tillräckliga åtgärder för att bereda dem annan sysselsättning.

Under sådana förhållanden betraktar vi det som ett riktigt och rimligt

Interpellation ang. förhandlingarna om statstjänstemännens löner

krav att småbrukarna får åtminstone den lilla förbättring som ett fördubblat extra mjölkpristillägg skulle innebära, och vi vidhåller också förslaget att ett sådant tillägg bör utgå retroaktivt från detta års början.

Herr talman! Trots att jordbruksutskottet har ordnat det så opraktiskt att riksdagen måste behandla samma fråga två gånger, dels nu och dels i samband med propositionen — då vi naturligtvis, om det skulle visa sig erforderligt, återkommer med en motion i samma syfte — yrkar jag även i det här sammanhanget bifall till vår motion.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Herr Holmberg säger, att det är naturligtvis riktigt som jordbruksutskottet framhållit, att denna fråga har samband med de jordbruksförhandlingar som nu äger rum och skall äga rum, och herr Holmberg undrar, varför vi då redovisar behandlingen av hans motion redan nu. På detta sätt, säger han, får riksdagen ta ställning till frågan två gånger.

Men detta beror ju, herr Holmberg, på att motionen är skriven såsom den är. Motionen går ut på att tillägget skall utbetalas retroaktivt från den 1 januari 1959, och till detta förslag yrkade herr Holmberg även bifall nyss. Då måste väl riksdagen ta ställning till frågan, innan jordbruksförhandlingarna är slutförda. Beslutar riksdagen att tillägget skall utbetalas retroaktivt, måste detta komma att påverka förhandlingarna. Om herr Holmberg i motionen hade skrivit, att det extra mjölkpristillägget för Norrland i framtiden skulle fördubblas, utan att därvid ha gjort någon tidsbestämning, kunde vi ju ha låtit motionen ligga till i maj. Men det är väl otänkbart att riksdagen, om utbetalningen skall bli retroaktiv från den 1 januari, kan vänta med att behandla förslaget till i slutet av maj, då frågan om jordbrukets prissättning tydligen kommer upp.

Herr talman! Så som motionen är skriven har det alltså inte funnits något annat för utskottet att göra än att handlägga den i förväg och för sig själv, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Detta påstående kan jag inte alls begripa. Det måste väl vara riksdagen obetaget att även vid en senare tidpunkt i vår behandla frågan, huruvida jordbrukarna skall få ett retroaktivt tillägg från årets början. Den frågan måste kunna behandlas även i maj.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Herr Holmberg får väl lov att erkänna, att om riksdagen nu fattar beslut i denna fråga, kommer detta att påverka jordbruksförhandlingarna och även frågan om det särskilda stödet till småbruket, där jordbruksministern signalerat ett förslag. Det är väl alldeles självfallet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Interpellation ang. förhandlingarna om statstjänstemännens löner

Ordet lämnades på begäran till

Herr **SENANDER** (k), som yttrade:

Herr talman! Förhandlingarna mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen har avbrutits och någon uppgörelse inom den allra närmaste tiden är icke skönjbar även om medlingskommissionen fortsätter sitt arbete.

Frågan om civildepartementets förhandlingar med de statsanställdas organisationer blir mot bakgrunden här-

Interpellation ang. den planerade broförbindelsen vid Jordfallet över Göta älv

av av alldeles särskilt intresse för riksdagen. Enligt min mening borde förhandlingarna i denna situation bringas till ett snabbt avgörande, oberoende av vad som kan bli resultatet av förhandlingarna mellan den privata arbetsmarknadens parter. Den sammankoppling av förhandlingarna för statstjänarna med förhandlingarna på den privata arbetsmarknaden, som ägde rum vid senaste avtalstillfället, hade icke några gynnsamma verkningar. Tvärtom ledde den till en splittring mellan statstjänarnas topporganisationer i det att TCO ställdes utanför förhandlingarna. Bland de statsanställda i allmänhet rådde ävenledes ett starkt missnöje med anordningen. De kunde inte inse det riktiga i att staten skulle foga in sina anställda i en uppgörelse, på vilken Svenska arbetsgivareföreningen, som staten icke tillhör, hade ett betydande inflytande. Allmänna meningen bland de statsanställda är den, att i egenskap av mönsterarbetsgivare borde staten gå före med rimliga uppgörelser för sina anställda och inte låta sig påverkas av mer eller mindre dåliga uppgörelser på den privata arbetsmarknaden.

Inom riksdagen har på senare tid höjts röster för att riksdagen i ena eller andra formen skulle ges tillfälle att medverka vid uppgörelserna med statstjänstemännen. I anledning av vid årets riksdag väckta motioner i sådant syfte uttalade statsutskottet i sitt utlåtande nr 14 bland annat följande:

»Utskottet vill emellertid understryka vikten av att frågan om en reglering av medverkan från riksdagens sida i ifrågavarande förhandlingsarbete upptages till prövning så snart ske kan.»

Riksdagen godkände utskottets uttalande. Uppenbart innebär detta, att riksdagen önskar en annan medverkan vid uppgörelserna än att enbart anslå de erforderliga medlen efter det uppgörelserna träffats.

Med utgångspunkt härifrån har jag ansett det påkallat att hemställa om

kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet rikta följande frågor:

Kan det förväntas att statsrådet tar initiativ för att bringa förhandlingarna om statstjänstemännens löner till ett snabbt och för löntagarparten godtagbart avgörande?

Är statsrådet beredd att, så långt detta är möjligt, informera riksdagen om förhandlingsläget?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Interpellation ang. den planerade broförbindelsen vid Jordfallet över Göta älv

Herr ANTBY (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Sedan många år tillbaka har det för innevånarna i de av den s. k. Jordfallsförbindelsen beroende kommunerna som ett framtidsmål hägrat att en broförbindelse mellan de båda älvstränderna skulle komma till stånd som ersättning för den med nuvarande hårda trafikbelastning allt annat än tillfredsställande färjeförbindelsen över Göta älv.

Såväl allmänheten som myndigheterna inom ifrågavarande kommuner har också under senare år hyst goda förhoppningar om att projekteringen av en bro avancerade i snabb takt och att ett positivt förslag var att vänta under den närmaste tiden. Som en kalldusch kom därför underrättelsen om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasätter, om inte beslutet om en bro vid Jordfallet kunde anstå under ytterligare en femårsperiod.

De av Jordfallsförbindelsen närmast berörda kommunerna bildar gemensamt ett arbetsmarknadsområde med ganska väl differentierad industri, och möjligheterna till fortsatt utveckling kan betecknas som mycket goda. Goda kommunikationer mellan områdets olika delar spelar härvidlag en mycket betyd-

Interpellation ang. den planerade broförbindelsen vid Jordfallet över Göta älv

delsefull roll. Detsamma gäller också i högsta grad beträffande kommunernas gemensamma intresse på skolans område.

Under senare tid har landstingen i Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län inlett ett samarbete beträffande sjukvården. Detta samarbete avses att ytterligare utvecklas i och med att ett för båda länen gemensamt normallasarett planeras att under den närmaste tiden byggas i Kungälv.

För de många anställda vid industrierna, för skolungdomen och inte minst för sjuktransporterna innebär det mycket stora svårigheter att för färden över älven vara hänvisade till en bräcklig färja, och förverkligandet av planerna på en fast förbindelse mellan de båda älvstränderna vid Jordfallet är ett i högsta grad aktuellt ärende.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har som alternativ föreslagit, att medel skulle ställas till förfogande för inköp av lämpliga färjor och för anordnande av nya färjställen samtidigt som de medel, som anvisats till projektering av broförbindelse vid Jordfallet, i stället skulle användas för projektering av broförbindelse över Nordre älv och Dalslands kanal. De åtgärder, som ämbetsverket angiver, utgör emellertid inga

lösningar av de trafikproblem, som råder i Jordfallsområdet och som måste anses vara i högsta grad brännande. Det är därför synnerligen angeläget för innevanarna i det berörda området och för utvecklingsmöjligheterna där, att projekteringen av broförbindelsen vid Jordfallet fortsätter i enlighet med tidigare beslut och påskyndas så att broförbindelsen kan komma till stånd inom en nära framtid.

Under hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att den påbörjade projekteringen av en broförbindelse vid Jordfallet över Göta älv fortsätter enligt förut uppgjorda planer och påskyndas så att broförbindelsen kan komma till stånd inom en nära framtid?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.48.

In fidem
Sune K. Johansson